

ULUSLARARASI

ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMİ ÇALIŞMALARI DERGİSİ

International Journal of Early Childhood Education Studies-IJECES

Nisan Dönemi Cilt: 2 Sayı: 1 Yıl: 2017

www.hku.edu.tr
GAZİANTEP

ULUSLARARASI ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMİ ÇALIŞMALARI DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF EARLY CHILDHOOD EDUCATION STUDIES- IJECES
Cilt/Vol:2 Sayı/No:1

Sahibi / Owner

Prof.Dr. Nilüfer Darıca
(Hasan Kalyoncu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Adına İmtiyaz Sahibi ve Editör)

Editörler / Editors

Nilüfer Darıca (Baş Editör / Editor in Chief)
Şermin Metin

Yazı İşleri Sorumlusu / Editorial Office

Sakine Hakkoymaz
Şule Kavak
Zerrin Mercan

Yayın Kurulu/ Editorial Board

Nilüfer Darıca, Şener Büyüköztürk,
Yaşar Özbay, Şermin Metin

Danışma Kurulu / Advisory Board

Dr.Susan Matoba Adler, University of Hawaii, USA
Dr.Will Parnel, University of Portland State, USA
Dr.Betty Liebovich, Goldsmiths University of London,
Dr.Jeanness Iorio,Janice Kroeger, Kent State University, USA
I-Fang Lee, University of Newcastle, Australia.
Theodora Lightfoot Rueda, Interdisciplinary Institute for Research in the Social Sciences and Education, USA
Ruth Peach, National Louis University, USA
Dr.Yaşar Özbay, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, TR
Dr.Neriman Aral, Ankara Üniversitesi, TR
Dr.Mübeccel Gönen, Hacettepe Üniversitesi, TR
Dr.Esra Ömeroğlu, Gazi Üniversitesi, TR
Dr.Yasemin Aydoğan, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, TR
Dr.Gelengül Haktanır, Ankara Üniversitesi, TR
Dr.Arzu Özyürek, Karabük Üniversitesi, TR
Dr.Dilek Acer, Ankara Üniversitesi, TR
Dr.Gülümser Akduman, Gazi Üniversitesi, TR
Dr. Ender Durualp, Ankara Üniversitesi, TR
Dr.Şermin Metin, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, TR
Dr. Latife Özyaydın, Hasan Kalyoncu Üniversitesi,TR
Dr. Selvinaz Saçan, Adnan Menderes Üniversitesi,TR
Dr. Halil Uzun, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, TR

Yazışma ve İnternet Adresi / Mailing Address and Web-site

E-mail: ijeces@hku.edu.tr

Web : <http://dergipark.gov.tr/ijeces>

İletişim / Contact

Tel: 0 312 6000112 Fax: 0 312 6000113

Adres: Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Havaalani Yolu Üzeri, 27410
Şahinbey/ Gaziantep

ULUSLARARASI ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMİ ÇALIŞMALARI DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF EARLY CHILDHOOD EDUCATION STUDIES- IJECES

Cilt/Vol:2 Sayı/No:1

Aile Yaşam Doyumu Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Validity and Reliability Analysis of Family Life Satisfaction Scale

Merve ÇALIŞKAN, Merih TOKER, Yaşar ÖZBAY

Sayfa (Pages) : 1-9

Okul Öncesi Dönem Çocuklarına Yönelik Hazırlanan Resimli Hikâye Kitaplarındaki İletişim Engelleri ve Çocukların Gelişimleri Üzerindeki Etkileri

Communication Barriers In The Illustrated Storybooks Prepared For Preschool Children And Their Effects On The Development Of Children

Ebru Hasibe TANJU ASLIŞEN

Sayfa (Pages) : 10-25

Okul Öncesi Çocuğa Sahip Anne-Babalara Yönelik “Çocuk Yetiştirmeye İlişkin Anne-Baba Görüşleri Ölçeği” ve “Anne-Baba Tutum Ölçeği” Geliştirme Çalışması

A Study on Developing “Parent Views on Raising Children Scale” and “Parent Attitudes Scale” for Parents with Preschool Children

Arzu ÖZYÜREK

Sayfa (Pages) : 26-38

Türkiye’de 0-3 Yaş Çocuklara Yönelik Gerçekleştirilen Lisansüstü Tez Çalışmalarının Gözden Geçirilmesi

A Review of Mater and Doctoral Dissertations Performed for Children Aged 0-3 in Turkey

Şermin METİN, Ufuk AKBAŞ, Hatice YILDIZ, Latife ÖZAYDIN

Sayfa (Pages) : 39-59

Aile Yaşam Doyumu Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması Validity and Reliability Analysis of Family Life Satisfaction Scale

Merve ÇALIŞKAN¹, Merih TOKER², Yaşar ÖZBAY³

Öz

Bu çalışma ile bireylerin aileleri ile birlikte olduklarında yaşadıkları doyumunu belirlemeye yönelik ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır. Katılımcılar, 354 çocuk (%70.7) ve 147 (%29.3) evli bireyden oluşmaktadır. Çalışmaya katılan bireylerin 281 (%55.5)'i kadın ve 223 (%44.1)'ü erkektir. Yaş ortalamaları 27.05'tir. Aile Yaşam Doyumu Ölçeği 23 maddeden oluşan likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin yapı geçerliğine kanıt sağlamak amacıyla betimleyici faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin temel bileşenler analizini yapmak üzere maddelerin faktör yükleri, maddeler arasındaki ilişkiler, maddelerin güvenilirlik katsayıları, açıklanan varyans oranları ve çizgi grafiği incelenmiştir. AYDÖ'nün geçerlik çalışmaları için betimleyici faktör analizi ve ölçüt geçerliği analizi kullanılmıştır. Güvenirlik analizi için ise Cronbachα güvenilirliğine ve madde toplam korelasyonlarına bakılmıştır. Faktörleme ve örneklem uygunluğu kapsamında Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) değeri 0.938 ve Barlet testi anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=6134.525$, $p<.01$). KMO ve Barlet testinin anlamlı çıkması sonucunda ölçeğin faktör yapısı incelenmiştir ve ölçeğin madde faktör yükleri .53 ile .79 arasında bulunmuştur. Ölçüt geçerliğinin hesaplanmasında Kısa Semptom Envanteri (KSE) kullanılmıştır. AYDÖ ile Kısa Semptom Envanterinden alınan puanlar arasında Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısına bakılmıştır. Kısa Semptom Envanteri KSE depresyon boyutu ile $r=-.34$, $p<.01$, anksiyete boyutu ile $r=-.30$, $p<.01$, olumsuz benlik boyutu ile $r=-.30$, $p<.01$, somatizasyon boyutu ile $r=-.30$, $p<.01$ ve hostilite boyutu ile, $r=-.32$, $p<.01$ AYDÖ orta düzeyde anlamlı ilişki göstermiştir. Ölçeğin Cronbachα güvenilirliği ise .95 ve madde test korelasyonu .47 ile .73 olarak hesaplanmıştır.

Anahtar Kelimeler: aile, yaşam doyumunu, ölçek geliştirme, geçerlik ve güvenirlik.

Abstract

The aim of this study is to develop a scale that measures the levels of family life satisfaction (FLS) that individuals perceive. The scale was implemented to 506 individuals. The sample were consisted of 359 child (%70.7) and 147 parents (%29.3). The average age is 27.05. Family life satisfaction is a 23-item likert scale. After running necessary analyses based on the data collected, principal component analysis and exploratory factor analysis were conducted to check 23-item scale's construct validity. According to principal component analysis, one dimensional structure of the scale was observed. It was found that KMO coefficient was estimated .938, and Barlett Sphericity test was found significant ($\chi^2=6134.525$, $p<.01$). Also, item- factor loading were ranged from .53 to .79 and total-item correlations changed between .47 and .73. As criterion validity Brief Symptom Inventory (BSI) was used. Pearson Moments Multiplication Correlation coefficient was examined between the scores obtained from the BSI and FLS. The BSI showed a significant relationship between depression dimension $r=-.34$, $p<.01$, anxiety dimension $r=-.30$, $p<.01$, negative self dimension $r=-.30$, $p<.01$, somatization dimension $r=-.30$, $p<.01$, hostility dimension $r=-.32$, $p<.01$ and FLS. In order to check reliability of the scale, Cronbach alpha score was measured and calculated as .95.

Key words: family, life satisfaction, scale development, validity and reliability

Giriş

Toplumun temelini oluşturan en küçük kurum olarak aile (Bayer, 2013), tüm aile üyeleri ile birlikte oluşturduğu parçalar ve parçaların birleşiminden oluşan bir bütün olarak değişime açık bir sistemdir. Ailenin parçaları anne-babadan oluşan ebeveyn sistemi gibi, sistemin alt

¹ Arş. Gör., Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık A.B.D., Türkiye, merve.caliskan@live.com

² Arş. Gör., Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık A.B.D., Türkiye, merih.toker@hku.edu.tr

³ Prof. Dr., Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık A.B.D., Türkiye, yasar.ozbay@hku.edu.tr

sistemlerini oluşturmaktadır. Dolayısıyla aile alt sistemleri hem ailenin bütünü etkilemektedir hem de ailenin bütününden etkilenmektedir. Bu süreçte ise etkileme ve etkilenme ailedeki alt sistemlerin dinamiği ile ilişkilidir. Aile sistemleri hem kendi alt sistemleri ile hem de kendisi dışındaki alt sistemlerle paylaşımlarda bulunmakta, birbirlerini desteklemekte ve bilgi alışverişinde bulunmaktadır. Böylece aile fonksiyonelliğini devam ettirmektedir (Mavili-Aktaş, 2004).

Değişime açık olan bu sistem bireylerin yaşam dönemlerinden geçtiği gibi aile yaşam dönemlerinden de geçmekte ve değişime uğramaktadır. Böylece aile sisteminin fonksiyonelliğini sabit tutarak aile içerisinde ki dengesini korumaktadır. Dolayısıyla aile, ailenin değişim ve uyum sürecinde toplumdaki değer yargıları, kuralları ve toplumsal yapılar içerisindeki sosyalleşmeyi en yoğun yaşayan yapılardan biri olarak kabul edilmektedir (Bayer, 2013).

Aile dış dünyadaki değişimlere uyum sağlarken, aynı zamanda kendi sisteminin işleyişini de sürdürmektedir. Bu nedenle aile, üyeleri ile birlikte ortak kurallar oluşturmakta ve her bir aile üyesine sorumluluklar vermektedir (Nazlı, 2014). Böylece aile, aile üyelerinin işlevlerini etkin bir şekilde yerine getirmesini ve yaşadığı topluma uygun bir kişi olarak yetişmesine katkı sağlayan ilk çevre olmaktadır. Çünkü aile kişiye sevmeye/sevilme, karar verme, sorumluluk taşıma, yaratıcılığını kullanma ve sosyal rollerini yerine getirme gibi önemli nitelikleri kazandırmaktadır (Dil ve Bulantekin, 2011).

Sistem işleyişini sürdürürken tüm aile üyelerinin mutlu olmaları ve yaşamlarına anlam katabilmeleri önem taşımaktadır. Çünkü bireyler sistem içerisinde benliklerini oluştururken algıladıkları doyum yaşamlarını şekillendirmektedir (Dağlı ve Baysal, 2016). Terry ve Kottman (1995), yaptıkları araştırma ile eşlerin ve aile üyeleri arasında etkili iletişimin olmasının, aile içerisinde verilen görevlerin ve sorumlulukların yerine getirilmesinin, aile üyelerinin birbirlerine saygı göstermesinin, değer vermesinin ve her koşulda tüm aile üyelerinin birlikte hareket etmesinin bireylerin sahip oldukları psikolojik doyumunu etkilediğini ortaya koymuştur. Greef (2000) ise aileyi etkileyen faktörlerin; aile üyelerinin sahip oldukları yaşam doyumunu, ebeveynlerin cinsel doyumunu, evlilik doyumunu, aile içerisinde çatışma çözme ve etkili iletişim olduğunu belirtmiştir.

Diğer araştırmalara göre insanların yaşamlarından aldıkları genel doyum evlilik ilişkilerinden aldıkları doyumdan etkilenmektedir (Glenn ve Weaver, 1981; Tezer, 1996; Yıldız ve Baytemir, 2016). Benzer olarak, bireyler çalıştıkları kurumlarda yaşadıkları duyguları aile ortamına, aile içerisinde yaşadıkları duyguları da iş ortamına taşımaktadırlar (Dikmen, 1995). Aynı zamanda aile içerisinde bireylerin algıladıkları doyum arttıkça, bireylerin olumlu duygular yaşamaları da artış göstermektedir (Seligman, 2007). Dolayısıyla aile içerisinde hakim olan duygusal atmosferin bireyin gelişimini, çevresine yönelik davranışlarını, duygularını ve düşüncelerini etkilediği söylenebilmektedir.

Doyum düzeyini ölçen ölçme araçlarına bakıldığında Türkiye’de genel yaşam doyumunu (Dağlı ve Baysal, 2016), evlilik doyumunu (Çelik ve Yazgan İnanç, 2009) ve iş doyumunu (Tezer, 2001) ölçen araçların olduğu görülmektedir. 2016 yılında ise Taşdelen-Karçkay tarafından aile yaşam doyumunu ölçen Türkçeye uyarlanmıştır (Taşdelen-Karçkay, 2016). Yurtdışında ise aile yaşam doyumunu ölçen farklı ölçeklere rastlamak mümkündür. Bunlardan bazıları; Kansas Aile Yaşam Doyumu Ölçeği (Schumm, Collum, Bugaighis, Jurich ve Bollman, 1986), Yeni Aile Yaşam Doyumu Ölçeği (Barraca, Yarto ve Olea, 2000) ve Aile Yaşam Doyumu Ölçeğidir (Zabriskie ve Ward, 2013).

Toplumun yapı taşı olarak ailenin, bir nesil yetiştirdiği göz önüne alındığında (Larson ve Holman, 1994; Goldenberg ve Goldenberg, 2007), bireylerin aile içerisinde hakim olan duygusal atmosferden algıladıkları yaşam doyumu ayrıca önem kazanmaktadır. Literatüre bakıldığında sınırlı sayıda aile yaşam doyumunu ölçen ölçme araçların olması aile yaşam doyumunu ortaya koyan sınırlı sayıda çalışmalara rastlanılmasına neden olmaktadır (Taşdelen-Karçkay, 2016). Bu nedenle bu çalışmanın amacı, kültüre özgü, farklı, yeni ve bireylerin aileleri ile birlikte algıladıkları yaşam doyumunu ortaya koyan bir ölçme aracı geliştirmektir.

Yöntem

Örnekleme

AYDÖ'nin geliştirilmesine yönelik yürütülen bu çalışmaya 506 birey katılmıştır. Katılımcılara ilişkin betimsel istatistikler, eğitim düzeylerine ilişkin bilgi ve ebeveynlerin evlilik sürelerine ilişkin bilgi Tablo 1'de verilmiştir.

Katılımcıların aile yapılarına bakıldığında, bireylerin 393 (%77.7)'ü çekirdek aileye, 54 (%10.7)'ü geniş aileye, 39 (%7.7)'u tek ebeveynli aileye sahiptir. Ailelerin sahip oldukları yaşam olayları arasında boşanma, ölüm, sağlık problemleri, ekonomik problemler, taşınma gibi yaşantılar bulunmaktadır.

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Betimsel Bilgiler

		N	\bar{X}	S	Toplam		
Ebeveyn	Anne	98 (%19.4)	38.21	10.20	153	506	
	Baba	55 (%10.9)	41.88	15.50			
Çocuk	Kız çocuk	187 (%37.0)	19.02	3.68	353		
	Erkek çocuk	166 (%32.8)	18.15	3.72			
Eğitim	İlköğretim	30 (%6.0)					
	Orta öğretim	222 (%43.9)					
Düzevi	Lisans	195 (%38.5)					
	Lisansüstü	52 (%10.2)					
Evlilik Süresi	1-5 yıldır evli	44 (%8.7)					
	6-10 yıldır evli	10 (%2.0)					
	11-15 yıldır evli	10 (%2.0)					
	16-20 yıldır evli	21 (4.2)					
	21 yıldan fazla süredir evli	49 (%9.7)					

Ölçme Araçları

Aile Yaşam Doyumu Ölçeği 23 maddeden oluşan likert tipi bir ölçektir. Ölçek maddeleri ailede algılanan yaşam doyumuna ilişkin karşıt sıfatların maddenin sağ ve sol uçunda yer almasından oluşmaktadır. Böylece 1 ile 7 arasında değişen bir değere sahip olan maddelerin ifadeleri karşıt iki sıfatın arasında yer almaktadır. Maddelerin puanlanması ise olumsuz ifadeden olumlu ifadeye doğru artan bir değer ile değerlendirilmektedir. Böylece olumsuz ifadeden olumlu ifadeye doğru 7 basamaklı bir ölçek (1- tamamen, 2- oldukça, 3- biraz, 4- kısmen, 5- biraz, 6- oldukça ve 7- tamamen) üzerinden puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 23, en yüksek puan 161'dir. Puanın yüksek olması bireyin ailesi ile birlikte olduğunda yüksek bir yaşam doyumuna sahip olduğunu göstermektedir. AYDÖ'nin ölçüt geçerliliğini incelemek amacıyla Derogatis (1992) tarafından geliştirilmiş ve Türkçesi Şahin, Durak Batıgün ve Uğurtaş (2002) tarafından uyarlanmış olan Kısa Semptom Envanteri (KSE) kullanılmıştır. Ölçeğin Cronbach α güvenilirlik katsayısı .94'tür. Beş boyuttan oluşan KSE ölçeğinin alt boyut güvenilirlik katsayıları depresyon boyutu için .88,

anksiyete boyutu için .84, olumsuz benlik boyutu için .74, somatizasyon boyutu için .70 ve hostilite boyutu için .73'tür.

İşlem

AYDÖ'nin geliştirilmesi amacıyla konuyla ilgili literatür incelenmiş ve ölçek madde havuzu oluşturulmuştur. Alanında uzman akademisyenlerin görüşleri alınarak 26 maddelik bir deneme formu oluşturulmuştur. Hazırlanan form ortaokul, lise ve üniversite de okuyan öğrencilere ve evli bireylere uygulanmıştır. Deneme formu 506 bireye uygulanarak AYDÖ'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır.

Verilerin Analizi

AYDÖ'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını yapmayı amaçlayan bu çalışmada, elde edilen verilerin istatistik işlemlerini gerçekleştirmek üzere veriler SPSS veri analizi programına uygun hale getirilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliğine kanıt sağlamak amacıyla betimleyici faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin temel bileşenler analizini yapmak üzere maddelerin faktör yükleri, maddeler arasındaki ilişkiler, maddelerin güvenilirlik katsayıları, açıklanan varyans oranları ve çizgi grafiği incelenmiştir. Faktör yükleri, maddeler arasındaki ilişkiler, maddelerin güvenilirlik katsayıları, açıklanan varyans oranları ve çizgi grafiği doğrultusunda ölçeğin açılımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda faktörlerin daha kolay yorumlanması ve ilişkili maddelerin bir araya gelerek faktör oluşturmaları amacıyla Varimax eksen döndürme tekniği kullanılmıştır. Ölçeğin güvenilirliğine kanıt sağlamak amacıyla ise Cronbach α iç tutarlılık katsayısına bakılmıştır.

Bulgular

AYDÖ'nin Geçerliğine İlişkin Bulgular

Aile yaşam doyumu ölçeğine ilişkin anlamlı bir yapıya ulaşabilmek, ölçek maddelerinin ölçtüğü ve faktör ya da bileşen adı verilen yapı ya da yapıları ortaya çıkarmak amacıyla betimleyici faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.

KMO katsayısı, verilerin ve örneklem büyüklüğüne seçilen analize uygun ve yeterli olduğunu belirlemede kullanılan istatistiksel bir yöntemdir. Bu sayı 1'e yaklaştıkça verilerin analize uygun olduğu anlamına gelmektedir (Williams, Onsmann, Brown, 2010). Yapılan analiz sonucunda KMO değeri .93 olarak yeterli bulunmuştur.

Parametrik yöntemi kullanabilmek için, ölçülen özelliğin evrende normal dağılım göstermesi gerekir. Barlett küresellik testi verilerin çok değişkenli normal dağılımdan gelip gelmediğini kontrol etmek için kullanılabilir istatistiksel bir tekniktir. Bu test sonucunda elde edilen chi-square test istatistiğinin anlamlı çıkması verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiğinin göstergesidir (Barlett, 1950). Çalışma içerisinde yapılan analiz sonucunda Barlett testi anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=5883.617$, $p<.01$).

KMO katsayısının çok iyi ve Barlett küresellik testinin anlamlı çıkması sonucunda ölçek faktör yapısı incelenmiştir. Analizler ölçeğin faktör yapısının ilk aşamada dört boyuta sahip olduğunu göstermektedir. Maddelerin faktör yükleri ve güvenilirlik katsayıları incelendikten sonra çalışmayan maddeler ölçekten çıkartılmıştır. Bu işlemle birlikte ölçek 23 maddeye ve tek boyutlu bir yapıya sahip olmuştur. Ölçeğin tek faktörlü yapısı açıklanan varyans kriteri, faktörlerin öz değerlerine ilişkin çizgi grafiği ve maddelerin faktörlere verdikleri yükler ile desteklenmektedir.

Tablo 2. Aile Yaşam Doyum Ölçeği Faktör Analizi ve Madde Analizi Sonuçları

Maddeler	Faktör Yükleri	Madde Toplam Korelasyonları
	1	
M10	.79	.73
M13	.77	.72
M7	.76	.71
M1	.76	.70
M3	.75	.70
M18	.73	.68
M12	.71	.71
M26	.70	.67
M4	.70	.65
M23	.70	.69
M20	.69	.64
M21	.68	.66
M19	.67	.61
M25	.67	.66
M11	.67	.62
M22	.67	.61
M17	.65	.60
M8	.65	.63
M14	.64	.62
M16	.63	.61
M2	.59	.57
M24	.56	.54
M6	.53	.47
Açıklanan Varyans	46.76	

Tablo 2’de görüldüğü üzere toplam 23 maddeye düşen ölçeğin madde faktör yükleri .53 ile .79 arasında değişim göstermektedir. Yapılan istatistiksel işlemlerle birlikte ölçeğin KMO değeri .938’ye ve Barlett küresellik testi $\chi^2=6134.525$, $p<.01$ yükselmiştir. Ölçek maddelerinin açıkladığı varyans %47 olarak bulunmuştur. Varyans değeri doğrultusunda ölçek yapısının maddeler tarafından iyi ölçüldüğü söylenebilir.

Ölçeğin ölçüt geçerliğine kanıt sağlamak amacıyla bireylerin AYDÖ puanları ile Kısa Semptom Envanterinden aldıkları puanlar arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Hesaplanan Pearson Momentler Çarpımı katsayıları Tablo 3’te gösterilmektedir.

Tablo 3. AYDÖ- KSE Pearson Momentler Çarpımı Katsayıları

AYDÖ	Kısa Semptom Envanteri Alt Boyutları				
	Depresyon	Anksiyete	Olumsuz Benlik	Somatizasyon	Hostilite
	$r=-.34, p<.01$	$r=-.30, p<.01$	$r=-.30, p<.01$	$r=-.30, p<.01$	$r=-.32, p<.01$

AYDÖ’nin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Ölçeğin güvenirliliği ile ilgili, iç tutarlılık katsayısı Cronbach α güvenirliliği ile madde toplam korelasyonlarına bakılmıştır. Ölçeğin tümüne ait Cronbach α güvenirliliği; .95’tir. Maddelerin ayırt ediciliğine ilişkin madde toplam korelasyonları .47 ile .73 arasında değişmekte olduğu tablo 2’de görülmektedir. Tüm madde test korelasyonlarının anlamlı olduğu söylenebilir. Tüm bu bulgular ölçeğin tatmin edici düzeyde güvenirliliğe sahip olduğuna ilişkin kanıt olarak yorumlanmaktadır.

AYDÖ’nün Ek Bulguları

Ölçeğin geçerlik ve güvenirlilik analizlerine ek kanıt sağlamak amacıyla katılımcıların aile yaşam doyumu puanlarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığına bakılmıştır. Tablo

4’de görüldüğü üzere aile yaşam doyumu algısının cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur, $t(422) = .568, p > .05$.

Tablo 4. Aile Yaşam Doyumu ve Cinsiyetin T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Kadın	238	56.62	10.86	420	.572	.57
Erkek	184	57.24	10.56			

Aile yaşam doyumunun aile alt sistemler tarafından nasıl algılandığı ele alındığında ise Tablo 5’de görüldüğü üzere aile yaşam doyumunun aile alt sistemlere göre anlamlı olarak farklılaşmadığı söylenebilmektedir, $F(3,421) = .47, p < .05$. Diğer bir ifadeyle aile işlevselliği aile içerisinde sahip olunan rollere göre değişmemektedir.

Tablo 5. Aile Yaşam Doyumunun Aile Alt Sistemlerine Yönelik Anova Sonuçları

Aile Üyeleri	N	\bar{X}	SS	F	p	Anlamlı Fark
Anne	70	56.31	10.98	.47	.71	-
Baba	46	55.37	10.92			
Kız Çocuk	171	57.13	11.36			
Erkek Çocuk	135	57.41	11.36			

Tartışma ve Yorum

Bu çalışma ile bireylerin aileleri ile birlikte olduklarında yaşadıkları yaşam doyumunu belirleyen bir ölçme aracı geliştirilmiştir. Aile yaşam doyumu, aile içerisinde hakim olan duygusal atmosfer olarak ele alınmaktadır.

Aile oluşumunun ilk basamağı olarak evlilik, çiftlerin (Çelik ve Yazgan İnanç, 2009) evliliklerinden aldıkları doyum arttıkça alt sistemlere aktarabilecekleri olumlu duygular da artış göstermektedir (Cutlar ve Radford,1999). Böylece aile içerisinde hakim olan duygular aile bireylerinin aileleri ile birlikte olduklarında yaşadıkları doyumu etkilemektedir. Bireylerin aile içerisinde yaşadıkları duyguları objektif olarak öğrenmek için aile içerisinde yaşadıkları duyguları ölçen tek boyutlu bir ölçme aracı geliştirilmiştir.

Ölçeğin ölçüt geçerliğinin hesaplanmasında Kısa Semptom Envanteri (KSE) kullanılmıştır. AYDÖ ile Kısa Semptom Envanterinden alınan puanlar arasında orta düzeyde anlamlı ters ilişki elde edilmiştir. Elde edilen bu bulgu Evirgen (2010)’in yaptığı çalışma ile dolaylı olarak desteklenmektedir. Evirgen (2010)’in yaptığı araştırma sonucuna göre sevildiğini hisseden bireylerin olumlu benlik algısına sahip oldukları, ilişkilerinde güvenli bağlanma gösterdikleri ve aile içerisinde hakim olan kuralları daha kolay içselleştirdikleri görülmüştür. Şentürk (2006) yaptığı çalışmada, aile içerisinde sevgi, saygı, paylaşım ve dayanışma gibi olumlu duygular içerisinde yetişen bireylerin çevresindeki insanlarla sağlıklı ilişkiler kurduklarını ortaya koymuştur. Anı zamanda Şentürk’ün yaptığı çalışma sonuçları ebeveynlerinin ilgi ve desteğini hisseden bireylerin öz güven düzeylerinin arttığını göstermektedir.

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizlerine ek kanıt sağlamak amacıyla katılımcıların aile yaşam doyumu puanlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Analiz sonucuna göre aile yaşam doyumu algısının cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Benzer olarak Çağ ve Yıldırım (2013) yaptıkları çalışma ile cinsiyetin evlilik yaşam doyumunu etkilemediğini ortaya koymuşlardır. Aynı şekilde Tezer (1996) yaptığı çalışma ile eşlerin evlilik ilişkilerinden algıladıkları doyum düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığını bulmuştur. Benzer çalışmalarda da dılgılanan yaşam doyum cinsiyete göre farklılaşmadığı, ancak evlilik süresi, çocuk sayısı ve eşler arasındaki yaş farkı ile ilişkili bulunduğu belirlenmiştir (Abbott ve Brody, 1985; Clark-Nicolas ve Gray-Little, 1991). Dolayısıyla aile

yaşam doyumunun bireylerin ve ailelerin geçtikleri yaşam dönemlerinden etkilendiği söylenebilmektedir.

Sonuç olarak aile içerisinde hakim olan duyguların bireylerin kişiliklerini etkilediğinden, aile yaşam doyumunu ölçen ölçme araçlarının değişen yaşam koşulları doğrultusunda güncel tutulmasının gerekliliği zorunlu hale gelmektedir. Bununla birlikte aile yaşam doyumunu ile ilgili olarak yürütülecek çalışmalarda ölçek pozitif genç gelişimi, depresyon, evlilik doyumunu, aile işlevselliği ile birlikte ele alınabilir. Ayrıca aile yaşam doyumunu artırıcı çalışmaların yapılmasında AYDÖ'nün önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Abbott, D. A. ve Brody, G. H. (1985). The relation of child age, gender, and number children to the marital adjustment of wives. *Journal of Marriage and the Family*, 47, 77-84.
- Barraca, J. Yarto-López, L. ve Olea, J. (2000). Psychometric Properties of a New Family LifeSatisfaction Scale *European Journal of Psychological Assessment* 16(2), 98-106.
- Bayer, A. (2013). Değişen Toplumsal Yapıda Aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(8), 101-129.
- Clark-Nicolas, P. ve Gray-Little, B. (1991). Effects of economic resources on marital quality in black married couples. *Journal of Marriage*, 53(3), 645-655.
- Cutler, H. A. ve Radford, A. (1999). Adult Children of Alcoholics: adjustment to a collegeenvironment. *The Family Journal: Counseling and Therapy For Couples and Families*, 7, 148-153.
- Çağ, P. ve Yıldırım, İ. (2013). Evlilik Doyumunu Yordayan İlişkisel ve Kişisel Değişkenler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 13-23.
- Çelik, M. ve Yazgan İnanç, B. (2009). Evlilik Doyum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(2), 247-269.
- Dağlı, A. ve Baysal, N. (2016). Yaşam Doyum Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 15(59). doi:10.17755/esosder.75955
- Dil, S. Bulantekin, Ö. (2011). Hemşirelik Öğrencilerinde Akademik Başarı Düzeyi ile Aile İşlevselliği ve Kontrol Odağı Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. *Psikiyatri Hemşirelik Dergisi*, 2(1), 17-24.
- Dikmen, A. A. (1995). İş Doyumu ve Yaşam Doyumu İlişkisi. *A.O. Sosyal Bilimler Enstitüsü*
- Glenn, N.D. ve Weaver, C.N. (1981). The contribution of marital happiness to global happiness. *Journal of Marriage and the Family*, 43, 161-169.
- Goldenberg, H. and Goldenberg, I. (2007). *Family therapy an overview*. Belmont: Thomson Books/Cole.
- Greef, A. P. (2000). Characteristic of families that function well. *Journal of Family issues*, 21, 948-962.
- Larson, J. H. ve Holman, T. B. (1994). Predictors of marital quality and stability. *Family Relations*, 43, 228-237.
- Mavili-Aktaş, A. (2004). Aile Terapisinde Sosyal Hizmet Yaklaşımı. *Aile ve Toplum*, 2(7), 33-43.
- Nazlı, S. (2014). *Aile Danışmanlığı*. Ankara, Anı Yayıncılık.
- Schumm, W.R., McCollum, E. E., Bugaighis, M.A., Jurich, A.P. ve Bollman, S.R. (1986). Characteristics of the kansas family life satisfaction scale in a regional sample. *Psychological Reports*, 58, 975-980.
- Seligman, M. E. P. (2007). *Gerçek mutluluk* (S. Kunt, Çev.). Ankara: HYB Yayınları.
- Şahin, N.H., Durak Batıgün, A., Uğurtaş, S. (2002). Kısa Semptom Envanteri (KSE): Ergenleri için Kullanımının Geçerlik, Güvenirlik ve Faktör Yapısı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13(2), 125-135.
- Taşdelen-Karçkay, A. (2016). Family life satisfaction scale- Turkish version: Psychometric evaluation. *Social Behavior and Personality*, 44(4), 631-640.
- Terry, J.; Kottman, M. (1995). Working With Families. *Guidance and Counseling In The Elementary and Middle Schools*. Brown ve Benchmark Publishers.
- Tezer, E. (1996). Evlilik İlişkisinden Sağlanan Doyum: Evlilik Yaşamı Ölçeği. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 1-7

- Tezer, E. (2001). İş doyumu ölçeğinin güvenirlik ve geçerliliği. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(16), 33-39.
- Williams, B., Onsman ve A. Brown, T. (2010). Exploratory Factor Analysis: A Five-Step Guide for Novices. *Journal of Emergency Primary Health Care*, 8(3), 1-13.
- Yıldız, M. A., ve Baytemir, K. (2016). Evli bireylerde evlilik doyumu ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılığı. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 67-80. doi: 10.17679/iuefd.17181627
- Zabriskie, R. ve Ward, P. (2013). Satisfaction With Family Life Scale. *Marriage & Family Review*, 49, 446-463.

Exedended Abstract

Introduction

As the smallest institution that constitutes the foundation of society (Bayer, 2013), the family is a whole system open to changes, consisting of a combination of parts with all family members. The fragments of the family make up the subsystems of the family, such as the parental system of mother and father. Therefore, family subsystems both affect the entire family and are influenced by the whole of the family.

In this process, influence and response are related to the dynamics of the subsystems. Family systems support each other and exchange information with their own subsystems as well as with the outside subsystems. In this way, the family continues to function (Mavili-Aktaş, 2004). This system, which is open to change, passes through and changes through the life of the family as well as the lives of the individual. Thus, it keeps the balance within the family by keeping the functionality of the family system constant.

Therefore, the family is regarded as one of the structures that go through the process of change and adaptation, social judgments, rules and socialization in social structures (Bayer, 2013). It is important for all family members to be happy and to make sense of their lives while the system continues to function. It is very important for the family members to feel satisfied and happy while the system continues to function since individuals shape their lives accordingly (Dağlı & Baysal, 2016).

When we look at measurement tools that measure satisfaction level in Turkey, it is seen that there are tools to measure general life satisfaction (Dağlı & Baysal, 2016), marriage satisfaction (Steel & Yazgan Belief, 2009) and job satisfaction (Tezer, 2001). In 2016, the scale of family life satisfaction was adapted to Turkish by Taşdelen-Karçkay. Abroad, it is possible to come across different scales that measure family life satisfaction. Some of those are; Kansas Family Satisfaction Scale (Schumm, Collum, Bugaighis, Jurich & Bollman, 1986), New Family Life Satisfaction Scale (Barraca, Yarto & Olea, 2000) and Family Life Satisfaction Scale (Zabriskie & Ward, 2013).

Given the fact that the family raise generations as and works as a building block of society (Larson & Holman, 1994; Goldenberg & Goldenberg, 2007), the life satisfaction that individuals perceive from the emotional atmosphere dominated within the family becomes more important. When it comes to the literature, a limited number of measurement tools that measure family satisfaction lead to a limited number of studies revealing family life satisfaction (Taşdelen-Karçkay, 2016). For this reason, the aim of this study is to develop a measuring instrument that reveals life satisfaction that is specific to cultures, different, new and perceived by individuals with their families.

Method

The purpose of this study was to develop a Family Life Satisfaction Scale (FFS). Data were collected from 506 individuals. FLSS is a 5-point Likert scale. The final scale consists of 23 items. The scale consist one dimension that provide an assessment of the life satisfaction of the family. There is no reverse-encoded. Scale items based on literature review and expert academicians. Based on these sources, an item pool of 26 items was created. For analyses the criterion validity Brief Symptom Inventory was used. The obtained data were examined for factorial structure and factorial weights of the items. The SPSS programme was used to analyse the data. The construct validity of the FLSS tested by the principle component analysis of factor analysis procedures.

Results and Discussion

Exploratory factor analysis was conducted in order to reach a meaningful structure related to family life satisfaction scale, to measure the scale items and to reveal the structures, factors or components. It was found that KMO coefficient was estimated .94, and Barlett Sphericity test was found significant ($\chi^2=6134.525$, $p<.01$). After examining the factor loadings, associations and reliability coefficients of the items, non-working items were removed from the scale. Thereby FLSS was transformed into one dimensional structured scale with 23 items. The factor loadings ranged from .53 to .79. The variance explained by the items was found 47%. According to the variance values it can be said that the scale structure is well measured by the materials. In order to provide evidence for the scale's criterion validity we looked at the relationship between the scores they received from Individual's Family Life Satisfaction Scale (FLSS) and Brief Symptom Inventory (BSI). The correlation was found between Family Life Satisfaction Scale and the dimensions of BSI between -.30 and -.34. So a reverse and meaningful correlation was found. In the light of the relationship coefficients obtained, it can be said that the Family Life Satisfaction Scale has a good criterion validity. In order to provide additional evidence for the validity and reliability analysis of the scale, participants were asked whether their family life satisfaction scores differed by sex, by the parent and child subsystems and by family members (mother, father, girl and boy). All these findings are interpreted as evidence that the scale has a satisfactory level of validity and reliability.

With this study, a measurement tool which measures the level of family life satisfaction was developed. Family life satisfaction is considered as the emotional atmosphere prevailing in the family. Marriage as the first step of family formation (Çelik & Yazgan İnanç, 2009), positive emotions that couples can transfer to subsystems as their satisfaction from marriage increases (Cutlar & Radford, 1999). Thus the emotional family dominated within the family affects the satisfaction of the individual when they are with their parents. To measure the emotions that the individual lived in the family a one-dimensional measurement tool was developed in order to learn objectively the emotions that the individual lived in the family.

So it is important to develop and implement programs to increase family life satisfaction. It is thought that thus, contribute indirect to the increase of life satisfaction of the individuals. Therefore, this scale, which is a valid and reliable measurement tool, can be used by counselors, family counselors, psychologists, psychiatrists and sociologists to obtain information about family life satisfaction prior to counseling sessions.

Okul Öncesi Dönem Çocuklarına Yönelik Hazırlanan Resimli Hikâye Kitaplarındaki İletişim Engelleri ve Çocukların Gelişimleri Üzerindeki Etkileri

Communication Barriers In The Illustrated Storybooks Prepared For Preschool Children And Their Effects On The Development Of Children

Ebru Hasibe TANJU ASLIŞEN¹

Öz

Araştırmanın amacı; okul öncesi çocuklarına yönelik hazırlanan resimli hikâye kitaplarında geçen iletişim engellerini değerlendirmek ve kullanılan iletişim dilinin çocukların gelişimleri üzerindeki etkilerini tartışmaktır. Doküman incelemesi yapılarak betimsel analiz yaklaşımı kullanılan araştırmada, okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hazırlanan resimli hikâye kitaplarında geçen iletişim engelleri belirlenmiş ve çocuklar üzerindeki etkileri açıklanmaya çalışılmıştır. Örnekleme oluşturan 81 hikâye kitabı araştırmacı tarafından geliştirilen bir değerlendirme formu aracılığıyla incelenmiş, içerikleri iletişim engellerine yönelik iletiler açısından analiz edilmiştir. Araştırmanın nicel sonuçları incelendiğinde, en çok karşılaşılan iletişim engellerinin toplam 27 kitapta, 40 tekrar sayısı ile emir vermek, yönlendirmek temel kategorisi olduğu belirlenmiş; bunu toplam 24 kitapta, 40 tekrar ile alay etmek, ad takmak temel kategorisi takip etmiştir. En az yer verilen iletişim engeli, 3 kitap ve 3 tekrar sayısı ile övmek ve olumlu değerlendirmek olarak bulunmuş; alay etmek, şakacı davranmak, konuyu saptırmak temel kategorisine ilişkin ise hiçbir sonuç elde edilmemiştir. Araştırmanın nitel boyutunda ise resimli hikâye kitaplarının metin kısımlarında belirlenen on iki temel iletişim engeline ilişkin bulgular, ileti örnekleriyle tartışılmıştır. Sonuç olarak yapılan çalışma, korku, aktif direnç, suçluluk ve bağımlılık yaratma, kendisini yetersiz hissetmesine neden olma, benlik saygısını zedeleme gibi özellikle okul öncesi dönem çocukları üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler nedeniyle, iletişim engellerine resimli hikâye kitaplarında yer verilmemesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi dönem, Resimli hikâye kitapları, İletişim engelleri

Abstract

The purpose of this research is to evaluate the communication barriers in the illustrated storybooks prepared for pre-school children and to discuss the effects of the communication language on children's development. In the study descriptive analysis approach was used by making a document review. The communication barriers in picture books prepared for preschool children were determined and their effects on children were tried to be explained. 81 storybooks were analyzed through an evaluation form developed by the researcher, and their contents were analyzed in terms of messages directed to communication barriers. When the quantitative results of the research were examined, it was determined that the most common communication barriers were the basic categories of "ordering and manipulating" with a total of 40 repetitions in 27 books, followed by the basic category of "nicknaming and teasing" in a total of 24 books with 40 repetitions. The least common communication barriers were found to be "praising and positive evaluation" in 3 books with 3 repetitions; no results were obtained regarding the basic categories of "teasing, mocking and changing the main subject." In the qualitative part of the research, the findings related to the twelve basic communication barriers identified in the texts of illustrated storybooks were discussed with examples of messages. In conclusion, the study suggests that communication barriers should not be included in illustrated story books due to the negative effects, such as fear, active resistance, guilt, addiction, feeling inadequate and neglecting self-esteem on pre-school children.

Key Words: Preschool period, Illustrated storybooks, Communication barriers

1 *Yrd. Doç. Dr., Başkent Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi, Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı, ebrut01@gmail.com

Giriş

Okul öncesi dönem, çocuğun her açıdan hızlı bir değişim ve gelişim içinde olduğu yılları kapsamakta ve bu dönemdeki öğrenme yaşantıları daha sonra kazanılacak becerilere bir temel oluşturmaktadır. Bu bağlamda 0-6 yaş, temel bilgi, beceri ve alışkanlıkların kazanılması ve geliştirilmesi, kişiliğin oluşumu ve şekillenmesi açısından kritik bir dönem olarak kabul edilmektedir. Bu dönemin özellikleri dikkate alındığında, doğumdan itibaren başlayan süreçte uyarıcı çevre, çeşitli eğitim materyalleri ve özellikle de kitaplar, çocuğun gelişiminin desteklenmesi açısından çok önemli araçlardır (Tür ve Turla, 1999).

Okul öncesi dönemde kitap, pek çok yönden ilk bakışta daha ilgi çekici, rengârenk ve hareketli oyuncaklarla rekabet etmek durumunda olduğu için oyuncak kadar da estetik olmalıdır (Alpay ve Anhegger, 1975). Çocukların yaşamında büyük bir yere sahip olan ve onların başarıma, fiziksel rahatlama, bilgi edinme, sevme ve sevilme, bir gruba ait olma, değişme ve estetik ihtiyaçlarını karşılayan kitaplara, gereken önem gösterilmelidir (Kocabaş, 1999; Dirican, 2013). Genellikle bir çocuğun kitapla ilişkisi ortalama bir yaş civarında kurulmaya başlamakta, çocuk öncelikle resimleri algılamakta, daha sonra resim-kelime, resim-cümle, resim-hikâye şeklinde bağlantılar gelişmektedir. Çocuğun kitapla karşılaşması, duyarak öğrendiği sözcükler ile gördükleri arasında ilişki kurmasını sağlar ve bu da çocuğun düşünmeyi öğrenmeye başladığı anlamına gelmektedir. Öğrenilen her bir kelimenin alıcı ve ifade edici dil gelişimine katkısının yanı sıra, resimli kitaplardaki resimler de çocuklar için önemli görsel uyaranlardır. Resimlerin, metin kısmında karşılaşacağı yeni kelimelerle bağlantılı bir akış oluşturulacak şekilde çizilmesi bilişsel ve dil gelişimlerinin desteklenmesi, sağlıklı bir kişilik geliştirilmesi açısından önemli bir husustur (Güleç ve Geçgel, 2005; Erdi, 2008). Bu nedenle yazarların, çocuğun gelişimsel özelliklerini her açıdan bilmeleri, iletmek istedikleri mesajları sade ve akıcı bir dil kullanarak vermeleri ve ifadelerin resimler aracılığıyla desteklenebilmesi için çizerlerle ortak bir görüş üzerinde, uyumlu bir şekilde çalışmalarını gerekmektedir (Ataseven ve İnandı, 2000; Tekin, 2005).

Çocuk kitapları, çocuğun kendini ve dünyayı algılamasında, bilgilerini arttırmasında, duygu ve düşüncelerini zengin bir sözcük dağarcığı ile daha vurgulu bir şekilde aktarmasında yararlı olduğu için “çocuk kitaplarında ileti-kullanılan ifadeler” konusu önem kazanmaktadır. Yazarın okurla paylaşmak istediği asıl düşünce olarak tanımlanan ileti, çocuk kitapları için farklı bir öneme sahiptir (Demirdögen, 2003). Ancak yapılan bir çalışmada; Türkiye’de çocuk kitaplarındaki iletilerin, çocuğun gelişimine uygun seçilmediği, seçilen iletilerin aktarım biçimine hem çocuk gelişimi hem de yazınsal ölçütler açısından önem verilmediği saptanmıştır (Dilidüzgün, 2000).

Yazınsal metinlerin sosyalleşme süreci içindeki çocuğa iyi bir model oluşturması ve onun toplumsal ilişkilere yönelik deneyimler kazanmasının önemi düşünüldüğünde, yazınsal metinlerin içeriğinde geçen iletilerin dikkatli seçilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Sağlıklı bir ruh yapısının gelişmesinde aktif rol oynayan bilinçli iletişim ve etkileşimin, (Cüceloğlu, 1995) resimli hikâye kitaplarında titizlikle ele alınmış olması, çocuğun sürekli değişen toplumda sağlıklı bir kişilik oluşturması açısından önemlidir. Bu şekilde hazırlanan eserler, çocukların, hem aileleri hem de yakın çevreleri ile ilişkilerinde kullanacakları iletişim yollarını, çatışmaları önleme ve problem çözme biçimlerini şekillendireceği için önem arz etmektedir. Özellikle kullanılan dil ve içerik açısından uygun özelliklere sahip olarak hazırlanan eserler, çocukların dili doğru bir şekilde öğrenmelerini sağlayan, sosyal ilişkilerini ve iletişim becerilerini önemli ölçüde destekleyen oldukça etkili araçlardır (Oğuzkan, 1997). Bunun tersine olumsuz iletiler içeren, uygun olmayan ifadeler barındıran eserler ise gelişimsel açıdan problemler yaşanması ihtimalini arttırarak, çocuğun aile ve hatta toplum içinde kabul görmeyen davranışlar sergilemesine yol açabilmektedir. Bu durumda olumsuz iletilerin,

iletişim engellerinin ne olduğu ve aile içi iletişim engellerinin çocuk üzerinde ne gibi etkiler bırakabileceği konularını daha ayrıntılı olarak açıklamak gerekmektedir.

İletişim engelleri, genellikle alıcı ile kaynak arasındaki psikolojik uyumun sağlanamamasından veya bu uyumun sağlanması için gerekli olan geri beslemenin yanlış değerlendirilmesinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla iletişimde, konuşma veya yazmada, mesaj açık bir biçimde ifade edilmeyip, boşluklar bırakılırsa, alıcı bu boşlukları kendi varsayımlarına ve önyargılarına göre doldurabilmektedir (Tutar ve Yılmaz, 2005).

Gelecekte toplumun yetişkin bir ferdi olarak yerini alacak olan çocuk, kendini ifade edebildiği, dinlenildiğini bildiği ve en önemlisi fikirlerine önem verildiğini gördüğü takdirde toplum tarafından kabul gören, çağın istendik bireyi olabilecektir. Ebeveynin kendini çocuğa etkili bir şekilde ifade edebilmesi için açık ve tutarlı olması, yargılamaması, bir sorun varsa onu birlikte çözebilmesi için çaba harcaması ve bu şekilde olumlu bir iletişim kanalı kullanması gerekmektedir (Mc Kay, Davis, & Fanning, 2010). Yapılan araştırmalarda, çocuğun sahip olduğu olumlu iletişim becerilerinin, gelişim özelliklerini, kişiliğini ve duygusal zekâsını olumlu yönde etkilediği vurgulanmaktadır (Kocaman, 2006; Şahin ve Aral, 2012). Bütün bunlara karşın aile içi iletişimde ortaya çıkan aksaklıklar çocuğun gelişiminde de sorunlar yaşanmasına neden olabilmekte, bireyin kendini doğrudan ifade edemediği durumlarda gerçekleri yok saymak, söylememek, yerine başka bir şey koymak ya da yadsıdıklarını tutarsız bir şekilde ifade etmek biçiminde kendini göstermektedir. Ailede çocuğun birey olarak görülmemesi, kuşak çatışmalarından kaynaklı karşılıklı iletilerin çözülüp anlaşılabilmesi, duygu ve düşüncelerin açıkça söylenmemesi gibi durumlar, iletişimi olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Gordon (2016), anne babaların konuşmayı bırakıp dinlemeyi öğrenmeleri gerektiğini vurguladığı etkili anne baba eğitimi programında, ebeveynlerin, sorununu paylaşan çocuğa gösterdikleri tipik tepkilerinin dinlemek değil, konuşmak olduğunu gözlemlemiştir. Bu tepkiler, genellikle iletişimi koparabilmekte, ebeveyn-çocuk ilişkisinde olduğu kadar, çocuğun özsaygısında da bazı yıkıcı etkilere yol açabilmektedir. Gordon (2016)'un belirttiği on iki iletişim engeli, aşağıdaki olası etkilerden birine ya da daha fazlasına neden olma riski taşımaktadır.

- Kendilerini yetersiz, değersiz hissettirmek
- Kendi sorunlarını çözmelerinde güvenilmediklerini hissettirmek
- Duygularının haklı görülmediğini hissettirmek
- Anlaşılmadıklarını hissettirmek
- Hayal kırıklığı yaşatmak
- Alınganlık ve öfke yaratmak
- Konuşmalarına engel olmak
- Kendilerini suçlu ya da kötü hissettirmek
- Oldukları gibi kabul edilmediklerini hissettirmek
- Kendilerinin sorguya alındıklarını hissettirmek
- Savunmacı yanlarını öne çıkarmak
- Tartışmalarına, karşı atağa geçmelerine neden olmak
- Anne ya da babalarının ilgili olmadığını hissettirmek

Ebeveynler çocuklarıyla beraber vakit geçirirken, oyun oynarken, ev işleri ile uğraşırken, eğlenirken, dinlenirken, kitap okurken vb. birçok durumda güven içinde yönlendirmelerde ve tavsiyelerde bulunabilir, öğretebilir, uyarabilir, sorular sorabilir ve birbirleriyle her konuda konuşabilirler. Buna karşın bazı bireysel tutum ve davranışlar, ebeveyn-çocuk iletişimini engelleyebilmekte, etkileşimi bozabilmektedir.

Okul öncesi dönem çocukları için hazırlanan resimli kitaplarda kullanılan olumsuz ileti ve ifadelerin yetişkinler tarafından okunması ve bu yolla çocuğa aktarılması, en az çocuğun kendi yakın çevresiyle kurduğu olumsuz iletişim kadar önem taşımaktadır. Duyduğu, şahit olduğu, dinlediği olumsuz ifadeler içeren konuşmalar, kızgınlıklara, küskünlüklere, çatışma ve düşmanca tutumlara yol açabilmekte, çocuğun gelişimine ket vurabilmekte, istenmeyen sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Özgüven eksikliği, düşük benlik saygısı, bilişsel (algılama, karar verme, düşünme becerileri) ve davranışsal (kendini gösterme, ilişkiyi başlatma-sürdürme ve çatışma çözme becerileri) yetersizlikler iletişim engellerinin çocuk üzerindeki olumsuz etkilerinden sadece birkaçıdır (Çağdaş 2008; Şahin ve Aral, 2012; Keski ve Aykaç, 2014). Dolayısıyla yazarın hitap ettiği kitle olan çocuklara sunacağı eser, öncelikle temel ihtiyaçları olan ilgi, sevgi ve güven duygusunu hissettirmeli, onları koruyup yardımlarına koşacak dostça duyguların aksine tedirgin edebilecek, korkutup, kaygı geliştirmelerine neden olacak olumsuz durumların da aşılabılır olduğunu hissettirecek özelliklere sahip olmalıdır (Tekin, 2005). Yukarıdaki literatür bilgileri doğrultusunda yapılan bu araştırmanın amacı; okul öncesi çocuklarına yönelik hazırlanan resimli hikâye kitaplarında geçen iletişim engellerini değerlendirmek ve kullanılan iletişim dilinin çocukların gelişimleri üzerindeki olumlu ya da olumsuz etkilerini tartışmaktır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan “doküman incelemesi” yapılarak betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunmayı amaçlayan betimsel analiz yoluyla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenmekte, daha sonra yapılan betimlemeler açıklanmakta ve yorumlanmakta, neden-sonuç ilişkileri irdelenerek birtakım sonuçlara ulaşılmaktadır. Betimsel analizde doğrudan alıntılara sık sık yer verilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çalışmada; okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hazırlanan resimli hikâye kitaplarında yer alan iletişim engelleri belirlenmiş, açıklanmış ve bu açıklamalar doğrultusunda on iki başlık altında gruplama yapılarak çocukların gelişimleri üzerindeki etkileri tartışılmıştır.

Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini, özellikle okul öncesi ve ilkökul çağı çocuklarına yönelik çalışan yayınevleri tarafından 1981-2010 yılları arasında basılan ve okul öncesi çocuklarına yönelik hazırlanan 81 adet resimli hikâye kitabı oluşturmaktadır. Araştırmacı tarafından rastgele örneklem ile belirlenen, üzerinde okul öncesi dönem çocuklarına uygun olduğu belirtilen veya okul öncesi eğitim kurumları tarafından kullanılan hikâye kitapları kolay ulaşılabilirlik yöntemi ile seçilerek araştırma kapsamına alınmıştır. İncelenen toplam 81 kitabın 28’i çeviri, 53’ü yerli hikâye kitaplarıdır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada, okul öncesi dönem çocuklarına yönelik resimli hikâye kitaplarının iletişim engelleri açısından incelenebilmesi için, konu ile ilgili Türkçe ve İngilizce kaynaklara ulaşmaya çalışılmış, yapılan inceleme sonucunda hikâye kitaplarındaki iletişim engellerinin belirlenmesine yönelik herhangi bir standart ölçüte rastlanmamıştır.

Bu noktada, yapılan araştırmanın güvenilirliği açısından, alan uzmanlarının, araştırmacı ile bir araya gelerek tüm süreçlerin sözel olarak uzmanlara aktarıldığı ve veri toplama aracı ile ulaştığı verileri paylaşarak kendi yaklaşımı ve düşünme biçiminin geçerliğinin birlikte değerlendirildiği “uzman incelemesi” stratejisi benimsenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu amaçla, hikâye kitaplarının metin kısımlarının iletişim engelleri bakımından incelenebilmesi için Ankara ilinde bulunan üniversitelerin okul öncesi ve çocuk gelişimi ana bilim dallarından birer öğretim üyesi ile etkileşime geçilmiş, görüşleri alınarak bir değerlendirme formu oluşturulmuştur. Bu forma hikâye kitaplarının metin kısımlarında yer alan iletişim engellerine yönelik kelime ve cümleler işlenmiştir. Bu ifadeler belirlenirken, görüşüne başvurulmuş uzmanların fikirleri ve örnek hikâye kitapları dikkate alınmıştır. Değerlendirme formu iki bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde, kitabın yayın yeri, yılı, yayın evi, yazarı gibi genel özellikler yer alırken, ikinci bölümde metin kısmında rastlanabilecek iletişim engellerine yönelik 12 temel kategori bulunmaktadır. Değerlendirme formunda oluşturulan ölçütler, sonuçların güvenilirliği açısından araştırmacı ile uzman kişilerin bir araya gelerek inceledikleri ve örnek üç hikâye kitabının birlikte değerlendirildiği bir toplantıda son haline getirilmiştir. Örnekleme oluşturan 81 hikâye kitabı, araştırmacı tarafından son hali verilen değerlendirme formu aracılığı ile tek tek incelenmiş, içerdikleri iletişim engellerine yönelik öğeler açısından analiz edilmiştir. Değerlendirme formu oluşumunda uzmanlar eşliğinde incelenen kitaplar çalışma kapsamı dışında tutulmuştur.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada, veri toplama aracı olarak “doküman incelemesi” ile verilerin analizi için “betimsel analiz” yöntemleri kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda güvenilirlik, toplanan verilerin öncelikle betimsel bir yaklaşımla doğrudan sunulmasıyla ilişkilidir. İncelenen doküman herhangi bir yorum katmadan okuyucuya sunulmalı ve yorumu da sonraya bırakılmalıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Elde edilen verilerin okuyucunun anlayabilmesi için detaylı bir şekilde kayıt edilmesi, mümkün olduğunca orijinaline sadık kalınarak sonuçların kategorilere ve alt kategorilere ayrılması, araştırmanın dış geçerliği açısından önemlidir (Elo ve Kyngas, 2008). Dış geçerliği sağlamak için, bu çalışmada metinlerden yapılan doğrudan alıntılarla elde edilen bulgular kategorilere ayrılmıştır. Kirk ve Miller (1986)’a göre nitel araştırmada iç geçerlik, araştırmacının araştırdığı konuyu mümkün olduğunca yansız gözlemesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle, iç geçerliği sağlamak üzere aynı metinler araştırmacı tarafından farklı zamanlarda iki defa kodlanmış, araştırmacının veriler üzerindeki öznel algısının etkisi azaltılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Kirk ve Miller (1986), nitel araştırmalar için dış güvenilirlik yerine, ölçülen olgunun geçen zaman içinde aynı biçimde ölçülmesi anlamına gelen “zamana bağlı güvenilirlik”, iç güvenilirlik yerine ise aynı zaman dilimi içinde birden fazla araştırmacının bir olgu ya da olayı aynı biçimde ölçmesi anlamına gelen “gözleme bağlı güvenilirlik” kavramlarını kullanmışlardır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu araştırmada, verilerin, araştırmacı tarafından farklı zamanlarda iki defa kodlanması zamana bağlı güvenilirliği sağlamak için yapılmıştır. Birinci kodlamada, gözden kaçan veriler ikinci kodlamada saptanarak araştırmaya dâhil edilmiştir. Gözleme bağlı güvenilirlik ise, başka bir araştırmacıdan görüş almayı gerektirmektedir. Bunu sağlamak için, iletişim engelleriyle ilgili oluşturulan temel kategoriler okul öncesi eğitimi alanında uzman bir öğretim üyesi tarafından kontrol edilerek doğrulanmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hazırlanmış resimli hikâye kitaplarında belirlenen iletişim engellerinin kitap ve tekrar sayıları ile ifade örneklerine göre dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir. Buna göre; toplam 27 kitapta, 40 tekrar sayısı ile “emir vermek, yönlendirmek” temel kategorisi en çok karşılaşılan iletişim engellerinin başında yer almaktadır. Bunu toplam

24 kitapta, 40 tekrar sayısı ile “alay etmek, ad takmak”, 14 kitapta, 20 tekrar sayısı ile “soru sormak, sorgulamak” temel kategorileri takip etmektedir. En az yer verilen iletişim engeli, 3 kitap ve 3 tekrar sayısı ile “övmek ve olumlu değerlendirmek” temel kategorisi olarak bulunmuş; “alay etmek, şakacı davranmak, konuyu saptırmak” temel kategorisine ilişkin ise hiçbir sonuç elde edilmemiştir.

Tablo 1: Örneklemi Oluşturan Resimli Hikâye Kitaplarında Belirlenen İletişim Engellerinin Kitap ve Tekrar Sayıları ile İfade Örneklerine Göre Dağılımı

İletişim Engeli Türü	Kitap Sayısı	Tekrar Sayısı	İfade Örneği	Kaynak Kitap			
Emir vermek, yönlendirmek	27	40	“Arkadaşlarını say!”	C: Öztürk, 2009 ‘Açıkgöz Kumsalda’ s. 30			
			“Kardan adam gitmiş onu getirin!”	Dirim, 2009 ‘Kardan Adam Nerede?’ s. 7			
			“Mavi cekeğin dolabın kapısından sarkıyor, sarı yağmurluğu yatağın altına atmışın, yeşil kazak masada, kırmızı atkın yerlerde. Çabuk topla burasını”	Göknil, 2009 ‘Renkli Öcüler’ s. 6			
			“Bana uzun bir dal ve ip için sağlam otlar bul.”	Diñcer, 2004 ‘Bilgin Amca Rüzgârın Gücü’ s. 12			
			“Çabuk çık odadan.”	Bassa, 2003 ‘Yıkanmam! Won’ t Take A Bath’ s. 11			
			“Git buradan! “Git ve asla geri dönme!”	Barrie, 1996 ‘Peter Pan’ s. 11			
			“Balonun ipini sıkı tut.”	Stimson, 2001 ‘Hayvan Masalları (Mervin’in Gözlükleri)’ s. 29			
			“Nefes alma, hareket etme!”	Özer, 1993 ‘Nazlı ile Kerem Hastanede’ s. 12			
			“Çabuk giyin!”	Dayoğlu, 2009 ‘Ece İle Yüce Anneler Çocuklarını Çok Sever’ s. 4			
			“Gel buraya bana büyü kitabından gençlik büyüsünü oku.”	Can, 1993 ‘Hugo Cadı Silaya Karşı’ s. 3			
Uyarmak, gözdağı vermek	9	15	“Haydi, sen de içeri gir ve eğlenece katıl.”	Yılmaz ve Pökön, 2009 ‘Cumba’nın Evi’ s. 8			
			“Haydi bakalım, kalk artık. Hemen giyinip hazırlanmalısın.”	İçöz, 2009 ‘Aynadaki Kız’ s. 3			
			“Bak, karışmam! Ya sessizce oturup dinlersin, ya da okumam.”	C: Harmanlı, 1996 ‘Sevimli Kediler (Kayıp Hazine)’ s. 12			
			“Boz Ayı onların geldiğini görür görmez, büyük bir Hindistan cevizi kopardı ve yaklaşımlarını bekledi. Öfkeyle, “Ben size gösteririm!” dedi.”	Oğuzkan, 1995 ‘Boz Ayı’nın Düşmanlığı’ s. 7			
			“Ona dokunma. Bir daha yaramazlık yaptığını görürsem sana yiyecek vermem.”	C: Kaplan 2004, 1995 ‘Çirkin Ördek Yavrusu’ s. 13			
			“Şimdi seni yakaladım hain karga. Sonun geldi.” demiş.”	Hacıoğlu, 1993 ‘Kırmızı Kurdele Dizisi-Karatavuk İle Tilki’ s. 11			
			“Dağ ülkelerinin kralı savaşmak istiyormuş. Bahane arıyormuş. Bir gün bir haber yollamış. Padişahımız üç gün içinde bu bilmeceyi çözmezse, yanıt vermezse ordularımızı ülkenizde bilin!”	Alpöge, 2000 ‘Keloğlan’ s. 11			
			“Yoksa hayatının geri kalanını çürük bir domates olarak geçirirsin.”	Can, 1993 ‘Hugo Cadı Silaya Karşı’ s. 3)			
			“Tilki amcam bugün bize gelecekti. Nerdeyse gelir. Evde beni bulamayınca aramaya başlar. Senin beni yediğini anlar. Artık başına neler gelir, sen düşün.”	Hacıoğlu, 2008 ‘Kırmızı Kurdele Serisi-Akıllı Fare’ s. 5			
			Ahlak dersi vermek	5	5	“İnan önce bir kopyu vurur değil mi?”	Can, 1993 ‘Hugo Cadı Silaya Karşı’ s. 13
“Artık koca çocuk oldun. Kendi odanı kendin topla malısın.”	Göknil, 2009 ‘Renkli Öcüler’ s. 6						
“Okuyan birinin sözünü kesmek kabalıktır.”	Harmanlı, 1996 ‘Sevimli Kediler (Kayıp Hazine)’ s. 12						
“Herkes senin gibi yapmalı. Yaşlıları, yakın akrabaları, yalnız yaşayan kimseleri sık sık ziyaret etmeli”	C: Demir, 2009 ‘Kırmızı Başlıklı Kız’ s. 8						
Öğüt vermek, çözüm ve öneri getirmek	11	12				“Kıyını sakın kimseye açmayın. Sizin kaybolmanız benim yüreğime deri olur. Hain kurt sesini, kılığın değiştirir, sizi kandırabilir.”	C: Kaplan, 2004 ‘Kurt ile Yedi Keçi Yavrusu’ s. 3
						“Sakin ola ki yollarda oyalanma. Hiçbir yabancıyla konuşma. Çabuk git, çabuk gel”	C: Demir, 2009 ‘Kırmızı Başlıklı Kız’ s. 5
						“Yazın çalışmayan, kıyın aç kalır. Eğlenmeyi bırak, biraz da çalış”	C: Kaplan, 2004 ‘Ağustos Böceği ile Karınca’ s. 2
						“Yeni eve taşınca biz de komşularımızı, arkadaşlarımızı özleyeceğiz. Ama buradan taşınmamız, onlarla bir daha hiç görüşmeyeceğimiz anlamına gelmez. Arkadaşlarımızla telefonda konuşabiliriz. Onları ziyaret edebiliriz. Onlar da bizi ziyarete gelebilirler.”	Önder, 2009 ‘Edizler Taşınıyor’ s. 8
						“Neden parka gidip biraz hava alıyorsun? Bak, dışarıda hava çok güzel. Hem belki arkadaşlarına da rastlarsın.”	Bora, 2009 ‘Ali’nin Sıkıntısı’ s. 9
						“Yaşlı ağacın kovuğundaki baykuşa gidin. O, her şeyi görür. Size fillerin yerini söyleyebilir.”	Turla, 2009 ‘Filler Kaç Taneydi?’ s. 8
			“Pekâlâ, kedicik, al şu alışveriş arabasını, bununla taşıyabilirsin yorgun arkadaşımı.”	Stimson, 2001 ‘Hayvan Masalları (Mervin’in Gözlükleri)’ s. 15			
			“Yaşlı karınca dereyi göstererek, ‘Dere boyu gidersek eve ulaşırız.’ dedi”	Diñcer, 2004 ‘Bilgin Amca Rüzgârın Gücü’ s. 10			
			“Hepimizin görevleri farklıdır. Bu yüzden, hiçbirimiz diğerimizden üstün değiliz.”	Yılmaz ve Pökön, 2009 ‘Bay Sivri Bayan Küt’ s. 15			
			Nutuk çekmek, öğretmek, mantıklı düşünceler önermek	6	8	“Nazlı çiğim, evimiz bunları beslemeye uygun değil. Biz seninle sokaktaki kedi ve köpekleri beslelim. Bu da hoş bir şey değil mi?”	Tekeş Ergül, 2009 ‘Kuğular Aç Kalmam’ s. 3
“Berk, eğer bir şeyi başarmak istiyorsan öncelikle kendine güvenmelisin. Bunun için sihirli bir küreye gereksinimin yok.”	Yılmaz ve Pökön, 2009 ‘Küçük Sihirbaz’ s. 7						
“Unutma korkularımızı kendimiz yaratırız. İşte bu yüzden korktuğun şeylerin üstüne gitmelisin. Ancak bu şekilde onları yenebilirsin...”	Can, 1993 ‘Hugo Cadı Silaya Karşı’ s. 14						
“Tabi ki paylaşılır. Hem sıkıntılar üzüntüler paylaşıldıkça azalır. Seni eskisi kadar incitmez.”	Demir, 2009 ‘Paylaşım’ s. 10						
“Çünkü onlar sadece birkaç haftalıklar. Sen ise artık kocaman bir tavşan oldun. Henüz hiçbir şey bilmiyorlar ve sen onlara bildiğin her şeyi öğretebilirsin.”	Stimson, 2001 ‘Hayvan Masalları (Mervin’in Gözlükleri)’ s. 26						
Eleştirmek, suçlamak, yargılamak	9	15				“Ne yaptın? Şimdi misketleri nasıl bulacağız? Çalılar da çok dikenli. Dur, bir bakayım. Ay! Uy! Canım yandı.”	Yılmaz ve Pökön, 2009 ‘Şirin Kirpi Çıkarma Öğreniyor’ kitabından, s. 12
						“Ama şimdi senin yüzünden iyice bir yıkamam gerek o fırçayı.”	C: Öztürk, 1993 ‘Açıkgöz’ün Dünyası’ s. 22
						“İşe yaramayan bir eşeğe verecek yemeğim yok!”	Grimm Kardeşler, 1996 ‘Bremen Mızıkacıları’ s. 1
						“Sen ne kadar dağınık bir çocuksun. Kirli çorapların temizler içinde ne işi var? diyerek beni bir güzel azarladı.”	Dayoğlu, 2009 ‘Ece İle Yüce Anneler Çocuklarını Çok Sever’ s. 6
						“Öff, ne kadar kırlısın.”	Bassa, 2003 ‘Yıkanmam! Won’ t Take A Bath’ s. 11
			“Bu balonu tutmak için yeterince büyümediğini söylemişim.”	Stimson, 2001 ‘Hayvan Masalları (Mervin’in Gözlükleri)’ s. 29			
			“Başına gelen, kendi aptalca isteğin yüzünden...”	Özçelik, 1995 ‘Güzel ve Çirkin’ s. 6			
			“Tinker Bell, sen bir yalancısın.”	Barrie, 1996 ‘Peter Pan’ s. 11			
			“Onu sen öldürdün.”	Egmont, 2009 ‘Aslan Kral’ s. 31			

Tablo 1: Örneklemi Oluşturan Resimli Hikâye Kitaplarında Belirlenen İletişim Engellerinin Kitap ve Tekrar Sayıları ile İfade Örneklerine Göre Dağılımı (Devamı)

İletişim Engeli Türü	Kitap Sayısı	Tekrar Sayısı	İfade Örneği	Kaynak Kitap			
Övmek ve olumlu değerlendirmek "Odanı çok güzel temizlemişsin, her yer pırıl pırıl olmuş."	3	3	"Doğru söze ne denir?"	İçözü, 2009 'Şaşkın Kuğu Yavrusu' s. 6			
			"Tamam, Kont. Haklısın!"	Ç: Öztürk, 2009 'Açık göz Kumsalda' s. 11			
			"Sen şanslı bir çocuksun. Senin için günlerini zehir eden bir arayanın, bekleyenin var. Ne kadar övünsen yeridir."	Ç: Kaplan, 2004 'Karlar Kraliçesi' s. 15			
Alay etmek ve ad takmak tembel çocuk... koca bebek...	24	40	"Bak hele şu acemiye."	İçözü, 2009 'Şaşkın Kuğu Yavrusu' s. 6			
			"Nerede kaldın aptal kuş çabuk ol diyorum sana!"	Can, 1993 'Hugo Cadı Silaya Karşı' s. 3			
			"İşte aptal bir tavuk, onu kandırabilirim."	Dirim, 2009 'Kuyruksuz Tilki' s. 5			
			"Sen küçücük bir faresin. Ormanlar kralı ile bir ilişkinin olduğunu söyleme."	Hacıoğlu, 2008 'Kırmızı Kurdele Serisi-Akıllı Fare' s. 8			
			"İstersen arkamdan gel. Benim üstün zekâmdan ve avlanma becerimden sana da bir şeyler düşer."	Hacıoğlu, 2009 'Kırmızı Kurdele Dizisi-Kurt İle Kibar Tilki' s. 3			
			"Sen küçüksün, sürahiyi elleme, suyu ben koyarım."	Alpöge, 1991 'Küçük Murat' s. 9			
			"Murat bir işe yardım etmek istese bile annesi bırakmazmış. Bardakları elinden alır "Sen daha küçüksün, bırak da sofrayı ablan kursun." dermiş."	Alpöge, 1991 'Küçük Murat' s. 5			
			"İyi ama yüzme biliyor musun ki benimle arkadaş olacaksın? Hem ben senden çok ama çok büyüğüm."	Abacı, 2007 'Arkadaş Arayan Küçük Otomobil' s. 8			
			"Ufaklık, işler pek yolunda değil galiba."	Bora, 2009 'Ali'nin Sıkıntısı' s. 9			
			"Rengârenk kuşlar, ceylanlar, hiçbir güzel hayvan onu arkadaş olarak görmüyor, "Sen git kendin gibi çirkinlerle arkadaş ol." diyorlardı."	Diñçer, 2004 'Tırtılın Değişimi' s. 5			
			"Korkak kediciik."	Stimson, 2001 'Hayvan Masalları (Mervin'in Gözlükleri)' s. 19			
			Analiz etmek, yorumlamak, tanı koymak "Sen kardeşini kiskaniyorsun. Dikkat çekmek için böyle davranıyorsun."	7	8	"Evet, çok çirkinsiniz!"	Özçelik, 1995 'Güzel ve Çirkin' s. 9
"Ormandaki arkadaşları onun şişman gövdesi ile dans etmesine çok güliyorlardı. Annesi de hep ona, hipopotamlar güzel dans edemezler, diyordu."	Oğuzkan, 2008 'Dans Etmesini Seven Hipopotam' s. 3						
"Verdiğim görevi bu kadar erken bitirebileceğinizi düşünmemiştim."	Koçer, 2009 'Boncuk ile Tomurcuk' s. 12						
"İyi ki ulaşamadım. Zaten üzümlerin çok ekşi olduğunu anlamıştım."	Ç: Kaplan, 2004 'Tilki ile Üzümler' s. 15						
"Siz hala sayı saymayı öğrenememişsiniz."	Turla, 2009 'Filler Kaç Taneydi?' s. 2						
"Sen göremiyorsun anlaşılın."	Çınaroğlu, 2007 'Küçük Mor Balık' s. 11						
"Neden canın sıkılıyor, biliyorum."	Ural, 1992 'Armağan' s. 12						
"Sarman Boncuk'a dönüp şöyle dedi: 'Dışarıya çok soğuk'. 'Soğuk falan değil. Sen karanlıktan korkuyorsun.' dedi Boncuk."	Stimson, 2001 'Hayvan Masalları (Mervin'in Gözlükleri)' s. 16						
"Oduncu amca, sanırım bu hain kurt büyükanne mi yemiştir. Yatağı bomboş. Görüyorsun kurdun karnı çok şiş."	Ç: Demir, 2009 'Kırmızı Başlıklı Kız' s. 14						
Güven vermek, desteklemek, duygularını paylaşmak "Canını sıkma, her şey düzeldir. Yeteneklisin, başarılı bir öğrenci olabilirsin."	14	15				"Seni çok iyi anlıyoruz canım oğlum."	Önder, 2009 'Edizler Taşınıyor' s. 8
						"Merak etme, sana yardım etmesi için bir arkadaşımı çağıracağım."	Önder, 2009 'Zeynep Kayboldu' s. 9
						"Onların gittiğine sakin üzülme. Kış boyunca onları aç bırakmadığımız için kendinizle gurur duyun."	Tekeş Ergül, 2009 'Kuğular Aç Kalmamın' s. 15
			"İlayda çiğim üzülme. Baban da en az sizler kadar Çocuk Bayramı'nı biliyordur. Bu akşam, baban da sizin bayramını kutlayacaktır."	Demir, 2009 'Yaşasın 23 Nisan' s. 9			
			"Üzülme canım. Öğrenirsin. İstersen birlikte çalışabiliriz."	Yılmaz ve Pökön, 2009 'Şirin Kirpi Çıkarma Öğreniyor' s. 4			
			"Öğretmen, 'Üzülme İlayda çiğim. Şekerlerini biraz güç de olsa, keserek paylaşabiliriz. O zaman herkese yeter.' dedi."	Demir, 2009 'Paylaşalım' s. 11			
			"Üzülme. Biz de bahçeye çıkıp bir kardan adam daha yaparız."	İçözü, 2009 'Kar Yağıyor' s. 15			
			"Eminim ki sihirbaz rolünü çok kolay başarırısın."	Yılmaz ve Pökön, 2009 'Küçük Sihirbaz' s. 7			
			"Üzülme, her şey geçer. Senin gibi ben de yaşlıyım. Gel birlikte yürüyelim."	Ç: Kaplan, 2004 'Horoz ile Köpek' s. 6			
			"Bana inanıyorsanız, gidip onları sayalım."	Turla, 2009 'Filler Kaç Taneydi?' s. 3			
			"Ona ne ad vereceksiniz? Doğrusu çok merak ediyorum."	Ç: Kaplan, 2004 'Bambi' s. 3			
			Soru sormak, sorgulamak "Neden bu kadar üzgünsün? Bir şey mi oldu?"	14	20	"Neden böyle üzgünsün? Ne oldu sana? Yardım edebilir miyiz?"	Yılmaz ve Pökön, 2009 'Cumba'nın Evi' s. 10
"Peki, sen niye gülmüyorsun?"	Randall, 2001 'Aycık Masalları (Tam Zamanında Bir Dikis)' s. 35						
"Böyle hızlı hızlı nereye gidiyorsun?"	Ç: Demir, 2009 'Kırmızı Başlıklı Kız' s. 8						
"Köpek kardeş, seni düşünceli görüyorum. Ne oldu?"	Ç: Kaplan, 2004 'Horoz ile Köpek' s. 5						
"Sence bir uçan balonun ipini tutabilecek kadar büyüdü mü?"	Stimson, 2001 'Hayvan Masalları (Mervin'in Gözlükleri)' s. 28						
"Ne yaptın sen Demet?"	Çınaroğlu, 2005 'Demet'in Bahçesi' s. 11						
"Koş aynaya bak. Bakalım, gördüklerini beğenecek misin?"	İçözü, 2009 'Aynadaki Kız' s. 5						
"Bakalım çürük bir domatesken de bu kadar komik olabilecek misin?"	Can, 1993 'Hugo Cadı Silaya Karşı' s. 5						
"Taşı boğrutine yediğinde gerçeği anlamsı."	Hacıoğlu, 2009 'Kırmızı Kurdele Dizisi-İki Güvercin' s. 14						
"Bitmedik yaşsan dibinde" (Bilinmeyen kelime).	Kakıncı, 1993 'Pıtır'ın Masalları-İyilikçi Şehzade ile İyilikçi Balıkcı' s. 3						
"Gözden irak olup gitmiş."	Kakıncı, 1993 'Pıtır'ın Masalları-İyilikçi Şehzade ile İyilikçi Balıkcı' s. 8						
Diğer	2	7				"İnsan gençken özendirir."	Kakıncı, 1993 'Pıtır'ın Masalları-İyilikçi Şehzade ile İyilikçi Balıkcı' s. 9
			"Benden uzak, gurbete direk ol."	Kakıncı, 1993 'Pıtır'ın Masalları-İyilikçi Şehzade ile İyilikçi Balıkcı' s. 9			
			"Padışahımızın sultan kızı everilmek ister."	Kakıncı, 1993 'Pıtır'ın Masalları-İyilikçi Şehzade ile İyilikçi Balıkcı' s. 11			
			"Yiğidin alnına yazılan gelir. Alan hoşnutsa, varan da hoşnut olsun."	Kakıncı, 1993 'Pıtır'ın Masalları-İyilikçi Şehzade ile İyilikçi Balıkcı' s. 13			

Günümüzde geleneksel çocuk yetiştirme tutumları ile anne-baba-çocuk iletişim modelleri dikkate alındığında; yönlendirmelerin, sorgulamaların, yorumlamaların sıklıkla ön planda olduğu bir yaşantıyla karşılaşmaktayız. Sıklıkla çocuğun herhangi bir problem durumuyla tek başına mücadele etmesine bile fırsat verilmeden öğüt veren, öneri sunan yetişkin rolü üstlenilmekte, bu da çocuğun sorunlarını kendi başına çözebilme yeteneğinden yoksun, çoğunlukla da dıştan destek arayan, bağımlı bir kişilik yapısını yerleşmesine yol açabilmektedir. Bireyin düşünme yetisinin gelişiminde engelleyici rol oynayan, karşılaştığı

her sorunda çözüm bulmak için kendi dışında bir otoriteden destek beklemeyi alışkanlık haline getiren öğüt verici ifadeler; çocukta yetersizlik, acizlik ve aşağılık duygusunun gelişmesine, anne-babaya bağımlı bir kişilik oluşturmaya ve özgüveninin zedelenmesine yol açabilmektedir (Cürebal ve Çetin Özben, 2012; Öksüzoğulları, 2013; Gordon, 2016).

Çocuklar çevrelerinde olup bitenleri öğrenmek için araştırma, soru sorma, kurcalama ve dokunma merakı içerisindeydirler. Bazen yetişkinler, farkında olmadan çocukların bu öğrenme isteklerini engelleyebilirler. Özellikle karşılıklı iletişimde emir veren, yönlendiren ifadeler kullanıldığında, çocukların bu en doğal duyguları ve araştırma yapma heyecanları engellenmiş olur (Rousseau, 2009). Bu ifadeler, yetişkinin gücünü korkuya dönüştürür ve gözdağı olarak algılanmasını sağlar. Bu da çocuğun karşılık verme, direnme, isyankârlık gibi olumsuz davranışlar ve düşmanca duygular geliştirmesine neden olabilir (Çağdaş, 2008). Benzer bir durum soru sorma, sorgulama ve cevap arama şeklinde gerçekleştirilen iletişimde de görülebilmektedir. Yetişkinin ulaşmak istediği hedef anlaşılmadığında soruya cevap vermek durumunda olan kişi yani çocuk endişeye kapılabilmekte veya savunmaya geçebilmektedir. Çocuğun itiraz mekanizmasının aktif hale gelmesine, kaçamak ya da yarı doğru hatta yanlış cevaplar vermesine, kendisine güvenilmediğini düşünmesine, korkmasına, kaygı duymasına, konuşma özgürlüğünün zedelenmesine neden olabilecek bu durum, analiz etme, yorumlama, tanı koyma iletişim engeline de benzer şekilde açığa çıkmaktadır (Adams, 2006; Altınışık, 2015; Sever, 2015).

Resimli hikâye kitaplarının metin kısımlarında belirlenen “emir vermek-yönlendirmek”, “soru sormak, sorgulamak” ve “analiz etmek, yorumlamak, tanı koymak” iletişim engellerine ilişkin alıntılar incelendiğinde, bu ifadelerin sert bir üslup barındırdığı görülmektedir. Bu tür iletilerle gerçek hayatta olmasa da kitaplarda sık karşılaşılan çocuk, kendini hikâye kahramanlarıyla özdeşleştirerek zaman içinde yaşlılarıyla olan iletişimde de emirler vermeye, karşısındakinin istek, duygu ve düşüncelerine önem vermemeye başlayabilir. Bu durumda; sadece kendi talepleri önem kazanmakta, korku ya da aktif direnç gösterebilmekte, isyankâr davranışlar veya misillemeler ortaya çıkabilmekte, çocuğun söylenenlerin tersini denemesine ve hatta anne-babasına karşı düşmanca duygular beslemesine de neden olabilmektedir. Bir çocuğun en temel ruhsal ihtiyaçları arasında yer alan bir grubun üyesi olma ihtiyacı karşılanmadığında ise içe kapanıklık ya da saldırganlık gibi davranış problemleri ortaya çıkabilmekte, özgüveni düşük, pasif, kuşkucu bir kişilik özelliği yansıtabilmekte, çocuk sosyal açıdan yalnız kalabilmektedir.

“Öğüt vermek, çözüm ve öneri getirmek” iletişim engeline ilişkin alıntılara bakıldığında, örneklendirilen konuşma biçimlerinin çok yararlı ve yapıcı olduğu düşünülebilmektedir. Oysaki öncelikle bilinmesi gereken, ifade edilenlere acaba kişinin kendisinin ihtiyacı mı var sorusunu cevaplamak, sonra da istenmeden verilen öğütlerin ve/veya önerilerin çocuk açısından yararlı olmadığını gözlemleyebilmektir. Çocukların yetişkine bağımlı kalabileceği, üzerlerinde baskı veya suçluluk duygularının uyandırılmasına, iletişimin kesilmesine ya da yön değiştirmesine neden olabileceği düşünüldüğünde, kendi sorunlarına çözüm bulamayan veya üretemeyen bireylerin gelecekte oluşturacakları toplumsal bütünlük içerisinde kendine yetemeyen ve güvensiz ebeveynler olarak çocuk yetiştirmeleri, çağdaş bir toplum olunması yolunda aşılması zor bir dönemeç olacaktır.

Kişiliğin temellerinin atıldığı, benlik algısının sosyal ilişkiler içerisinde güçlendiği okul öncesi dönemde, sıklıkla alay edilen, eleştirilen, uyarılan bir çocuğun düşük ya da olumsuz bir benlik algısına sahip olması hiç kuşkusuz ki çok muhtemel bir durumdur. Çocuklar, hangi koşullarda ve hangi aile tipinde yaşıyor olurlarsa olsunlar sürekli etrafta konuşulanları dinleyerek ve bunları kullanarak kendi konuşma tarzlarını oluşturmayı öğrenirler (Urban, 2007). Bu nedenle iletişim sürecinde alay edilen çocuklar bu durumdan olumsuz etkilenmekte; kötü ve değersiz olduklarını hissedebilmektedirler. Zamanla kendine de değer

vermemeye başlayan çocuk, herhangi bir şeyi yapmak için çaba bile gösterme gereği duymamakta, dış dünyaya karşı ilgisiz kalmaktadır (Yavuzer, 2007; Çağdaş, 2008; Yavuzer, 2016). Benzer şekilde eleştirme ve suçlama ifadeleriyle karşılaşan çocuk da kendisini anlaşılmamış, itilmiş, haksızlığa uğramış, küçümsenmiş, aşağılanmış olarak hissetmekte, bu sayede sevilmediğini, beceriksiz olduğunu düşünerek çevre ile iletişimi kesebilmektedir (Sara Kuzu, 2003; Çağdaş, 2008; çocuk eğitimi mi, 2016). Çocuğun benlik algısı üzerinde son derece olumsuz etkiler bırakan bu durum güveninin sarsılmasına ve hatta başarısızlığa neden olabilmektedir (Gordon, 2016; Navaro, 2016). Sen dilinin kullanıldığı eleştiri, suçlama ve yargılama ifadeleri, çocuğun, olumsuz davranışlarını değiştirmesinde etkili olmamakta, aksine başkaldırma ve isyan duygularının ortaya çıkmasına yol açabilmektedir (Cürebal ve Çetin Özben, 2012; Tepeli, 2013; Keski ve Aykaç, 2014). İletişim engellerinden bir diğeri olan uyarma ifadesi sorunlara, istek ve ihtiyaçlara saygı duyulmadığını anlatmakta, gözdağı veren iletiler ise düşmanlık ve küskünlük yaratmaktadır. Bu ifadeler korku ve boyun eğme davranışlarına yol açabilmekte, yasaklanan şeylerin yapılması sonucunda cezanın gerçekten uygulanıp uygulanmayacağını merak etmeye itebilmektedir (Gordon, 2016).

“Öğretme-öğrenme” ilişkileri, kişiler arasında sorun olmadığı zaman kabul edilebilir olmakta, problemlerle dönemlerde ise göze batan bir durum haline alabilmektedir. Mantıkla ilgili iletiler, karşı tarafa mantıksız ve bilgisiz olduğunu hissettirdiği için genellikle içe kapanıklık ve küskünlük yaratabilmekte, yanlışlarının gösterilmesinden genelde hoşlanmayan kişiler de davranışlarını savunan bir tutum içerisine girebilmektedirler. Etkisiz bir iletişim yöntemi olan nutuk çekmek ise uygun şekilde kullanılmadığında, karşı tepkiye neden olabilmekte ve bu, iletiye maruz kalan tarafı sıkılabilmektedir (Gordon, 2016). Bu ifadelerin çocuk üzerinde yarattığı etkiler incelendiğinde, kendini savunan tutum-davranışları ve karşı koymayı kışkırttığını, ailesiyle iletişimi kesmesine ve/veya yetişkinleri dinlememesine yol açtığını, kendini beceriksiz ve yetersiz hissetmesine neden olduğunu belirten kaynaklar mevcuttur (Cürebal ve Çetin Özben, 2012; Keski ve Aykaç, 2014; Gordon, 2016). İletişimin etkili olabilmesi için niteliğine ve ebeveynin değişik durumlar için seçtiği ileti türüne dikkati çeken yayınlar da bulunmaktadır (Çağdaş, 2008; Dökmen, 2008; Voltan Acar, 2012).

Okul öncesi dönem çocuklarının gelişimleri açısından resimli kitapların ne kadar büyük bir önem taşıdığı dikkate alındığında, incelenen yayınlarda kullanılan iletilerin çocuğu duygusal, sosyal ve psikolojik açıdan olumsuz etkileyebileceği söylenebilir. Bu gerçekten yola çıkarak; “alay etme ve ad takma”, “eleştirme, suçlama, yargılama” gibi çocuğu kötü ve değersiz hissettirebilecek iletilere özellikle çocuk kitaplarında yer verilmemelidir. “Hemen eve girmezsen, dayağı yersin. Bir daha yaramazlık yaparsan, sana yemek vermem” gibi “uyarma, gözdağı verme” ifadelerinin çocukları korkutabileceği, yalan söyleme, kızgınlık, inkâr etme gibi karşılıklı iletişimi ve sosyal etkileşimi olumsuz etkileyen davranışları arttırabileceği dikkate alınmalıdır. Çocuklarda bu tip davranış özelliklerinin yerleşmesi, sosyal-duygusal gelişim başta olmak üzere diğer gelişim alanlarında da bazı sorunlar yaşanmasına neden olabilmektedir. Sıklıkla da arkadaşları ve yetişkinler ile iletişim kurarken zorlanmalarına, grup çalışmalarına dâhil edilmemelerine, gruptan soyutlanmalarına yol açabilmektedir.

Benlik algısı, genel olarak, yaşam deneyimlerimizden edindiğimiz olumlu ve olumsuz geri bildirimlerin ve bilgilerin duygusal bir toplamıdır. Bu nedenle benlik algısı insan davranışının en önemli ve merkezi konusudur (Turaşlı ve Zembat, 2013). Çocuğun benliği, disiplin ve sevgi aracılığıyla anne-babadan, uygun davranışı gösterme baskısıyla yaşıtlardan, başarı ya da başarısızlıkla okul yaşantısından ve daha birçok olaydan da etkilenmektedir (Metin ve Bencik Kangal, 2012). Dolayısıyla güven verilen, desteklenen, duygularını paylaşmasına imkân sağlanan, gerektiğinde övülen ve olumlu değerlendirmelerle karşı karşıya kalan çocuğun olumlu bir benlik algısı geliştirebilmesine, tüm yaşamı boyunca kendisine ve çevresine karşı yaklaşımlarının ılımlı, tutarlı ve yapıcı olmasına yarar sağlayacaktır.

Karşılıklı iletişimde genel övgü ve olumlu değerlendirme ifadelerinin çocuğa zarar vereceği hiç düşünülmemektedir. Oysaki bu iletiler çocuğa ailesinin kendisinden beklentilerinin çok yüksek olduğunu düşündürebilmekte bu da kendi üzerinde kaygı hissetmesine neden olabilmektedir. Buna ilaveten çocuklar bu iletileri anne babanın kendilerini yönlendirme ve isteğini yaptırma girişimi için kurnazlık olarak da yorumlayabilmekte, “Siz böyle söyleyince sanki ben daha çok mu çalışacağım?”, “Sürekli şanslı olduğumu söylemeniz benim isteklerimi azaltacak mı sanıyorsunuz?” şeklinde bir düşünce yapısı geliştirebilmektedirler. Tüm bunların sonucu olarak da çocukta benlik algısının gelişimi olumsuz etkilenebilmektedir. Bu bilgiler ışığında, resimli hikâye kitaplarında yer alan aşırı övgü ve olumlu değerlendirmeye yönelik iletişim engelleri çocuklarda kaygı gibi birtakım ruhsal sorunlara ve kişilik, benlik gelişiminde de bazı olumsuzluklara neden olabileceğinden dikkat edilmesi gereken bir durumdur.

Yavuzer (2015), çocukların eğitiminde genel anlamda “sevgi”, “şefkat”, “paylaşım” ve “güven” kavramlarının büyük yeri ve önemi olduğunu belirtmiş, çocukların gereksinimleri ile bu konuda çocuk kitabı yazarlarına düşen sorumlulukları şu şekilde açıklamıştır: “Çocuklar, kendilerine sevgi, paylaşım ve güven ileten kitaplara büyük ilgi ve gereksinim duyarlar. Ancak çocuk kitabı yazarken, sadece bu ihtiyacı göz önünde tutmak son derece yanlış ve yetersizdir. Gerçekçi konuların işlenmesinin yanı sıra çocuk kitapları, yer yer çocuğa olumsuz durum ve yaşantılar üzerinde düşünme olanağını da sağlamalıdır. Bütün bunlar dengeli bir biçimde gerçekleştirilmeli, kitabın aynı zamanda çocuğun eğlenme ihtiyacını da karşılamak zorunda olduğu unutulmamalıdır”.

Resimli hikâye kitaplarının metin kısımlarında belirlenen “güven vermek, desteklemek, duygularını paylaşmak” iletişim engeline ilişkin alıntılar incelendiğinde, sorunu hafifletmek, geçiştirmek için kullanılan diğer iletişim engellerine kıyasla (övmek, olumlu değerlendirmek ve alay etmek, şakacı davranmak, konuyu saptırmak) daha yoğun bir şekilde kullanıldığı belirlenmiştir. Çocuğa güven veren ve destekler nitelikte olduğu düşünülen bu tarz iletilerin de olumsuz sonuçları olduğu bilinmelidir. Çocuğun kendisini anlaşılmamış ve kötü hissetmesine, kızgınlık duymasına ve yaşadığı duyguların çevresindeki yetişkinler tarafından önemsenmediği hissine kapılmasına neden olabilen bu iletilerin (Cürebal ve Çetin Özben, 2012; Öksüzöğulları, 2013) resimli çocuk kitaplarında bu denli çok yer alması, diğer iletişim engellerinin çocuklar üzerinde yarattığı olumsuzluklara benzer sorunlarla karşılaşılabilceğini düşündürmektedir. Çocuğu duygusal, sosyal ve psikolojik açıdan olumsuz etkileyebileceği, içe kapanmasına, özgüven kaybına yol açabileceği ya da tepkisel davranışlar gösterme gibi dışa yönelim bozukluklarına sebep olabileceği düşünülen güven verici, destekleyici ve duyguları paylaşmaya yönelik iletilere resimli çocuk kitaplarında abartılı, yoğun ve tekrarlayıcı şekillerde yer verilmesinin uygun olmadığı düşünülmektedir.

Toplumsal ve sosyal değerler eğitiminde önemli bir yere sahip olan ahlak kavramı, iletişim engeli olarak göz önüne alındığında karşı tarafın bastırılmasına, dış güçlerin kişinin gücüne karşı kullanılmasına, otorite ve zorlamaların etkisiyle iletişimin dış denetim odaklı olmasına yol açabilmektedir. Bu tür iletişimde kişiye, dış kaynaklı bir otorite tarafından görev ve sorumluluk yüklenmekte, bunların eksiksiz bir şekilde yerine getirilmesi gerektiği zorlamacı bir tutumla belirtilmektedir. Bu tür iletiler, kişinin yargısına güvenilmediği, başkalarının doğruluğuna inandığı şeyleri kabul etmesi gerektiği düşüncesi vermekte, bu düşünce de kişinin benlik saygısını zedelemekte, suçluluk duygusunu uyandırabilmekte ve kendisini savunmasına neden olabilmektedir (Cürebal ve Çetin Özben, 2012; Gordon, 2016).

Resimli hikâye kitaplarının metin kısımlarında belirlenen “ahlak dersi vermek” iletişim engeline ilişkin alıntılar incelendiğinde, hikâye kahramanlarına dış kaynaklı bir otorite tarafından görev ve sorumluluk yüklenmekte ve hatta kahramanın kendi başına düşünerek gerçekleştirebileceği davranışlar bir yetişkin tarafından ifade edilerek mutlak bir öğreti

halinde vurgulanmaktadır. Bu durumun ebeveyn-çocuk iletişiminde olması halinde, çocuğun duygu ve düşüncelerini açıkça paylaşma konusunda kendine güvenme, kendi başına karar alma, bu karara yönelik gerçekleştirilmesi gereken davranışları uygulamaya koyma ve karşılaştığı sonuçların tek başına üstesinden gelme gibi kişisel yeterliliklerin yaşanmasına ket vurabileceği düşünülmektedir.

Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hazırlanmış resimli hikâye kitaplarının metin kısımlarında belirlenen “alay etmek, şakacı davranmak, konuyu saptırmak” iletişim engeline ilişkin herhangi bir bulgu saptanmamış ancak kategorize edilemeyen ifadelerle yönelik bulgular aşağıda verilmiştir.

Belirtilen iletişim engellerinin dışında kitaplarda yer alan bazı iletilerde çocukların gelişimsel özelliklerine uygun olmayan ifadelerin kullanıldığı görülmüştür. Bu ifadeler yazarın bilinmeyen kelimeler kullanması, deyimlere sık sık başvurması ve şiddet unsuru içeren iletiler kullanması şeklinde örneklendirilebilir. Okul öncesi dönem çocukları için hazırlanan resimli kitaplarda, konuşma dilinde karşılaşılmayan eski sözcüklere ve özellikle argo kelimelere yer verilmemesi, dikkat edilmesi gereken önemli bir husustur. Anlaşılması güç olan ve günlük konuşma dilinde hiç kullanılmayan bu kelimelerle karşı karşıya kalan çocukta, okuma ilgisinin ve alışkanlığının kazandırılması olumsuz yönde etkilenebilmekte (Tür ve Turla, 1999), sağlıklı iletişimin temellerini oluşturmak ve hatta sağlıklı bir kişilik geliştirmek zorlayıcı bir süreç olarak ortaya çıkabilmektedir.

Çocuğun içinde yaşadığı sosyal çevreye uyum sağlayabilmesi, akranlarıyla ilişkilerinde daha aktif, girişimci, yapıcı, üretken, kendi kendini denetleyebilen, duygu ve düşüncelerini özgürce ifade edebilen bir kişi olabilmesi, istenilen davranış ve alışkanlıkları kazanabilmesi, onunla kurulabilecek sağlıklı iletişimle mümkün olabilmekte, bu da çocuğun sağlıklı bir kişilik oluşturmasına ve geliştirmesine yarar sağlayarak çocuğun çevresiyle olumlu ilişkiler kurmasına temel oluşturabilmektedir (Solak, 2006).

Çevreleriyle ne kadar erken iletişime girerlerse dil gelişimlerinin o kadar hızlı ilerleyeceği, doğdukları andan itibaren bilinçli bir şekilde verilen eğitimlerin toplumsallaşma sürecinde önemli etkiler yaratacağı düşünüldüğünde, kendilerine kitap okunmayan ya da niteliksel açıdan yanlış örneklerle tanıştırılan çocuklarda dil gelişimlerinin sağlıklı bir biçimde tamamlanması mümkün değildir (Kol, 2011). Okul öncesi dönem çocuklarının gelişimsel özellikleri göz önüne alındığında, anlamları bilinmeyen ve soyut ifadelerle yer verilen resimli kitaplardaki bazı iletilerin çocuklar üzerinde korku yaratabileceği, anlama/algılama sorunları ile karşı karşıya kalabileceği unutulmamalı ve bu doğrultuda her yeni çıkan ürün için daha hassas denetimler yapılmalıdır.

Sonuç ve Öneriler

Yapılan çalışma, korku, aktif direnç, kızgınlık, isyankârlık, suçluluk ve bağımlılık yaratma, kendisini beceriksiz ve yetersiz hissetmesine neden olma, benlik saygısını zedeleme, karşılaşılan sorunlardan kaçınılması gerektiğini düşünme gibi özellikle okul öncesi dönem çocukları üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler nedeniyle, iletişim engellerine resimli hikâye kitaplarında yer verilmemesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda okul öncesi dönem çocukları için hazırlanan resimli hikâye kitaplarının oluşturulmasında, seçilmesinde ve çocuklarla paylaşılmasında yazarlara, ebeveynlere, eğitimcilere ve araştırmacılara da önemli görevler düşmektedir.

Çocuk kitabı yazarları, kurallar koyarak, yaptırımcı yargılar oluşturarak kaleme aldıkları iletişimlerden ziyade, çocukların gelişim özelliklerini göz önünde bulundurarak onlara neden-sonuç ilişkisiyle anlamlandırabilecekleri yaşam durumları sunabilmeli, temayı oluştururken

“çocuğa görelilik” ilkesini dikkate alarak çocukların belleğinde yanıt bekleyen sorulara cevap bulabilmelidir.

Ebeveynlerin çocuklarına okumayı planladıkları kitapları öncelikle kendilerinin okuyup değerlendirmiş olmaları oldukça önemli bir husustur. Böylelikle kitapta tek bir temanın işlenip işlenmediği, basit, açık ve anlaşılır bir üsluba yer verilip verilmediği, çocuğun bir sonuç çıkarıp çıkaramayacağı yönünde fikir sahibi olunabilir. Konu içerisinde verilen örneklerin çocuğa uygunluğuna, seçilen konunun çocuk için ne kadar ilgi çekici olduğuna, kahramanların özelliklerinin çocuk tarafından benimsenip benimsenmeyeceğine ve çocuğu olumlu yönde etkileyecek iyi bir modelin var olup olmadığına karar verilebilir. Bilinçli bir şekilde tercih edilen kitapların da çocukların tüm gelişim alanlarına olumlu katkılar sağlayabileceği unutulmamalıdır.

Okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan eğitimciler, kitap seçerken fiziksel özelliklerinin yanı sıra içerik özelliklerine de dikkat etmeli, içeriği çocukların yaşlarına ve gelişim özelliklerine uygun olan kitapları onlarla buluşturmalı, ailelere kitap seçme konusunda iyi bir rehber olmalıdır.

Konu ile ilgili olarak ileriki dönemlerde yapılacak çalışmalarda, araştırmacıların, okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hazırlanan resimli hikâye kitaplarında geçen iletişim engellerinin, çocuklar üzerindeki etkilerini ve çocukların günlük yaşamlarında bu tarz ifadelerle yer verme sıklıkları ile çeşitlerini araştıran çalışmalar yaparak alana katkı sağlayabilecekleri düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Adams, M. G. (2006). *Soruların Gücü “Sorularını değiştir, hayatın değişsin”*. İstanbul: GOA Yayınevi.
- Alpay, M. ve Anhegger, R. (1975). *Çocuk edebiyatı ve çocuk kitapları*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Altınışik, H. (2015). *Başarılı insan ilişkilerinde soruların gizli dili*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ataseven, F. ve İnandı, Y. (2000). Çocuk kitaplarının çeşitli yönleriyle incelenmesi. Yayına Hazırlayan: Sedat Sever. *1.Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu, (Sorunlar ve Çözüm Yolları) 20-21 Ocak 2000*, (ss. 187-206). Ankara: Ankara Üniversitesi
- Cüceloğlu, D. (1995). *Yeniden İnsan İnsana*, Remzi Kitabevi: İstanbul
- Cürebal, F. ve Çetin Özben, G. (2012). *Anne-Baba, Veli, Aile Eğitimi ve Rehberliği 0-18 Yaş Grubu Gelişim Rehberi*, Kadıköy İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü: İstanbul.
- Çağdaş, A. (2008). *Ana-Baba-Çocuk İletişimi*, Kök Yayıncılık: Ankara
- Çocuk eğitimi mi anne baba eğitimi mi?* (b.t.). 16 Mart 2017, http://unyeram.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/52/13/964945/dosyalar/2013_09/11125820_a_nnebabaeitimiseminertlarpdf.pdf
- Demirdögen, P. (2003). *Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Yayınlanan 6–15 Yaş Arası Çocukların Okuyabileceği Kitapların Eğiticilik Ve Görsellik Açısından Tasnifi, Dil Ve Anlatım Yönlerinden Eleştirel Bir Şekilde İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Erzurum.
- Dilidüzgün, S. (2000). *Çocuk Kitaplarında Yazınsal Nitelik I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu (Sorunlar Ve Çözüm Yolları) 20–21 Ocak*; Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi: Ankara Ss.253–267.
- Dirican, R. (2013). *3-6 Yaş Grubu Çocuklarına Yönelik Yayımlanan Resimli Hikâye Kitaplarının Bazı Temel Değerler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara

- Dökmen, Ü. (2008). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Elo, S. ve Kyngas, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107-115.
- Erdi, A. (2008). *Türkiye’de 1980-1985 yılları arasındaki çocuk kitaplarında eğitsel iletiler (karşılaştırmalı bir çalışma)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gordon, T. (2016). *Etkili anne baba eğitimi (EAE)*, 12. Baskı, İstanbul: Profil Yayıncılık.
- Güleç, H. Ç. ve Geçgel, H. (2005). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58358fba2a8e38.51393848
- Keski, Y. ve Aykaç, M. (2014). İletişim engellerinin aile içi iletişime etkisini incelemede yaratıcı drama yönteminin kullanımına ilişkin katılımcı görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18 (3), 121-144.
- Kocabaş, İ. (1999). *Çocuk kitabı seçim kriterleri ve 1997 yılını kapsayan bir değerlendirme*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Kocaman, V. (2006). *Çocuklarda İletişim Becerilerini Artırma Yöntemleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kol, S. (2011). Erken çocuklukta bilişsel gelişim ve dil gelişimi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21 (Mayıs 2011), 1-21.
- McKay, M., Davis, M., & Fanning, P. (2010). İletişim becerileri. (Çev: Özgür Gelbal). HYB Basım Yayın, Ankara.
- Metin, N. ve Bencik Kangal, S. (2012). Bilim sanat merkezlerine devam eden 12–14 yaş grubu üstün yetenekli çocukların benlik algılarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37(163), 3-16.
- Navaro, L. (2016). *Gerçekten Beni Duyuyor musun?*, Remzi Kitabevi: İstanbul.
- Oğuzkan, A. F. (1997). *Yerli ve yabancı yazarlardan örneklerle çocuk edebiyatı*, 5. Baskı, Ankara: Emel Matbaacılık San.
- Öksüzoğulları, H. (2013). *4-6 yaş grubu çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Burdur.
- Rousseau, J. J. (2009). *Emile “bir çocuk büyüyor.”* 8.Baskı (Ü. Akagündüz, Çev.). İstanbul: Selis Kitaplar.
- Sarar Kuzu, T. (2003). *Eğitim-Öğretim Ortamında Etkili Sözel İletişim* Milli Eğitim Dergisi Sayı 158.
- Sever, S. (2015). *Çocuk ve Edebiyat*. Tudem Yayın Grubu: İzmir.
- Solak, A. (2006). *İnsan İlişkileri ve İletişim*, Hegem Yayınları: Ankara.
- Şahin, S. ve Aral, N. (2012). Aile içi iletişim. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), 55-66.
- Tekin, H. (2005). Çocuk edebiyatında şiddet korku ve sevgi üçgeni. *Hece Edebiyat Dergisi*, 104-105 (Ağustos-Eylül), 304-306.
- Tepeli, K. (2013). Çocukların istenmeyen davranışlarına karşı annelerin kullandıkları iletilerin niteliksel analizi. *e-Journal of New World Sciences Academy NWSA-Humanities*, 8(1), 138-158.

- Turaşlı, N. ve Zembat, R. (2013). 6 Yaş Grubu Çocuklarda “Benlik Algısını Desteklemeye Yönelik Sosyal-Duygusal Hazırlık Programı”nın Etkililiğinin İncelenmesi. *NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 1-16.
- Tutar, H. ve Yılmaz, M. K. (2005). *Genel İletişim Kavramlar ve Modeller*, Seçkin Yayıncılık: Ankara
- Tür, G. ve Turla, A. (1999). *Okul öncesinde çocuk, edebiyat ve kitap*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Urban, H. (2007). *Olumlu sözcükler etkili sonuçlar*, İzmir: Elma Yayınevi.
- Volcan Acar, N. (2012). *Yeniden Terapötik İletişim Kişiler Arası İlişkiler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yavuzer, H. (Ed.). (2016). *Ana-Baba Okulu* (19. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2007). *Ana-baba ve çocuk* (19. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2015). *Çocuk psikolojisi* (38. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Extended Abstract

Introduction

The preschool period is a critical period in terms of the acquisition and development of basic knowledge, skills and habits and the formation of personality. In this process starting from birth, the stimulating environment, various educational materials and especially books are very important tools in supporting the development of the child. Books have a great deal of place in the lives of children, meeting their needs for success, knowledge, love, being loved, belonging to a group, change and aesthetic. Children's books are important in the sense that they use "message and expressions" which is useful for children to perceive themselves and the world around them, to increase their knowledge, to convey emotions and thoughts more vigorously using rich vocabulary. The aim of the research conducted accordingly; to evaluate the communication barriers in the illustrated storybooks prepared for pre-school children and to discuss the effects of the communication language on children's development.

Method

In the research, a descriptive analysis approach was used by making a document review. Communication barriers in picture storybooks have been identified, explained and grouped under twelve topics in the direction of these explanations, discussing the effects on children's development. The population of the research consists of pictorial story books published by publishing houses for preschool and elementary school children between 1981 and 2010 and prepared for preschool children. A total of 81 books, which are determined by random sampling by the researcher, are 28 translations and 53 are domestic story books. In terms of the reliability of the research, a "specialist examination" strategy was adopted and an evaluation form was established by taking the opinions of two faculty members of the two universities in the departments of preschool and child development, in the province of Ankara. In the first part of the evaluation form, which consists of two parts, there are general features about the book such as publication place, year, publication house, and writer. In the second part, there are 12 basic categories for communication obstacles that can be encountered in the text. To ensure external validity, the findings obtained by direct citations are categorized, and the same texts are coded twice at different times by the researcher to provide internal validity. In this study, the coding of the data twice by the researcher at different times was performed in order to provide time-dependent reliability. In order to

ensure observation validity, the basic categories of communication barriers have been verified by a specialist teacher in the field of pre-school education.

Results and Discussion

When we look at the repetition of the communication obstacles in the picture story books and the distribution according to the book numbers, the most frequently encountered ones are ordering and manipulation with 40 repetitions in a total of 27 books. This is followed by a basic categorization of "nicknaming and teasing" in a total of 24 books with 40 repetitions. Communication with the least amount of obstacles which are praise and positive evaluation, were found in 3 books and with 3 repetitions as the main categories. No results were obtained related to the basic categories of teasing, making jokes and changing the subject.

This is followed by a basic categorization of nicknaming and teasing in a total of 24 books with 40 repetitions. The less frequent communication obstacle is the basic category of praising and positive evaluation with 3 books and 3 repetitions. No results were obtained related to the basic categories of teasing, making jokes and changing the subject.

It seems that the expressions related to the communication obstacles, such as giving orders and manipulating have a strict tone. A child who is frequently encountered with these expressions in such books, though not in real life, may begin to give orders in communication with his or her peers by identifying himself with story protagonists, and failing to give importance to the wishes, feelings and thoughts of the opposite side. In this way, only their own demands become important. They can show fear or active resistance, rebellious behaviors may arise and cause the child to try to reverse what is said and even cause hostility towards his parents.

The vast majority of expressions of communication obstacles, such as warning, intimidation, seem to contain a threat. Expressions such as "If you do not go straight into the house, I'll beat you!" can frighten the children and a child who is afraid can try to get rid of the troubles he has in denial and / or lying to protect himself, thinking that he is not respected.

When we examine the communication obstacles regarding moralizing, the protagonists are charged with duty and responsibility by an exterior authority, and even behaviors of protagonists are emphasized as an absolute teaching by an adult. Author's' frequent use of external audit-oriented communication examples is an approach that is not welcomed in today's child education.

When citations about communication obstacles like giving advices and offering suggestions were examined it was seen that they were not useful for children. They may cause children to be dependent on adults and cause them to feel pressure or guilt. They also may interrupt communication or change the direction of the communication.

When citations on making speeches, teaching, and suggesting reasonable thoughts were examined, messages and teachings that parents often thought of as a part of their childbearing process in traditional Turkish culture were encountered. The intensity of these kinds of expressions may stimulate the defensive and resistant behaviors. They may also cause the children to cut ties with their family or oppose their parents. They may even feel inadequate and unskilled.

It was seen that informal language was used when communication obstacles like ‘criticizing, blaming and judging’ were examined. These kinds of expressions attack on the personality of children, leading them to feel upset, offended and angry.

Praising and positive evaluation are not generally thought to harm children. In fact, these kinds of expressions may lead children to feel under pressure and anxious since they think that they cannot live up to their parents' expectations.

If we consider the expressions of communication obstacles like 'mocking and nicknaming', the words like 'novice, stupid, kiddo, ugly' in the books may be internalized by children and may lead the children to use these words in communication and interaction with their friends.

These kinds of messages may cause children to feel worthless emotionally, socially and psychologically and therefore, these expressions shouldn't be used as much as possible.

In the citations related to expressions of communication obstacles like analyzing, interpreting and making a diagnosis, it is seen that children who make use of these expressions are adversely affected by feeling unsuccessful, less confident and isolated and may experience social-emotional problems. It was seen that 'reassurance, support and sympathy' were used intensely. Excessive use of these kinds of expressions may affect children adversely both socially and psychologically, and therefore, cause them to feel less self-confident and more isolated.

Expressions of asking questions and inquiring, which are used by the protagonists and their sidekicks can also be used by children in real life. It should be considered that using these expressions may cause children not to be approved by the groups they are in since they may seem suspicious. No findings related to the expressions of teasing, joking and changing the subject were obtained. The uncategorized expressions were not appropriate for children's developmental features. Picture books may contain outdated and slang words which may adversely affect children while they're acquiring reading habits and make it harder for them to form a basis for healthy communication.

Okul Öncesi Çocuğa Sahip Anne-Babalara Yönelik “Çocuk Yetiştirmeye İlişkin Anne-Baba Görüşleri Ölçeği” ve “Anne-Baba Tutum Ölçeği” Geliştirme Çalışması¹

A Study on Developing “Parent Views on Raising Children Scale” and “Parent Attitudes Scale” for Parents with Preschool Children

Arzu ÖZYÜREK²

Öz

Anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının belirlenmesinde görüşleri ile gerçek tutumları arasında farklılıklar olabilir. Anne-babaların çocuk yetiştirmeye ilişkin görüşleri ile tutumlarının ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiğinden hareketle bu çalışmada, anne-babaların çocuk yetiştirmeye ilişkin görüşleri ve tutumlarının belirlenmesi amacıyla iki farklı ölçek geliştirme çalışmasına yer verilmiştir. İlk çalışma grubu okul öncesi 3-6 yaş grubu çocuğa sahip 263 anne ve 262 babadan, ikinci çalışma grubu 276 anne ve 268 babadan oluşmuştur. Yapılan Açımlayıcı Faktör analizleri sonrası her iki ölçeğin üç faktörden oluştuğu belirlenmiş ve bu faktörler Demokratik Tutum, Baskıcı ve Otoriter Tutum, Aşırı Hoşgörülü Tutum olarak isimlendirilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda 40 maddelik Çocuk Yetiştirmeye İlişkin Anne-Baba Görüşleri Ölçeği Okul Öncesi Formunun 3-6 yaş grubu çocuğu olan anne-babaların çocuk yetiştirmeye yönelik görüşlerinin belirlenmesinde; 38 maddelik Anne-Baba Tutum Ölçeği Okul Öncesi Formunun anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının belirlenmesinde kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anne-baba tutumları, çocuk yetiştirmeye ilişkin görüşler, ölçek geliştirme.

Abstract

There may be differences between parents' views and their actual attitudes in determination of their childrearing behavior. In the present study, two different scales were developed in order to determine the views and attitudes of parents on raising children based on the need to evaluate their views and attitudes on the topic separately. The first study group included 263 mothers and 262 fathers with pre-school children aged 3-6 years, and the second study group included 276 mothers and 268 fathers. After the exploratory factor analysis, it was determined that both scales contained three factors and these factors were identified as Democratic Attitude, Repressive and Authoritative Attitude, and Extremely Tolerant Attitude. It was concluded based on the findings that the 40-item Parent Views on Raising Children Scale Preschool Form could be used to determine the views of the parents with 3-6 year-old children and the 38-item Parental Attitude Scale Preschool Form could be used to determine their childrearing attitudes of the parents.

Key words: Parents attitudes, parent views on raising children, developing scale.

Giriş

Ebeveyn tutum ve davranışları, bireyin doğduğu andan itibaren hayata bakışını önemli ölçüde etkilemektedir. Birey, öncelikle anne-babasının gözünden hayatı tanımaya başlamakta ve daha sonra başkalarıyla ilişkileri şekillenmektedir (Aktaş Özkafacı, 2012). Çocuk yetiştirme tutumları, çocukların uyum ve davranış sorunları, sosyal yaşamı, iletişim biçimi, akademik başarısı gibi durumlar üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Bozyiğit, 2013; Caspi et al, 2003;

1 Bu çalışma, Karabük Üniversitesi BAP birimi tarafından desteklenen KBÜ-BAP-16/1-KP-073 no'lu “Anne-Baba Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeklerinin Geliştirilmesi” isimli projenin bir ürünüdür.

2 Doç. Dr., Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü. a.ozyurek@karabuk.edu.tr

Connolly ve O'Moore, 2003; İkiz, 2015; Kabasakal, 2012; Liyanage et al, 2003; Özkan, 2014; Rodriguez, 2003).

Anne-babaların çocuk yetiştirme tutumları, farklı kaynaklarda farklı başlıklar altında toplanmış olsa da genel olarak demokratik tutum, aşırı koruyucu tutum, ilgisiz ve kayıtsız tutum, aşırı hoşgörülü/izin verici tutum, tutarsız tutum, otoriter tutum olarak ele alınabilir. Demokratik tutumun benimsendiği aile ortamında çocuklar karşılıksız sevilir, kurallar herkes içindir, anne-baba ve çocuk hakları ve sorumlulukları arasında denge vardır, çocukların düşüncelerine önem verilir (Durmuş, 2006; Ucur, 2005). Aşırı koruyucu tutumun benimsendiği aile ortamında, çocuğun yapması gereken işler yakınındaki yetişkinler tarafından yapılır ve çocuğa sorumluluk verilmez, çocuk aşırı derecede sevilir, korunur ve kollanır (Seydoğulları, 2008). İlgisiz ve kayıtsız tutumun benimsendiği aile ortamında, çocuğa ilgi ve sevgi gösterilmez, çocuk yokmuş gibi davranılır, rahatsız edici bir durum olmadıkça sorun yoktur (Ayyıldız, 2005). Aşırı hoşgörülü tutumun benimsendiği aile ortamında, abartılmış bir sevgi gösterisi ve sağlıksız anne-baba-çocuk iletişimi vardır, çocuğa sınırsız haklar tanınmıştır. Tutarsız tutumun benimsendiği aile ortamında, anne-babanın davranışlarında tutarsızlık vardır ve çocuk neyin doğru neyin yanlış olduğundan emin değildir (Özyürek, 2004) Otoriter tutumun benimsendiği aile ortamında, yüksek düzeyde bir kontrol vardır, kabul ve ilgi düşüktür. Otorite tarafından kurallar konur, nedenleri açıklanmaz ve çocuktan bu kurallara mutlaka uyması beklenir, kurala uymadığında cezalandırılır (Kaya, 2010; Şanlı, 2007). Anne-babaların çocuk yetiştirme tutumları sosyo-demografik özellikleri, kendi yetiştiriliş tarzları, çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyleri, çocuğa ilişkin bazı özelliklerden (Begde, 2015; İzmir Karaduman, 2012; Özyürek, 2004) ve hatta kendi anne-babalarının tutumlarından etkilenebilmektedir (Sak, Şahin Sak, Atli ve Şahin, 2015; Özyürek, Begde, Özkan ve Yavuz, 2013; Yılmaz, 2004).

Anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının çocukların kişilik gelişimi zihin ve dil gelişimi, psiko-motor gelişim, sosyal ve duygusal gelişimleri üzerinde olumsuz ve olumlu çeşitli etkilere sahip olduğundan hareketle (Dursun, 2010; Eisenberg et al, 2003; Özyürek, 2004) yapılan pek çok akademik çalışmada, anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının belirlenmesi konu edilmiştir. Bu aşamada, anne-babaların çocuk yetiştirmeye yönelik tutumlarının nasıl belirlenebileceği konusu gündeme gelmektedir. Okul öncesi dönem çocuğa sahip anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının belirlenmesinde Türkçeye uyarlanan veya geliştirilmiş ölçekler bulunmaktadır. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği-PARI (Akt: Öner, 1996), Aile Tutum Envanteri (Torun, 1989; Özdemir, 1991), Ebeveyn Tutum Ölçeği (Karabulut, Demir ve Şendil, 2008), "Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği (PARQ) (Akt: Özyürek ve Tezel Şahin, 2012), Aile Çocuk Yetiştirme Tarzları Ölçeği (Ural, Güven, Azkeskin ve Kılıç, 2012), Anne Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği (Önder ve Gülay, 2009), Ebeveyn Davranış Değerlendirme Ölçeği (Diken, Topbaş ve Diken, 2009) ve HAMEL Anne Tutum Testi (Akt. Kuzu, 2006) bunlardan bazılarıdır. Pek çok lisansüstü tezde anne-baba tutum ölçeği geliştirme çalışmaları yapılmıştır.

Tutumlar ve görüşler birbirine benzer olsalar da görüşlerin genellenebilirlik derecesi ve ölçülmesi tutumlara göre farklıdır. Görüşler, belirli durumlarda gösterilen özgül tepkiler iken tutumlar daha geniş çapta olaylar grubuna veya insan topluluklarına karşı bireyin tepkilerindeki etkilerini ifade etmektedir. Bunun yanında, bireyler görüşlerinin farkındadır, fakat tutumlarının tam olarak farkında olmayabilirler. Ölçme bakımından, görüşlerin genellikle tarama listeleri veya anketlerle ölçüldükleri görülmektedir (Tezbaşaran, 2008). Anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının belirlenmesinde görüşleri ile gerçek tutumları arasında farklılıklar olabileceğinden hareketle, anne-babaların çocuk yetiştirmeye ilişkin görüşleri ile tutumlarının ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiği düşünülmüştür. Bu nedenle bu

çalışmada, anne-babaların çocuk yetiştirmeye ilişkin görüşleri ve tutumlarına ilişkin iki farklı ölçek geliştirme çalışmasına yer verilmiştir.

Madde Yazımı

Madde yazımı aşamasında, test geliştirici akademik bilgisi ya da kişisel deneyimlerinden yararlanarak çok sayıda madde yazar ve bu aşamada konu alanı diğer kişilerden yardım alabilir. Madde havuzuna, istenildiği zaman yeni madde eklenip çıkarılabilir veya mevcut maddeler düzenlenebilir (Kan, 2013). Bu aşamada anne-baba çocuk yetiştirme tutumlarının neler olduğu ve bu tutumların hangi özellikleri içerdiğine ilişkin alanyazın taranmıştır. Anne-baba tutumları demokratik, aşırı koruyucu, aşırı hoşgörülü, baskıcı-otoriter, mükemmeliyetçi ve tutarsız tutum olarak sınıflanmıştır. Daha sonra bu tutumlara ilişkin madde havuzu oluşturulmuştur. Taslak ölçeklere ait alt boyutlar ve örnek maddeler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Taslak Ölçekler Alt Boyutları ve Örnek Maddeleri

Tutum	Çocuk Yetiştirmeye İlişkin Anne-Baba Görüşleri Ölçeği	Anne-Baba Tutum Ölçeği
Demokratik Tutum	Çocuğun her durumda duygu ve düşüncesini ifade etmesi desteklenmelidir.	Çocuğumu, her durumda duygu ve düşüncesini ifade etmesi için desteklerim.
Aşırı Koruyucu Tutum	Çocuk bir işi yapmakta zorlandığında, o iş anne baba tarafından yapılmalıdır.	Çocuğum bir işi yapmakta zorlandığında, o işi ben yaparım.
Aşırı Hoşgörülü Tutum	Çocuk aile bireyleri tarafından şımartılmalıdır.	Çocuğumu şımartırım.
Baskıcı-Otoriter Tutum	Çocuğun yanlış davranışları cezasız kalmamalıdır.	Çocuğumun yanlış davranışlarını cezalandırırım.
Mükemmeliyetçi Tutum	Çocuk, toplumun istediği ideal insan olarak yetiştirilmelidir.	Çocuğumu, toplumun istediği ideal insan olarak yetiştiririm.
Tutarsız Tutum	Çocuk bir kurala uymadığında bazen cezalandırılmalı bazen görmezden gelinmelidir.	Çocuğum bir kurala uymadığında, bazen cezalandırırım bazen görmezden gelirim.

Her iki ölçek için deneme formları giriş kısmına, ölçeği dolduracak bireyler için gerekli açıklama yazılmıştır. Ölçek maddeleri, karışık sırada sıralanmış, beşli likert tipine göre düzenlenmiştir. Likert tipi sorular ilgili konu hakkında tutum veya görüş içeren ifadeye katılım düzeyini belirten seçenekler içermektedir. Analiz aşamasında bu seçenekler derecelerine göre birer sayısal değer atanarak kodlanır ve böylece nitel veri nicel veriye dönüştürülerek analiz edilir (Turan Şimşek ve Aslan, 2015). Ölçek “Tamamen Katılıyorum” “Katılıyorum”, “Kısmen katılıyorum”, “Katılmıyorum” ve “Hiç katılmıyorum” olarak derecelendirilmiş ve deneme uygulamasına hazır hale getirilmiştir.

Ön Deneme Uygulaması

Bu aşamada, taslak ölçekler dört ebeveyne uygulanmıştır. Ebeveyle genel olarak ölçek madde sayısını fazla bulduklarını söylemişler ve her iki ölçek maddelerinin birbirinin aynı olduğunu belirtmişlerdir. Ölçek maddeleri, her iki ölçekte farklı sırada yer alacak şekilde yeniden düzenlenmiş ve uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Ölçeklerin ayrı ayrı iki çalışma grubuna uygulanmasının daha güvenilir sonuçlar vereceği düşünülmüştür.

Deneme Uygulaması

Çalışmada, gerekli etik izin ve Karabük Valiliği resmi izinleri alındıktan sonra, çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden anne-babalara uygulanmak üzere ölçekler 1000’er adet çoğaltılmış ve okul öncesi öğretmenleri aracılığı ile anne-babalara ulaştırılmıştır. Geri dönüş sağlanan ölçekler değerlendirmeye alınmıştır. Böylece okul öncesi 3-6 yaş grubu çocuğa sahip 263 anne ve 262 baba Çocuk Yetiştirmeye İlişkin Anne-Baba Görüşleri Ölçeği için

çalışma grubunu (N=525), 276 anne ve 268 baba ise Anne-Baba Tutum Ölçeği için çalışma grubunu (N=544) oluşturmuştur.

Geçerlik Çalışmaları

Geçerlik, ölçme aracının ölçmek istediği özelliği başka değişkenlerle karıştırmadan ölçebilme derecesi olarak tanımlanabilir. Bir testin geçerliğinin belirlenmesinde kapsam analizi, elde edilen puanları uygun bir ölçütten elde edenler puanlarla karşılaştırma ve yapının araştırılmasını içerebilir (Gezen, 2013; Kan, 2006). Bu çalışmada ise bir başka geçerlik türü olan görünüş geçerliğinden yararlanılmıştır. Testin ismi, açıklamalar, sorular, testin düzeni vb. faktörler testin genel olarak geçerliğine ilişkin bir görüş geliştirmesini sağlamaktadır. Olumlu izlenimler test sorularına güvenilir cevaplar almayı kolaylaştırmaktadır Görünüş geçerliğinde, uzman görüşünden yararlanılmaktadır (Büyüköztürk, 2003).

Görünüş geçerliği kapsamında, başlangıçta toplam 70'er maddenin yer aldığı formlardaki maddelerin ilişkili olduğu tutuma uygun olup olmadığı, açıklık ve anlaşılabilirliği gibi konularda görüşleri alınmak üzere 9 alan uzmanına gönderilmiştir. Uzman görüşleri sonrası, maddelerin olabildiğince olumlu ifadelerden oluşmasına dikkat edilmiş, bazı maddeler çıkarılmış ve bazı maddelerin ifadelerinde düzeltmeler yapılmıştır. Görüşlerin değerlendirilmesi amaçlanan ölçekte maddelerin ifadeleri “desteklenmelidir”, “yapılmalıdır” ve tutumların değerlendirilmesi amaçlanan ölçekteki maddelerin ifadeleri “desteklerim”, “yaparım” şeklinde düzenlenmiştir. Bu şekilde kapsam geçerliğinin sağlanmasına çalışılmıştır. Büyüköztürk'e göre (2003), kapsam geçerliğinde test maddelerinin ölçülmek istenen özelliği yansıtmayı yansıtmadığı sorusuna cevap aranmakta ve her bir maddenin uygunluğuna bakılmaktadır. Uzman görüşü sonrası, her iki ölçekten de 11 madde çıkarılmış ve 59'ar maddeden oluşan iki ölçek uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Ölçeklerin yapı geçerliğini istatistiksel olarak belirlemek amacıyla açımlayıcı faktör analizi (AFA) tekniği kullanılmıştır. Faktör analizi, sosyal bilimlerde ölçek geliştirme veya uyarlama çalışmalarında yapı geçerliğine ilişkin kanıt elde etmek amacıyla en sık kullanılan tekniklerden biridir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). Ölçeğin öncelikli olarak, faktör analizine uygun olup olmadığını anlamak amacıyla KMO ve Bartlett testi yapılmıştır. Bu kapsamda KMO testi ölçüm sonucunun .50 ve daha üstü, Bartlett küresellik testi sonucunun da istatistiksel olarak anlamlı olması gerekmektedir (Jeong, 2004).

Çocuk Yetiştirmeye İlişkin Anne-Baba Görüşleri Ölçeği (ÇOYGÖ) Geçerlik Çalışmaları

ÇOYGÖ için KMO testi sonucu .86, Bartlett küresellik testi de ($p < 0.01$) anlamlı bulunmuştur. Buna göre, değişkenler arasında yüksek korelasyonların mevcut olduğu, veri setinin faktör analizi için uygun olduğu (Kalaycı, 2009) görülmüştür. İlk analizde, öz değeri 1'den büyük olan 16 faktör olduğu belirlenmiştir. Şekil 1'de faktörlerin öz değerlerine ait saçılma diyagramı verilmiştir.

Şekil 1. ÇOYGÖ Faktörleri Öz Değerlerine Ait Saçılma Diyagramı.

Şekil 1 incelendiğinde, ÇOYGÖ için öz değeri diğer faktörlerden daha yüksek olan ve açıkladığı varyansı daha yüksek olan üç faktörün baskın olduğu anlaşılmaktadır. Bu aşamadan sonra, ölçeğin faktör yapısının daha iyi anlaşılabilmesi için döndürme yöntemlerinden varimax (dikey) döndürme kullanılmıştır. AFA için maddelerin yer aldıkları faktördeki yük değerleri için sınır değer .30 olarak alınmış, faktör yük değeri .30'un altında olan 19 madde (2, 4, 10, 12, 14, 18, 22, 25, 26, 30, 33, 37, 41, 43, 44, 46, 54, 58, 59.maddeler) ölçekten çıkarılmıştır. Nihai analiz sonunda ÇOYGÖ AFA bulguları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. ÇOYGÖ Faktör Analizi Sonucu Faktör Yük Değerleri

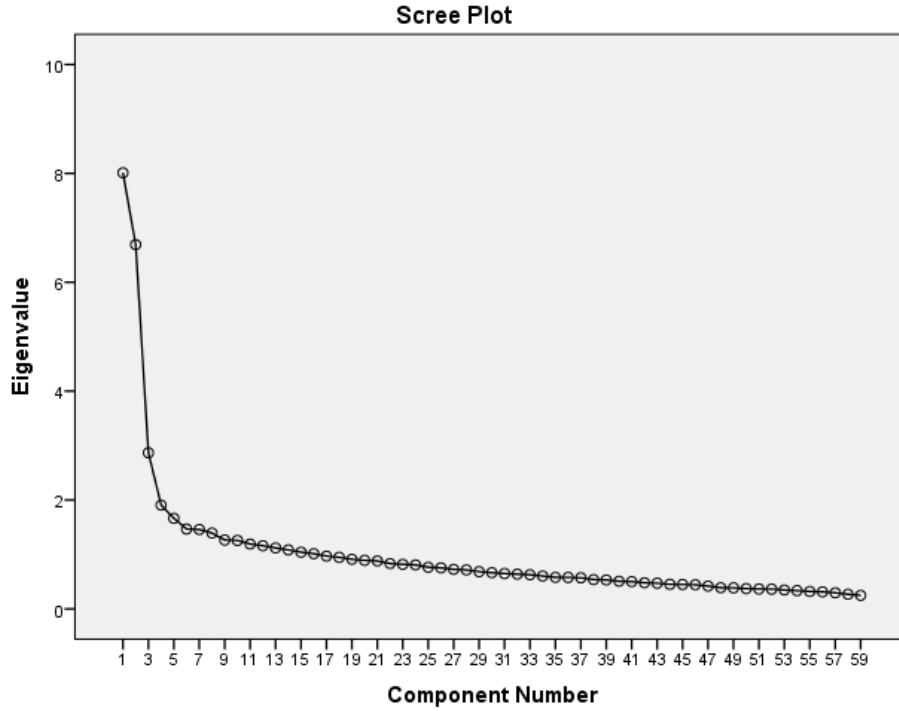
Madde	Faktör-1	Faktör-2	Faktör-3
m50	0,719		
m49	0,671		
m31	0,663		
m39	0,638		
m56	0,617		
m16	0,602		
m11	0,596		
m36	0,556		
m53	0,542		
m23	0,534		
m45	0,517		
m13	0,443		
m3	0,432		
m21	0,421		
m48		0,643	
m47		0,617	
m34		0,609	
m32		0,606	
m17		0,596	
m55		0,577	
m15		0,571	
m42		0,538	
m38		0,525	

m57	0,463	
m51	0,458	
m28	0,457	
m6	0,428	
m29		0,613
m24		0,537
m7		0,516
m5		0,500
m8		0,495
m52		0,476
m35		0,475
m9		0,457
m27		0,455
m19		0,451
m40		0,373
m20		0,359
m1		0,352

Tablo 2'ye göre, ÇOYGÖ için yapılan AFA sonucunda ölçeğin üç faktörlü olduğu sonucuna varılmıştır. Bu faktör ölçeğe ilişkin toplam varyansın %32,15'ini açıklamaktadır. Yapılan faktör analizi sonucunda elde edilen veriler ölçeğin geçerliğinin yüksek düzeyde olduğuna işaret etmektedir. Ortaya çıkan faktörlere ait maddeler yeniden gözden geçirildikten sonra, faktör 1 Demokratik Tutum, faktör 2 Baskıcı ve Otoriter Tutum ve Faktör 3 Aşırı Hoşgörülü Tutum olarak isimlendirilmiştir. Maddeler dikkate alındığında Demokratik Tutum alt boyutu 14 madde, Baskıcı ve Otoriter Tutum 13 madde ve Aşırı Hoşgörülü Tutum alt boyutu 13 madde olmak üzere ölçeğin toplam 40 maddeden oluştuğu görülmektedir.

ABTÖ Geçerlik Çalışmaları

ABTÖ için KMO testi sonucu .87, Bartlett küresellik testi de ($p < 0,01$) anlamlı bulunmuştur. Buna göre, değişkenler arasında yüksek korelasyonların mevcut olduğu, veri setinin faktör analizi için uygun olduğu (Kalaycı, 2009) görülmüştür. İlk analizde, öz değeri 1'den büyük olan 16 faktör olduğu belirlenmiştir. Şekil 2'de faktörlerin öz değerlerine ait saçılma diyagramı verilmiştir.

Şekil 2. ABTÖ Faktörleri Öz Değerlerine Ait Saçılma Diyagramı.

Şekil 2 incelendiğinde, ABTÖ için öz değeri diğer faktörlerden daha yüksek olan ve açıkladığı varyansı daha yüksek olan üç faktörün baskın olduğu anlaşılmaktadır. Bu aşamadan sonra, ölçeğin faktör yapısının daha iyi anlaşılabilmesi için döndürme yöntemlerinden varimax (dikey) döndürme kullanılmıştır. AFA için maddelerin yer aldıkları faktördeki yük değerleri için sınır değer .30 olarak alınmış, faktör yük değeri .30'un altında olan 21 madde (3, 6, 7, 10, 18, 19, 20, 21, 24, 25, 30, 35, 36, 40, 41, 43, 44, 51, 54 ve 58. maddeler) ölçekten çıkarılmıştır. Nihai analiz sonunda ABTÖ AFA bulguları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. ABTÖ Faktör Analizi Sonucu Faktör Yük Değerleri

Madde	Faktör-1	Faktör-2	Faktör-3
m47	0,749		
m52	0,709		
m56	0,703		
m46	0,702		
m53	0,691		
m14	0,672		
m22	0,630		
m1	0,615		
m17	0,595		
m33	0,581		
m38	0,572		
m50	0,562		
m57	0,510		
m59	0,455		
m5	0,442		
m37		0,623	
m34		0,619	
m9		0,610	
m48		0,591	

m11	0,540	
m13	0,505	
m28	0,489	
m2	0,487	
m39	0,482	
m55	0,478	
m49	0,435	
m42	0,411	
m15		0,703
m12		0,570
m32		0,558
m8		0,519
m31		0,493
m23		0,492
m27		0,479
m26		0,472
m16		0,451
m4		0,343
M45		0,325

Tablo 3'e göre, ABTÖ için yapılan AFA sonucunda ölçeğin üç faktörlü olduğu sonucuna varılmıştır. Bu faktör, ölçeğe ilişkin toplam varyansın %35,08'ini açıklamaktadır. Yapılan faktör analizi sonucunda elde edilen veriler ölçeğin geçerliğinin yüksek düzeyde olduğuna işaret etmektedir. Ortaya çıkan faktörlere ait maddeler yeniden gözden geçirildikten sonra, faktör 1 Demokratik Tutum, faktör 2 Baskıcı ve Otoriter Tutum ve Faktör 3 Aşırı Hoşgörülü Tutum olarak isimlendirilmiştir. Demokratik Tutum alt boyutu 15 madde, Baskıcı ve Otoriter Tutum 12 madde ve Aşırı Hoşgörülü Tutum alt boyutu 11 madde olmak üzere ölçeğin toplam 38 maddeden oluştuğu görülmektedir.

Güvenirlik Çalışmaları

Güvenirlik, birbiri ardına yapılan denemelerde aynı sonucun elde edilmesi, bir özelliğin benzer koşullar altında aynı araçla ölçülmesi sonucunda tutarlı sonuçlar elde edilmesidir. En genel anlamıyla, güvenilirlik ölçme aracının ölçülmek istenen özelliği hatasız olarak ölçebilme derecesi olarak tanımlanabilir (Kan, 2006). ÇOYGÖ ve ABTÖ güvenilirlik çalışmaları kapsamında Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı, test-tekrar test ve iki yarım test güvenilirliğinden yararlanılmıştır.

ÇOYGÖ Güvenirlik Çalışmaları

ÇOYGÖ, ilk uygulamadan dört hafta sonra 14 anne ve 14 baba olmak üzere 28 kişiye yeniden uygulanmıştır. Tablo 4'te, ÇOYGÖ faktörlerine ilişkin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları ve test-tekrar test korelasyonları verilmiştir.

Tablo 4. ÇOYGÖ Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayıları ve Test-Tekrar Test Güvenirliği

Faktörler	Cronbach Alfa Değeri	Test-Tekrar Test Korelasyonu
Faktör 1	0,84	0,72
Faktör 2	0,80	0,80
Faktör 3	0,72	0,76

Tablo 4 incelendiğinde, ÇOYGÖ 1. Faktörüne (Demokratik Tutum) ait alpha değerinin 0,84, 2. Faktörüne (Baskıcı Tutum) ait alpha değerinin 0,80 ve 3. Faktörüne (Aşırı Hoşgörülü Tutum) ait alpha değerinin 0,72 olarak bulunduğu görülmektedir. Likert tipi bir ölçekte yeterli sayılabilecek bir güvenilirlik katsayısının olabildiğince 1'e yakın olması gerekmektedir (Tezbaşaran, 1997). Ölçeğin test-tekrar test korelasyonları 1.Faktör için 0,72, 2.Faktör için

0,80 ve 3.Faktör için 0,76 olarak belirlenmiştir. Buna göre, ÇOYGÖ'nin güvenilirliğinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

ÇOYGÖ ilk ve son %27'lik grupların her üç boyutta da madde ortalama puanları bakımından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuş ($p<0,01$) ve ölçeğin güvenilir olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

ABTÖ Güvenirlik Çalışmaları

ABTÖ, ilk uygulamadan dört hafta sonra 18 anne ve 16 baba olmak üzere 24 kişiye yeniden uygulanmıştır. Güvenirlik çalışmasında Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı, test-tekrar test ve iki yarım test güvenirlüğinden yararlanılmıştır. Tablo 5'te ABTÖ faktörlerine ilişkin Cronbach Alpha güvenirlik katsayıları ve test-tekrar test korelasyonları verilmiştir.

Tablo 5. ABTÖ Cronbach Alpha Güvenirlik Katsayıları ve Test-Tekrar Test Güvenirliği

Faktörler	Cronbach Alfa Değeri	Test-Tekrar Test Korelasyonu
Faktör 1	0,87	0,82
Faktör 2	0,77	0,70
Faktör 3	0,72	0,77

Tablo 5 incelendiğinde, ABTÖ 1. Faktörüne (Demokratik Tutum) ait alpha değerinin 0,87, 2. Faktörüne (Baskıcı ve Otoriter Tutum) ait alpha değerinin 0,77 ve 3. Faktörüne (Aşırı Hoşgörülü Tutum) ait alpha değerinin 0,72 olarak bulunduğu görülmektedir. Ölçeğin test-tekrar test korelasyonları 1.Faktör için 0,82, 2.Faktör için 0,70 ve 3.Faktör için 0,77 olarak belirlenmiştir. Buna göre, ABTÖ'nin güvenilirliğinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

ABTÖ ilk ve son %27'lik grupların her üç boyutta da madde ortalama puanları bakımından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuş ($p<0,01$) ve ölçeğin güvenilir olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

Ölçekler için kullanılan likert tipi derecelendirme “Tamamen Katılıyorum-5 puan” “Katılıyorum-4 puan”, Kısmen katılıyorum-3 puan”, “Katılmıyorum-2 puan” ve “Hiç katılmıyorum-1 puan” olarak puanlanmıştır. ÇOYGÖ'den alınan ham puanların yüksek olması, anne-babaların ilgili alt boyutta yer alan tutuma ilişkin görüşlerinin daha baskın olduğu şeklinde yorumlanabilir. ABTÖ'den alınan yüksek puanlar, anne-babaların ilgili alt boyutta yer alan çocuk yetiştirme tutumlarının daha baskın olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, okul öncesi çocuğa sahip anne-babaların çocuk yetiştirmeye yönelik görüşleri ve çocuk yetiştirme tutumlarının belirlenmesi amacıyla geliştirilen iki farklı ölçeğin geçerlik güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Sonuç olarak; Çocuk Yetiştirmeye İlişkin Görüşler Ölçeğinin 40 madde ve üç alt boyuttan oluşan yapısının okul öncesi 3-6 yaş grubu çocuğu olan anne ve babaların çocuk yetiştirmeye yönelik görüşlerinin belirlenmesinde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu görülmüştür. Anne-Baba Tutum Ölçeğinin 38 madde ve üç alt boyuttan oluşan yapısının ise okul öncesi 3-6 yaş grubu çocuğa sahip anne ve babaların çocuk yetiştirme tutumlarının belirlenmesinde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu belirlenmiştir.

Her iki ölçekteki boyutlar Demokratik Tutum, Baskıcı ve Otoriter Tutum, Aşırı Hoşgörülü Tutum olarak isimlendirilmiştir. Yapılacak akademik çalışmalarda, okul öncesi çocuğa sahip anne ve babaların, çocuk yetiştirmeye yönelik görüşleri ve tutumlarının birlikte değerlendirilmesinin anlamlı sonuçlar elde edilmesini sağlayacağı öngörülmektedir.

Kaynaklar

- Aktaş Özkafacı, A. (2012). Annenin çocuk yetiştirme tutumu ile sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ar-El Üniversitesi, İstanbul.
- Ayyıldız, T. (2005). Zonguldak il merkezinde 0-6 yaş çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.
- Bozyiğit, S. (2013). Çocukların çevre bilinçli tüketici olarak sosyalleşmesinde annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının rolü, Yayınlanmamış doktora tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Büyüköztürk, Ş. (2003). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. İstatistik, araştırma deseni spss uygulamaları ve yorum. Ankara: Pegem A yayıncılık.
- Caspi, A., Harrington, H. L., Milne, B., Amell, W., Theodore, R. F. ve Moffitt, T. E. (2003). Children's behavioral styles at age 3 are linked to their adult personality traits at age 26. *Journal of Personality*, 71 (4), 495-513.
- Connolly, I., ve O'Moore, M. (2003). Personality and family relations of children who bully, *Personality and Individual Differences*, 35 (3), 559-567.
- Çokluk, Ö., Şekercioglu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik spss ve lisrel uygulamaları, Ankara: Pegem Akademi.
- Diken, Ö., Topbaş, S. ve Diken, İ. H. (2009). Ebeveyn davranışını değerlendirme ölçeği (EDDÖ) ile çocuk davranışını değerlendirme ölçeğinin (ÇDDÖ) geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10 (2), 41-60.
- Durmuş, R. (2006). 3-6 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin kişilik özellikleri ile anne-baba tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Dursun, A. (2010). Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Eisenberg, N., Zhou, Q, Losoya, S. H., Fabes, R. A., Shepard, S.A., Murphy, B. C., Reiser, M., Guthrie, I. K. ve Cumberland, A. (2003). The relations fo parenting, iffortful control and ego control to children's emotional expressivity, *Child Development*, 74 (3), 875-895.
- Gezen, G. (2013). Geçerlik, Tavşancıl, E. (Çev.Ed.), Psikolojik test ve değerlendirme testlere ve ölçemeye giriş (ss.172-207), Ankara: Nobel Yayıncılık.
- İkiz, S. (2015). Okul öncesi dönem çocuklarında fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın ebeveyn tutumları açısından incelenmesi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- İzmir Karaduman, D. (2012). İlköğretim 1.kademe 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişki, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Jeong, J. (2004). Analysis of the factors and the roles of hrd in organizational learning styles as identified by key informants at selected corporations in the Republic of Korea, Phd Thesis, Texas A&M University, USA.
- Kabasakal, C. (2012). Çocuk psikiyatri polikliniğine ilk başvuran ailelerin aile işlevselliği ve çocuk yetiştirme tutumları, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Kalaycı, Ş. (2009). Spss uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri, Ankara.
- Kan, A. (2013). Test geliştirme, Tavşancıl, E. (Çev.Ed.), Psikolojik test ve değerlendirme testlere ve ölçemeye giriş (ss. 233-276), Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Kan, A. (2006). Ölçme araçlarında bulunması gereken nitelikler, Tan, H. (Ed.) Eğitimde ölçme ve değerlendirme (ss. 87-138), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karabulut Demir, E. ve Şendil, G. (2008). Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ), Türk Psikoloji Yazıları, 11 (21), 15-25.
- Kaya, A. (2010). İlköğretim öğrencilerinin anne - babalarının çocuk yetiştirme tutumlarının kişilik özelliklerine göre değişkenliğinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Kuzu, N. (2006). Okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan aile katılım çalışmalarının anne davranışları üzerindeki ve annelerin okul öncesi eğitime yönelik görüşlerine ilişkin etkisinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Liyanage, K. C., Prince, M. J. ve Scott, S. (2003). Mother-child joint activity and behavior problems of pre-school children, *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 44 (7), 1037-1048.
- Önder, A. ve Gülay, H. (2009). Reliability and validity of parenting styles and dimensions questionnaire. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 1 (1), 508-514.
- Öner, N. (1996). Türkiye’de kullanılan psikolojik testler, bir başvuru kaynağı, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Özdemir, A. (1991). A study on the effectiveness of mother training on mothers. Master of arts, Boğaziçi University, İstanbul.
- Özkan, İ. (2014). Ergenlerde anne-baba tutumlu ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Özyürek, A., Begde, Z., Özkan, İ. ve Yavuz, N. F. (2013). Okul öncesi öğretmenlerinin bakış açısına göre ailedeki yaşlı bireylerin ebeveyn tutumları ve çocuk davranışları üzerindeki etkisi, VII.Ulusal Yaşlılık Kongresi, s.273-278. 23-25 Mayıs, Karabük.
- Özyürek, A. ve Tezel Şahin, F. (2012). Altı yaşında çocuğa sahip annelerin çocuklarıyla ilişkilerinin incelenmesi, *International Refereed Academic Social Sciences Journal*, 5 (3), 72-86.
- Özyürek, A. (2004). Kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan 5-6 yaş grubu çocuğa sahip anne babaların çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Rodriguez, M. C. (2003). Parental discipline and abuse potential affects on child depression, anxiety and attributions, *Journal of Marriage and Family*, 65 (Nov.), 809-817.
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Atli, S. ve Şahin, B. K. (2015). Okul öncesi dönem: Anne-baba tutumları, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (3), 972-991.
- Seydoğulları, S.Ü. (2008). Demokratik ve otoriter ana baba tutumlarının lisede öğrenim gören öğrencilerin ahlaki yargı yeteneğine etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Şanlı, D. (2007). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Tezbaşaran, A.A. (2008). Likert tipi ölçek hazırlama kılavuzu (e-kitap). Erişim: http://www.academia.edu/1288035/Likert_Tipi_Ölçek_Hazırlama_Kılavuzu
- Tezbaşaran, A. (1997). Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu. 2. baskı, Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayını.
- Torun, A. (1989). A preliminary form of a scale on mother attitudes toward highly competitive school entrance exams for fifth grade students. Master of arts, İstanbul University, İstanbul.
- Turan, İ., Şimşek, Ü. ve Aslan, H. (2015). Eğitim araştırmalarında likert ölçeği ve likert tipi soruların kullanımı ve analizi, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 186-203.

- Ucur, Z.E. (2005). Farklı aile tutumlarının okulöncesi dönem 5 yaş çocuklarının bilişsel performans düzeylerine etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Ural, O., Güven, G., Azkeskin, K. E. ve Kılıç, M. (2012). Çocuklarımızı nasıl yetiştiriyoruz? 12 ilden aileler ve 5-6 yaşındaki çocukları, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi 3. Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi “Okul Öncesi Eğitimde Farklı Yaklaşımlar ve Kültürlerarası Bakış” (ss.15-23), 12-15 Eylül. Adana.
- Yılmaz, V. (2004). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına anneannelerin etkilerinin incelenmesi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Extended Abstract

Introduction

Although attitudes and views are similar, the degree of generalizability and the measurement of the views are different when compared to attitudes. While views are specific responses demonstrated in certain situations, attitudes refer to the effects of a wider group of events or groups of people on an individual's response. Furthermore, individuals are aware of their views, but they may not be fully aware of their attitudes. There may be differences between parents' views and their actual attitudes in determination of their childrearing behavior. In the present study, two different scales were developed in order to determine the views and attitudes of parents on raising children based on the need to evaluate their views and attitudes on the topic separately.

Method

While identifying the items, a literature review was conducted on the attitudes of parents about childrearing and the characteristics of these attitudes. Parental attitudes were classified as democratic, oppressive-authoritarian, over-tolerant, overprotective, perfectionist and inconsistent attitudes. Subsequently, an item pool was constructed for these attitudes. The scale items were organized as a five-point Likert scale and sorted in mixed order.

Pilot scheme was conducted with four parents. In the pilot scheme, a different study group was used for each scale. The first study group included 263 mothers and 262 fathers with pre-school children aged 3-6 years, and the second study group included 276 mothers and 268 fathers. Item analysis was conducted with exploratory factor analysis (EFA) technique. The KMO and Bartlett tests were performed to determine whether the scale was primarily suitable for factor analysis. As a result of EFA conducted for Parent Views on Raising Children Scale (PVRCS), 19 items with a factor load of less than .30 were removed from the. As a result of EFA conducted for Parent Attitudes Scale (PAS), 21 items with a factor load of less than .30 were removed from the scale. It was determined that both scales included three factors. Factor 1 Democratic Attitude, Factor 2 Oppressive and Authoritative Attitude, and Factor 3 Extremely Tolerant Attitude. The data obtained as a result of the factor analysis demonstrated that the scales had high level of validity.

The Cronbach Alpha reliability coefficient, test-retest and double half test reliability were used within the scope of the PVRCS and PAS reliability studies. It was observed that the alpha value for the PVRCS 1st Factor (Democratic Attitude) was .84, the alpha value for the 2nd Factor (Oppressive Attitude) was .80 and the alpha value for the 3rd Factor (Extremely Tolerant Attitude) was .72. The test-retest correlations dor the scale were .72 for Factor 1, .80 for Factor 2, and .76 for Factor 3. It was observed that the alpha value for PAS 1st Factor (Democratic Attitude) was .77, the alpha value for 2nd factor (Oppressive and Authoritative Attitude) was .77 and the alpha value for 3rd Factor (Extremely Tolerant Attitude) was .72.

The test-retest correlations of the scale were .82 for Factor 1, .70 for Factor 2, and .77 for Factor 3. Accordingly, it was concluded that both scales had high reliability. Furthermore, there was a statistically significant difference between the groups based on item mean scores of the first and last 27% groups in all three dimensions ($p < 0,01$) and the scale was interpreted as reliable.

Within the scope of validity studies, face validity was utilized. First, field experts were asked to determine whether the total 70 items were suitable to the attitudes they were related, their clarity and comprehensibility, and the required editing was carried out. The scales consisting of 59 items after the expert opinion were ready for implementation.

Likert type rating included five points: "Totally agree-5 points" "I agree-4 points", "Partially agree-3 points", "I disagree-2 points" and "I totally disagree-1 point". The high PVRCS raw scores could be interpreted as the parents had more dominant views about the related sub-dimension. The high PAS scores could be interpreted as the parents had more dominant attitudes about the relevant sub-dimension.

Results

After the exploratory factor analysis, it was determined that both scales contained three factors and these factors were identified as Democratic Attitude, Repressive and Authoritative Attitude, and Extremely Tolerant Attitude. It was concluded based on the findings that the 40-item Parent Views on Raising Children Scale Preschool Form could be used to determine the views of the parents with 3-6 year-old children and the 38-item Parental Attitude Scale Preschool Form could be used to determine their childrearing attitudes of the parents. In future academic studies, it is recommended to assess the views and attitudes of parents with preschool children on childrearing together to achieve meaningful results.

Türkiye’de 0-3 Yaş Çocuklara Yönelik Gerçekleştirilen Lisansüstü Tez Çalışmalarının Gözden Geçirilmesi¹ A Review of Mater and Doctoral Dissertations Performed for Children Aged 0-3 in Turkey

Şermin METİN² Ufuk AKBAŞ³ Hatice YILDIZ⁴ Latife ÖZAYDIN⁵

Öz

Bu araştırmada, Türkiye’de gerçekleştirilen 0-3 yaş çocuklara yönelik lisansüstü tez çalışmalarını gözden geçirmek amaçlanmıştır. Tarama modelinin kullanıldığı araştırmaya 1994-2016 yılları arasında 0-3 yaş çocukların gelişim, eğitim, bakım ve beslenmesini konu alan lisansüstü tez çalışmaları dâhil edilmiştir. 60 yüksek lisans, 8 doktora ve 17 tıpta uzmanlık tezi olmak üzere toplam 84 çalışmanın 57’si tarama modeli, 18’i deneysel çalışma, 9’u ise boylamsal çalışmadır. Doküman analiz tekniği kullanılarak yapılan araştırma sonucunda ulaşılan lisansüstü tezler konularına göre kategorilere ayrılmıştır. Çalışmalar çocukların eğitimi (5 çalışma), aile eğitimi (10 çalışma), gelişimi (28 çalışma), beslenme (17 çalışma), anne babaların bilgi, tutum ve uygulamalarına ilişkin çalışmalar (18 çalışma) ve çocuğun sağlığına ilişkin çalışmalar (7 çalışma) olmak üzere altı kategoride incelenmiştir. Her bir kategorideki tez çalışmalarına ilişkin bilgi verilmiş ve aynı kategorideki tez çalışmaları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre en fazla çalışılan alanların 0-3 yaş çocukların beslenmesine, annelerin bilgi, tutumu ve davranışları ile çocukların büyüme ve gelişimine yönelik çalışmalar olduğu, 0-3 yaş çocuğun ve aile eğitimine yönelik çalışmaların yeterli olmadığı saptanmıştır.

Anahtar sözcükler: 0-3 yaş, , lisansüstü tezler, çocuk eğitimi, çocuk gelişimi, aile.

Abstract

There search aims to review the master and doctoral dissertations about 0-3 years children in Turkey. The screening model is used, there search include 1994-2016 years master and doctoral dissertations about 0-3 years children development, education, care and nutrition. 57 master’s dissertations, 8 doctoral dissertation, 17 specialization in medicine dissertations, totally 84 dissertation is used, with 57 screening model, 18 experimental study, 9 longitudinal study. Documentanalysis technique is used, the dissertations are grouped to categories according to the subject. Studies are the grouped as studies about children (5), the family studies (10), childrens development (28), children’s nutrition (17), mother and father information, attitude and practices (18) and child health (7). Information is given for each category and each category is reviewed as a comparative study. The findings showed that the majority of studies are elated to 0-3 years old children nutrition, mother sattitude and behaviour and child development, there searches about education of the 0-3 years old children and family is limited.

Keywords: 0-3 years, , master and doctoral dissertations, child education, child development.

Giriş

Erken çocukluk dönemi olarak adlandırılan, 0-8 yaş arasını kapsayan dönem çocukların fiziksel, zihinsel ve sosyal olarak hızlı geliştikleri ve bu gelişimi etkileyebilecek tüm girişimleri içermektedir (Bertan, Haznedaroğlu, Koln, Yurdakök, Güçiz, 2009). Bu yıllarda

1Bu makale 1. Uluslararası Kadın Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Kongresi’nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

2 Yrd. Doç. Dr., Hasan Kalyoncu Üniversitesi

3 Yrd. Doç. Dr., Hasan Kalyoncu Üniversitesi

4 Yrd. Doç. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

5 Yrd. Doç. Dr., Hasan Kalyoncu Üniversitesi

kendi içinde kritik dönemleri içermektedir ve çocukların yaşamının ilk üç yılının sonraki yıllar için oldukça önemli yıllar olduğu bilinmektedir. Yaşamın ilk üç yılındaki deneyimler çocukların, gelişim, öğrenme ve dünya ile etkileşimlerini etkilemektedir. Bu dönemde çocuğun gelişim süreci ve gelecekteki öğrenmeler için temel bir yapı oluşturulmakta, gelişimin büyük bir bölümü çizilmiş olmaktadır(Bieth, Penny, Bulman, Robinson, 2005; Capito ve Yarbrough, 2015). Lillard (2013; 75) çocuk üç yaşına geldiğinde daha sonraki gelişim ve etkileşim için gerekli olan bilinçdışı hazırlığın tamamlanmış olduğunu, çocuğun üç yaşından önce yapılandırılan zihinsel işlevlerini üç yaşından sonra geliştirmeye başladığını belirtmektedir.

Bebekler sonraki yaşamlarını etkileyecek ve yaşam boyu devam edecek öğrenme stillerini doğdukları andan itibaren ortaya koymaktadır (Oklahoma Child Care Center , 2015). Öğrenme yılları olarak bilinen yaşamının erken yılları boyunca öğrenmenin temelleri atılmakta, psiko-sosyal gelişimin alacağı biçim bebeklik yıllarında ortaya çıkmaktadır (Erdemir, 2009; Kostelnik, Soderman, Whiren, Rupiper, Gregory, 2015; 37). Bu yıllar boyunca çocuklar fiziksel olarak büyümekte ve gelişmekte, duygusal olarak diğer insanlarla bağlantı oluşturmakta ve bu insanlarla iletişimde yeni yollar geliştirmektedir (Anonim, 2015).Sterlin (2002) 0-3 yaş döneminde yüksek kaliteli çocuk bakımının çocuğun maksimum gelişim düzeyine ulaşmasında etkili olduğunu ortaya koymuştur.

Bu yıllarda beyin gelişimi diğer yıllardan daha hızlı olmakta, bebeklerin gördüğü, duyduğu, dokunduğu her şey beyin gelişimini etkilemektedir. Bebeklerin doğumdan sonra maruz kaldıkları görüntü, ses, koku, dokunma, dil ve göz kontağı beynin sinirsel bağlantılarının şekillenmesini, sinaptik bağlantıların kurulmasını ve sinirlerin yapı ve örgütlenmesini etkilemektedir (Estes, 2004; . Fox, Levitt, ve Nelson, 2010; Madi, 2006; Myers,1996).Beyindeki sinaptik yoğunluk ve sinir hücreleri arasındaki bağlantı hayatın ilk üç yılında olağanüstü bir hızla gerçekleşmekte, ilk yıllarındaki uyarım ve pekiştirmeler beyin bağlantılarını, kalıcı hale getirmektedir. Ömür boyu kullanılan bu bağlar üç3 yaşına kadar desteklenmediğinde hücreler budanmakta, yok olmaktadır. Böylece erken çocukluk dönemindeki olumlu ve olumsuz deneyimler, beyin bağlantılarının nasıl olacağına çok büyük katkı sağlamaktadır(Akdağ, 2015; Silberg, 2000; Summak ve Summak, 2006).

Bu yılların önemli bir özelliği çocukların zihinsel, fiziksel ve duygusal gereksinimlerini karşılayacak ve destekleyecek yetişkinlere tamamen bağımlı olmalarıdır (Bieth, Penny, Bulman, Robinson, 2005). Myers (1996) her çocuğun var olan potansiyeli doğrultusunda gelişebilmesi için yetişkine gereksinimi olduğunu belirtmektedir. Yetersiz ortamlarda gelişen çocuklar ulaşabilecekleri düzeyin gerisinde kaldıklarından yaşamları boyunca bu farkı kapatmaları oldukça güç olmaktadır (Bayhan ve Artan, 2004; Damast, Tamis-LeMonda, Bornstein, 1996).

Gelişimin çok hızlı olduğu dönem olarak kabul edilen erken çocuklukta 0-3 yaş dönemi bakım, beslenme ve eğitimin iç içe geçtiği bir dönemdir ve çocuğun yaşadığı çevresel koşullar ve bakım veren kişiler gelişimde belirleyici olmaktadır. Türkiye’de bu önemli yıllarda çocuğun bakım, beslenme ve eğitimi daha çok ailelere bırakılmış, kadının iş yaşamına aktif katılımı ve erken eğitimin öneminin yaygınlaşmasıyla çocuk bakım merkezleri de artmaya başlamıştır. Bu nedenle Türkiye’de 0-3 yaş çocukların bakım, beslenme ve eğitiminde anne ya da bakım veren kişiler ve kurumlara yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu kritik yılların en iyi şekilde değerlendirilmesi için ailelere ve eğitim kurumlarına yönelik çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir. 1994 yılında uygulanmaya başlanan okul öncesi eğitim programında 0-36 aylık çocuklara yönelik ilk defa bir eğitim programı hazırlanmıştır. 2013 yılında tekrar gözden geçirilen okul öncesi eğitim programına kadar bu yaş aralığı çocukların bakım ve eğitimine yönelik ilginin ve çalışmanın az olduğu görülmektedir.

Türkiye’de okul öncesi dönemde eğitim kurumsal ağırlıklı olarak üç-altı (metnin tümünde) yaş çocukların eğitimine yoğunlaşmış durumdadır. Okul öncesi eğitime yönelik çalışmaların hemen hemen tamamının 3-6 yaş çocuklara yönelik olduğu görülmektedir (Ahi ve Kıldan, 2013; Bertan vd., 2009, Can-Yaşar ve Aral,2011; Gül ve Diken, 2009;Ogelman, 2014; Ogelman ve Güngör, 2015). Kritik yıllar olan 0-3 yaş döneminin ihmal edilmesi erken eğitimde istenen verimin sağlanmasını güçleştirecektir. Bu nedenle bu çalışmada 0-3 yaş çocuklara yönelik yapılan lisansüstü çalışmalar derlenerek bu alanda neler yapıldığı ve nelere gereksinim olduğunun ortaya konması amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Tarama modelinin kullanıldığı çalışma Türkiye’de 0-3 yaş çocuklara ilişkin yapılan lisansüstün tez çalışmalarının tematik dağılımını ortaya koyduğundan betimsel nitelikte olup, tarama modeli tipindedir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009).

Araştırmanın Kapsamı

Türkiye’de ilk defa 0-3 yaş çocukların eğitimine yönelik kapsamlı bir eğitim programı hazırlanıp uygulanmaya başladığı 1994 yılından itibaren 0-3 yaş çocukların eğitimine dikkatler çekilmiştir. Bu yıldan günümüze kadar bu gelişim alanına yönelik yapılan lisansüstü tez çalışmaları kapsamında yayınlanmış ve yayınlanmamış yüksek lisans, doktora ve tıpta uzmanlık tezine ulaşılamaya çalışılmıştır. Çalışmalar belirlenirken çalışmanın adında “0-3 yaş”, “bebekler”, “anne ve bebek”, “0-1 yaş”, “1-2 yaş”, “2-3 yaş”, “0-12”, “12-24 ay”, “24-36 ay” ifadelerinden birinin geçmesi dikkate alınmıştır.

İşlem

Bu araştırmada veri toplama yöntemi olarak epistemolojik doküman analizi kullanılmıştır (Büyüköztürk vd. 2009). Doküman analizinin birinci aşamasında belirlenen örneklem grubunda yer alan tezler YÖK Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı’ndan temin edilmiştir. Tezler pdf formatında bilgisayar ortamına kodlanarak aktarılmıştır. İkinci aşamada ise çalışmalar yıllara ve temalarına göre ayrılarak çözümlenmiş ve bulgular arasındaki ilişkiler açıklanmış, neden-sonuç ilişkileri kurularak bulgulardan bir takım sonuçlar çıkarılmış ve elde edilen sonuçların önemine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. Türkiye’de 0-3 yaş çocuklarla ilgili 1994-2016 yılları arasında yapılmış olan 85Türkçe yayının yer aldığı bu çalışmada belirtilen yıllarda ve kategoride yapılmış, ancak kayıtlarda saptanamadığı için yer verilmeyen çalışmaların bulunması olası olmakla birlikte, yapılan çalışmaların büyük çoğunluğuna yer verilmeye çalışılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre lisansüstü tezler 0-3 yaş çocukların; eğitimi, aile eğitimi, gelişimi, beslenmesi, anne babaların bilgi, tutum ve uygulamaları ve sağlığına yönelik yapılan çalışmalar olarak altı tema altında toplanmıştır.

Tablo 1. 0-3 Yaş Çocuklara Yönelik Yapılan Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Yüksek lisans tezi		Doktora tezi		Tıpta uzmanlık tezi		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
1994-1999	9	15	3	37,5	3	17,6	15	17,6
2000-2004	9	15	1	12,5	3	17,6	13	15,3
2005-2009	21	35	0	0,0	10	58,9	31	36,5
2010-2016	21	35	4	50,0	1	5,9	26	30,6
Toplam	60	100,0	8	100,0	17	100,0	85	100,0

Tablo 1’e göre 1994-2016 yılları arasında 85 lisansüstü çalışma yapılmış, en fazla çalışmanın 2005-2009 yılları (%36,5) arasında ve yüksek lisans tezi (60) olduğu belirlenmiştir. Doktora tez çalışmalarına ise çok az yer verilmiştir.

Tablo 2. 0-3 Yaş Çocuklara Yönelik Yapılan Lisansüstü Tez Çalışmalarında Kullanılan Yönteme Göre Dağılım

Tezin Türü	Tarama Modeli		Deneysel Çalışma		Boylamsal Çalışma		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Yüksek lisans	47	82,4	12	63,2	1	11,1	60	70,6
Doktora	1	1,8	7	36,8	0	0,0	8	9,4
Tıpta uzmanlık	9	15,8	0	0,0	8	88,9	17	20,0
Toplam	57	100,0	19	100,0	9	100,0	85	100,0

Tablo 2’de lisansüstü çalışmalar tarama modeli (57), deneysel (19) ve boylamsal çalışmadır (9). Yüksek lisans tezlerinde daha çok tarama (%82,4) ve deneysel (%63,2) yöntem, doktora tezlerinde deneysel yöntem (%36,8) ve tıpta uzmanlık çalışmalarında boylamsal yöntem (%88,9) kullanılmıştır.

Tablo 3. 0-3 Yaş Çocuklara Yönelik Yapılan Lisansüstü Tez Çalışmalarının Konu Alanlarına Göre Dağılımı

Konu Alanı	n	%
Tıp Fakültesi	15	17,6
Sağlık Bilimleri	47	55,4
Eğitim Bilimleri	8	9,4
Sosyal Bilimler	12	14,1
Fen Bilimleri	3	3,5
Toplam	85	100,0

Tablo 3’e göre lisansüstü çalışmalar en fazla sağlık bilimleri (%55,4) en az ise fen bilimleri (%3,5) alanında yapılmıştır. Eğitim bilimleri alanında sınırlı sayıda çalışmanın (%9,4) yapıldığı görülmüştür.

Çocuk eğitimi

Çocuk eğitimine yönelik Erdemir (2009) normal gelişim gösteren çocuklara erken eğitimin genel gelişim, ince motor ve sosyal beceri ve öz bakım becerilerine etki ettiğini ancak dil, bilişsel ve kaba motor gelişimde anlamlı bir farkı yaratmadığını belirtmiştir (Tablo 4).

Özel eğitim gerektiren çocuklara yönelik Kobal (2000) down sendromlu çocuklara verilen motor beceri eğitimi ve motor destek/fizyoterapinin, Karaaslan (2011) gelişimsel yetersizliği olan çocuklara etkileşime dayalı erken eğitim programının, Alptekin (2011) zihinsel engelli çocuklara aile katılımlı eğitimin AYTEKİN (2011) ise gelişimsel gerilik riski bulunan çocuklar için geliştirip uyguladığı erken eğitimin çocukların gelişimine katkı sağladığını ortaya koymuşlardır. Bu yaş grubu çocuklarına yönelik eğitim çalışmalarının sınırlı olması ve normal gelişim gösteren çocukların eğitimlerinin ihmal edilmesi gelişim için önemli bir sorun olarak görülmektedir.

Tablo 4. 0-3 Yaş Çocukların Eğitimine Yönelik Yapılan Çalışmalar

Yıl	Araştırmacı	Çalışmanın adı	Yöntemi
2000	Kobal, G.	Erken eğitim programına devam eden Down Sendromlu bebeklere verilen motor beceri eğitiminin büyük kas gelişimlerine etkisinin incelenmesi.	DeneySEL Çalışma (Doktora tezi) -0-3 yaş 20 çocuk (10 deney, 10 kontrol grubu), Motor destek/fizyoterapi eğitimi
2009	Erdemir, S.	Erken destek eğitim programının 18-36 aylık çocukların gelişimine etkisinin incelenmesi.	DeneySEL Çalışma (Yüksek lisans tezi) -39 bebek, Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE), Erken Destek Eğitim Programı
2010	Karaaslan, Ö.	Etkileşime Dayalı Erken Eğitim Programı'nın (Edep) Gelişimsel Yetersizliğe Sahip Çocuklar Ve Anneleri Üzerindeki Etkililiği.	DeneySEL Çalışma (Doktora tezi) -19 çocuk, Etkileşime Dayalı Erken Eğitim Programı, Ebeveyn Davranışını Değerlendirme Ölçeği Türkçe Versiyonu ve Çocuk Davranışını Değerlendirme Ölçeği, Türkçe Versiyonu, Denver Gelişimsel Tarama Testi-II ve Ankara Gelişim Tarama Envanteri.
2011	Alptekin, A.E.	0-3 yaş özel eğitim alan zihinsel engelli çocukların gelişiminde aile katılımlı eğitimin etkisinin incelenmesi.	DeneySEL Çalışma (Yüksek lisans tezi) -20 çocuk, Alıcı Dil ve Öz Bakım Becerileri Eğitimi, Denver II Gelişimsel Tarama Testi.
2011	Aytekin, Ç.	Ev temelli erken müdahale programının geliştirilmesi: Bir vaka çalışması.	DeneySEL Çalışma (Doktora tezi) -18 aylık bebek ve ailesi, Gelişimsel Erken Müdahale Programı.

Aile eğitimi

Tablo 5'te aileye yönelik eğitimler; lohusalık dönemi, çocuk bakım ve beslenmesine yöneliktir (Aydın, 2001; Karaaslan, 2002; Karadağ, 2008; Tatvan, 2009; Çetin, 2011; Demir, 2012; Yalçın, 2012). Bu çalışmalarda prematüre bebeği olan annelere ev merkezli eğitim (Karaaslan 2002) ve bebekleri hastanede kalan annelere (Çetin 2011) bakım eğitiminin, anne adaylarına yönelik eğitimin bebek bakımını etkilediği (Karadağ, 2008), annelerin olumsuz bilgi ve inançlarını (Yalçın 2012) değiştirdiği saptanmıştır. Beslenme üzerine yapılan iki çalışmada beslenme eğitiminin etkisi (Demir, 2012; Tatvan, 2009) ortaya konmuş, Aydın (2001)'de annelere verilen taburculuk eğitiminin annelerin aynı tanıyla hastaneye başvurma oranlarının düştüğünü saptanmıştır.

Anne çocuk etkileşimine yönelik Kılınç (2011) normal gelişim gösteren çocuklar ile anne etkileşim programının çocukların sözel, dil, matematiğe hazırlık ve öğrenmeye hazırlayıcı davranışlar alt boyutunda etkili olduğunu, Richter-Kanık (1998) Down Sendromlu çocuk anne erken destek eğitiminin anne çocuk etkileşimi ve annelerin stres düzeylerini olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Annelere verilen eğitimin onların öz yeterlik algısı Elibol (2007) ve bağlanma düzeylerine Atalay (2014) etki ettiği belirlenmiştir. Aile eğitim

çalışmalarının daha çok çocukların bakım ve beslenmesi üzerine yoğunlaşmasının çocukların eğitimine yönelik bilincin oluşmadığını göstermektedir.

Tablo 5:0-3 Yaş Çocuğa Sahip Ailelerin Eğitimine Yönelik Yapılan Çalışmalar

Yıl	Araştırmacı	Çalışmanın adı	Yöntemi
1998	Richter-Kanık, N.	Erken eğitim Down Sendromlu bebeği olan annelerin stres ve anne-bebek etkileşim düzeyine etkisi.	Deneysel Çalışma (Doktora) - 16 bebek ve anne, Stres Envanteri, Anne-Bebek Etkileşimi Gözlem Formu, Erken Eğitim Programı
2001	Aydın, N.	Akut solunum yolu enfeksiyonları tanısı ile yatırılan 0-2 yaş grubu çocukların ebeveynlerine taburculuk eğitiminin hastalığın tekrarlamasına etkisi.	Deneysel Çalışma (Yüksek lisans tezi) - 53 bebek, Anket formu, Taburculuk Eğitimi
2002	Karaaslan, T.	Çok düşük doğum ağırlıklı prematüre bebeklerin gelişimine ev merkezli erken eğitim programlarının etkisinin incelenmesi.	Deneysel Çalışma (Yüksek lisans) -0-2 yaş 18 bebek, Bayley Bebekler İçin Gelişimsel Değerlendirme Ölçeği, Bebekler ve Küçük Çocuklar İçin Ev Ortamını Değerlendirme Ölçeği, Yoksul Aileler İçin Ev Ortamı Değerlendirme Ek Ölçeği,Portage Erken Çocukluk Dönemi Eğitim Programı Gelişimsel Kontrol Listeleri, Ev Eğitim Programı
2007	Elibol, F.	12-36 aylar arasında çocukları olan annelere verilen grup eğitiminin annelerin anne babalık görevlerinde öz yeterliliklerine yönelik katkısının incelenmesi.	Deneysel Çalışma (Yüksek lisans) -Anne Babalık Görevlerinde Öz Yeterlilik Ölçeği, Ev Ortamı Değerlendirme Anket Formu, AnkaraGelişim Tarama Envanteri, Anne Eğitim Programı
2008	Karadağ, F.	Gebelere lohusalık bakımı ve bebek bakımı konusunda verilen eğitimin etkinliğinin değerlendirilmesi.	Deneysel çalışma (Yüksek lisans) -100 anne, Tanıtıcı Bilgi Formu, Sağlıklı Lohusalık ve Bebek Bakımına Yönelik Bilgi Düzeyi Değerlendirme Formu, Doğum Sonrası Komplikasyonları Değerlendirme Formu, Lohusalık bakımı ve bebek bakımı ile ilgili bilgi aktarımı.
2009	Tatvan, A.	0-3 yaş çocuğu olan annelere yönelik beslenme eğitim programı.	Deneysel Çalışma (Yüksek lisans) - 40 anne,Gebelik Ve Emzicilikte Beslenme Eğitimi, Değerlendirme Testi
2011	Kılınç, F.E.	Anne eğitim programı ile anne çocuk etkileşim programının 24-36 aylık çocukların bilişsel becerilerine ve annelerin çocuk yetiştirme davranışlarına etkisinin incelenmesi.	Deneysel Çalışma (Doktora) -75 anne ve çocuk, Anne Çocuk Etkileşim Programı, Bilişsel Beceri Ölçeği, Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği
2011	Çetin, Z.	Sağlığı geliştiren hastane kavramı içinde prematüre yenidoğan sağlığı: Doğum sonrası annelere verilen eğitimin çocuk bakımına etkisi	Deneysel Çalışma(Yarı deneysel) (Yüksek Lisans) -70 geç pretermiyeni doğan, Anket Formu, Bebek Bakımı Eğitimi
2012	Demir, R.	60. Yıl Sağlık Ocağı bölgesinde yaşayan 0-2 yaş grubu çocuklarda malnütrisyon sıklığı, etkileyen faktörler ve annelere verilen eğitimin etkisi.	Deneysel Çalışma (Yarı deneysel) (Yüksek lisans) -618 anne, Soru formu, bebekleri boy ve kilo ölçümü, Beslenme Eğitimi
2012	Yalçın, H.	Anne adaylarına verilen eğitimin (ASBEP) gebelik, doğum, lohusalık ve bebek bakımına ilişkin fonksiyonel olmayan uygulamalara etkisi: Karaman ili örneği.	Deneysel çalışma ve tarama modeli (Doktora) - 64 anne adayı, Anne Sağlığı ve Bebek Bakımı Eğitimi Programının, Fonksiyonel Olmayan İnanç ve Uygulamalar Ölçeği, Anne Sağlığı ve Bebek Bakımı Bilgi Düzeyi Değerlendirme Testi.
2014	Atalay, E.B.	Doğum öncesi eğitimin anne-bebek	Tarama Modeli

Yıl	Araştırmacı	Çalışmanın adı	Yöntemi
		bağlanmasına etkisi.	(Yüksek lisans) -90 gebe kadın, Gebelik Eğitim Programı, Anket Formu, Gebe Takip Formu, Maternal Bağlanma Ölçeği.

Gelişim

Tablo 6'ya göre Ceylan (1996) ve Koca (2002)anne sütü ile beslenen çocukların motor gelişimlerinin normal olduğunu, Kasapkara (2009) demir eksikliğinin gelişimi olumsuz etkilediğini, Ertaş (2004) ise B12 vitamin eksikliği tedavisinin etkililiğini tartışmıştır. Anne bebek etkileşiminin gelişime etkisi ile ilgili Ceber (1998) normal ve zihinsel engelli bebeklerin anne bebek etkileşimi arasında anlamlı bir farkın olmadığını, Karaca (1998) anne bebek etkileşiminin bebeklerin dil gelişimini etkilediğini belirtmiştir.

Tablo 6. 0-3 Yaş Çocukların Gelişimine Yönelik Yapılan Çalışmalar

Yıl	Araştırmacı	Çalışmanın adı	Yöntemi
1996	Ceylan, R.	9-12 aylık çocukların beslenme, büyüme ve psikomotor gelişim durumları.	Tarama Modeli (Yüksek lisans), -130 bebek, Denver Gelişimsel Tarama Testi, Anket Formu
1998	Ceber, H.	Normal ve zihinsel engelli bebeklerde anne-bebek etkileşiminin karşılaştırmalı olarak incelenmesi	Tarama Modeli (Yüksek lisans) -5-30 aylık 15 zihinsel engelli çocuk, -Anne-Bebek Etkileşimi Gözlem Formu.
1998	Karacan, E.	Yaşamın ilk bir yılında anne-bebek etkileşimi ve bebeklerde dil gelişimi	Boylamsal Çalışma (Yüksek lisans) -71 bebek, bir yıllık izleme Formu, Dil Gelişimi Değerlendirme Formu
2001	Gümüşok, A.	0-2 yaş arası çocuklarda gelişimsel izleme rehberinin Denver II ile karşılaştırılması.	Tarama Modeli (Yüksek lisans) -150 bebek, Gelişimsel İzleme Rehberi ve PEDS ile Denver Gelişimsel Tarama Testi, Gelişimsel İzleme Rehberi.
2002	Koca, B.	Anne sütü ve mama ile beslenen prematüre bebeklerin psiko-motor gelişimlerinin izlemi -doğumdan itibaren altı aylık izlemi içeren prospektif bir çalışma.	Boylamsal Çalışma (Tıpta uzmanlık) -78 sağlıklı prematüre bebek, 3. ve 6. aylarda DGTT uygulaması
2002	Salgın, A.	Postpartum depresyonun çocuk bakımı ve gelişimine etkileri.	Tarama Modeli (Yüksek Lisans) -100 anne-bebek, Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği, Anket Formu
2003	Öztop, D.B.	Depresyonu olan annelerin bebeklerinde bilişsel duygusal gelişim ve anne bebek ilişkisi.	Tarama Modeli (Tıpta uzmanlık) -14 ay-38 aylık bebek ve anne, Yapılandırılmış Klinik Görüşme, Anket Formu, Psikiyatrik Değerlendirme Formu, Uyum Davranış ölçeği, Ankara Gelişim Tarama Envanteri, Denver II Gelişim Tarama Testi.
2004	Ertaş, T.	Şanlıurfa'da bebeklik dönemin B12 vitamin eksikliğinin sıklığı, nedenleri ve B12 vitamini eksikliğinin fiziksel, mental ve psiko-motor gelişim üzerine etkileri	Boylamsal Çalışma (Tıpta uzmanlık) -6-11 ay arası 211 bebek, Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE), Çocukların kan sayımları, B12 vitamini düzeyleri ölçümü.
2005	Karabekiroğlu,	Erken çocukluk (0-3 yaş) dönemi	Tarama Modeli

Yıl	Araştırmacı	Çalışmanın adı	Yöntemi
	K.	sosyal ve duygusal sorunları ile ebeveynin depresif duygu durumu ve genel kaygı düzeyi ilişkisi	(Tıpta uzmanlık) -108 çocuk ve ebeveynleri, 2-3 Yaş Çocuklar için Davranış Değerlendirme Ölçeği, Beck Depresyon Envanteri ve Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri
2005	Deleverova, B.	Müziğin 0-3 yaş grubu çocuklarında gelişimlerine etkilerinin incelenmesi.	Tarama Modeli (Yüksek lisans) -Görüşme
2006	Bingöler, E.B.	T.C. Sağlık Bakanlığı - UNICEF işbirliği: Bebeklik ve Erken Çocukluk Döneminde Gelişimin İzlenmesi ve Desteklenmesi Programı'nın değerlendirilmesi	Deneyisel Çalışma (Yüksek lisans) -148 birinci basamak sağlık çalışanı -Erken Çocukluk Döneminde Gelişimin izlenmesi ve Desteklenmesi Programı, Bebeklik ve Kendini Değerlendirme Ölçeği, Bebeklik ve Erken Çocukluk Döneminde Gelişim, Bilgisini Değerlendirme Ölçeği .
2006	Doğan, D.G.	Gelişimi izleme ve destekleme rehberi 0-2 yaş standardizasyon çalışması.	Tarama modeli (Yüksek lisans) - 313 çocuk, Denver II Testi.
2006	Alpan, Y.	Ankara örnekleminde 12-36 aylık bebek ve çocuklar için sosyal ve duygusal değerlendirme aracının Türk çocuklarına uyarlanması.	Tarama Modeli (Yüksek lisans) -253 çocuk ve ebeveynleri, Sosyal ve Duygusal Değerlendirme Aracı.
2007	Dışıklı, S.	24-36 aylık otistik çocukların sosyal ve duygusal gelişim özelliklerinin incelenmesi.	Tarama modeli (Yüksek lisans), - 60 otistik çocuk, Kişisel Bilgi Formu, Otistik Çocuklar için Sosyal ve Duygusal Gelişimi Değerlendirme Aracı
2007	Şen, S.	Anneanne - anne - bebek bağlanmasının incelenmesi	Tarama Modeli (Yüksek lisans) -1400 anne, Anne-Bebek Tanıtım Formu, Anneanne Tanıtım Formu, MaternalBağlanmaÖlçeği, Yakın İlişkilerde YaşantılarÖlçeği.
2009	Akçakoca, Y.	Doğum sonrasında anne-bebek bağlanmasını etkileyen faktörler	Tarama Modeli (Tıpta uzmanlık) - 100 anne, SCID-I, SCID-II, Doğum Sonrası Bağlanma Ölçeği, Çift Uyum Ölçeği.
2009	Karakulak, H.	Anne-bebek bağlanma ölçeğinin Türk toplumuna uyarlanması (Aydın örneği)	Tarama Modeli (Yüksek lisans) -296 anne ve 215 eş, Anne-Bebek Bağlanma Ölçeği, Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği.
2009	Kasapkara, Ç.S.	Bebeklikte yapılan demir profilaksisinin demir eksikliği gelişimini önleme ve psikomotor gelişim üzerine etkisi.	Boylamsal Çalışma (Tıpta uzmanlık) -400 bebek, Bayley II Bebekler İçin Gelişim Ölçeği.
2011	Alan, H.	Doğum sonrası dönemde sosyal desteğin anne bebek bağlılığına etkisi	Tarama Modeli (Yüksek lisans) -135 anne, Anket Formu, Maternal Bağlanma Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği.
2011	Kara-Kaya, Ö.	Bir yaş altındaki riskli çocukların normal gelişim açısından incelenmesi.	Tarama Modeli (Yüksek lisans) -Yüksek riskli 0-12 aylık bebekler, NöroSensori Motor Değerlendirme Anketi, Nöro Sensori Motor Değerlendirme Anketi, Bayley-III Bebek ve Çocuk Gelişimi Değerlendirme Ölçeği.

Yıl	Araştırmacı	Çalışmanın adı	Yöntemi
2011	Özdemir, B.	2 yaşındaki çocuklarda çalışan bellek, ketleme ve mizaç arasındaki ilişkiler.	Tarama Modeli (Yüksek lisans), - 36 çocuk ve annesi, Erken Çocukluk Dönemi Davranış Anketi Kısa Formu, Taklit Ederek Sınıflandırma Testi, Erken Çocukluk Dönemi Davranış Anketi
2011	Sertgil, N.K.	Bebeklik ve erken çocukluk döneminde gelişimsel risk tespiti için sosyal iletişim alan tarama testi (SIATT) geçerlilik, güvenilirlik ve norm çalışması	Tarama Modeli (Yüksek lisans) - 802 çocuk ve annesi, -Sosyal İletişim Alan Tarama Testi-6
2011	Şolt, A.	Doğum sayısının anne-bebek bağlanmasına etkisi	Tarama Modeli (Yüksek lisans) -100 anne, Anne-Bebek Tanıtım Formu, Maternal Bağlanma Ölçeği.
2012	Arı, S.	Anne bebek bağlanması ile doğum sonu depresyon arasındaki ilişki.	Tarama Modeli (Yüksek lisans) -315 anne, Anne Bebek Tanıtım Formu, Maternal Bağlanma Ölçeği ve Edinburg Doğum Sonu Depresyon Ölçeği.
2013	Arslan, E.	Otizmlili çocukların 0 - 2 yaş döneminde gösterdikleri belirtilere ilişkin veli görüşlerinin incelenmesi.	Tarama Modeli (Yüksek lisans) -28 bebek ve ebeveynleri, Görüşme formu
2013	Dursun, G.	Yeni doğan dönemindeki kısa süreli annelik yoksunluğunun 2-3 yaş arası çocukların ruh sağlığı ve gelişimi üzerine etkisi.	Tarama modeli (Yüksek lisans) -40 çocuk, Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği, Ankara Gelişim Tarama Envanteri
2014	Dağlar, G.	Gebelik ve doğum sonrası dönemde anne-bebek bağlanma düzeyi ve etkileyen faktörler	Tarama Modeli (Doktora) -270 gebe, Prenatal Bağlanma Envanteri, Anne-Bebek Bağlanma Ölçeği, Beck Anksiyete Envanteri Epidemiyolojik Araştırmalar Merkezi Depresyon Skalası.
2014	Kondolot, M.	Otizm spektrum bozukluklarının tanısında M-CHAT (Modified Check List For Autism In Toddlers) tarama testinin geçerlilik-güvenilirliği, Kayseri'de 18-24 aylık çocuklarda otizm spektrum bozukluklarının sıklığı ve etiyolojide bazı çevresel faktörlerin rolü.	Tarama Modeli (Doktora) - 2021 çocuk, M-CHAT testinin geçerlilik-güvenilirlik
2015	Avcu, A.U.	Ev merkezli anne-bebek etkileşim programının annelerin duyarlılık ve karşılıklı etkileşim davranışları ile bebeğin gelişimine etkisi	Deneyisel Çalışma (Doktora) -9-12 aylık 44 bebek ve annesi, Ev Merkezli Anne-Bebek Etkileşim Programı'nın, Genel Bilgi Formu, Duyarlılık ve Karşılıklılık Testleri ve Denver Gelişimsel Tarama Testi II

0-3 yaş çocukların sosyal ve duygusal gelişimine yönelik altı çalışma yapılmıştır. Karabekiroğlu (2005) ebeveyn depresyonunun özellikle aynı cinsiyete sahip çocuğa etkisini, Dursun (2006) kısa süreli anne yoksunluğunun anne yoksunluğu semptomlarını ortaya çıkardığını, Avcu (2015) Ev Merkezli Anne-Bebek Etkileşim Programı'nın bebeklerin sosyal ve motor gelişimlerini etkilediğini, Dışlıklı (2007) otistik çocukların sosyal duygusal gelişim özelliklerini, Özdemir (2011) ise bebeklerde çalışan bellek kapasitesine yönelik bulgulara ulaşmıştır.

Annelerin duygu durumlarına ilişkin Salgın (2002) plansız hamileliğin postpartum depresyonun tetiklediği ve bu bebeklerinin daha geç yürüdüklerini, Öztop (2003) anne depresyonunun gelişimi geriletmediğini, anne-çocuk ilişkisinde sorunlara neden olduğunu saptamıştır.

0-3 yaş çocuklara yönelik ölçme araçları ile ilgili sekiz çalışma yapılmıştır. 0-2 yaş gelişimsel izleme rehberi (Gümüşok, 2001) Gelişimi İzleme ve Destekleme Rehberi (Doğan, 2006), Sosyal Ve Duygusal Değerlendirme Aracı (Alpan, 2006), Bayley Bebek ve Çocuk Gelişimi Değerlendirme Ölçeği’3’ünve Nöro-Sensori Motor Değerlendirme Anketi test bataryaları (Kara-Kaya, 2011), otistik çocuklar için MCHAT (Kondolot, 2014),Sosyal İletişim Alan Tarama Testi (Sertgil, 2011) testinin geçerlik ve güvenilirliği yapılmıştır. Karakulak (2009) Anne-bebek bağlanma ölçeğinin uyarlanmasını, Bingöler (2006) Bebeklik ve Erken Çocukluk Döneminde Gelişimin İzlenmesi ve Desteklenmesi Programı'nın değerlendirilmesini yapmıştır. Bebeklerin gelişimini değerlendirmeye yönelik geçerli ve güvenilir araçlar alana kazandırılmış olması yapılacak araştırmalar için önemli bir gelişme olarak görülmektedir.

Anne bebek bağlanma ilişkisine yönelik altı çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda annelerin kendi anneleri ile kurdukları bağlanma ilişkisi (Şen, 2007) ve bağlanma düzeyini etkileyen faktörleri (Akçakoca, 2009;Alan, 2011; Arı, 2012; Dağlar, 2014;Şolt, 2011) ele alınmıştır. Çocuğun gelişimine yönelik yapılan diğer çalışmalarda Deleverova (2005) müziğin gelişime etkilerini, Arslan da (2013)anne görüşleri ile otizmlili bebeklerin gösterdiği belirtileri saptamaya çalışmıştır.

Beslenme

Tablo 7’ye göre 0-3 yaş arası çocuklarda beslenme ve malnütrisyon arasındaki ilişki ve malnütrisyon nedenleri (Arıkan, 1995; Ayhan, 1996; Uyar, 1996) ortaya konmuştur. Anne sütü ile beslenmenin bebeklerin gelişimi ve sağlığına etkilerini (Akıncı, 1997; Aktaş, 2012; Atalay, 2007; Erturaç, 2006; Esin, 2011; Sahip,1997), Yiğit (2006) ise çocukların beslenme durumlarına bağlı olarak normal gelişim gösterdiklerini belirlemiştir.

Tablo 7. 0-3 Yaş Çocukların Beslenmesine Yönelik Yapılan Çalışmalar

Yıl	Araştırmacı	Çalışmanın adı	Yöntemi
1995	Arıkan, D.	Erzurum il merkezindeki sağlık ocaklarında kayıtlı 0-24 aylık çocuklarda beslenme durumu, malnütrisyonprevalansı ve onu etkileyen faktörler.	Tarama modeli (Doktora) -637 çocuk, yaşa göre vücut tartısına değerlendirilmesi.
1996	Ayhan, G.	Elazığ ili merkez ilçe Yeni Mahalle Sağlık Ocağı bölgesinde 2 yaş altı çocuklarda beslenme durumu ve protein-enerji malnütrisyon sıklığı.	Tarama Modeli (Tıpta uzmanlık) - 400 çocuk, Boy ve kilo ölçümleri, Anket formu
1996	Uyar, A.	Ankara gecekondu kesiminde 0-3 yaş grubu çocuklarda malnütrisyonprevalansı üzerinde bir araştırma	Tarama Modeli (Yüksek lisans) -300 çocuk, Anket formu
1996	Hayran-Ateş, A.	3 Yaş grubundaki çocukların beslenme ve sağlık durumunun, annenin hamilelik süresindeki beslenme ve sağlık durumu ile ilişkisinin araştırılması	Tarama Modeli (Yüksek lisans) -Anket Formu, Çocuğun antropometrik özellikleri ölçümleri.
1997	Sahip, Y.	0-1 Yaş grubu bebeklerde anne sütüyle veya diğer yöntemlerle beslenmenin	Boylamsal Çalışma (Tıpta uzmanlık)

Yıl	Araştırmacı	Çalışmanın adı	Yöntemi
1997	Akıncı, Z.	İnfeksiyon hastalıkları üzerindeki etkisi 0-12 ay arası sağlıklı bebeklerde büyümenin değerlendirilmesi	--220 bebek, bir yıllık izleme Boylamsal Çalışma (Tıpta uzmanlık) -Beslenme ve büyümenin takibi
2001	Yücesoy, M.M.	0-12 aylık bebeklerin anne sütü ile beslenmesine etki eden faktörler.	Tarama Modeli (Yüksek lisans) -Görüşme formu
2005	Atalay-Terzi, Ö.	Bir-üç yaş grubu sağlıklı çocuklarda beslenme alışkanlıkları ve günlük posa alım düzeyleri.	Tarama modeli (Yüksek lisans) - 104 çocuk, besin iletimlerinin değerlendirilmesi.
2006	Yiğit, S.	Çankırı İl Merkezinde 12-48 Aylık Çocukların Antropometrik Ölçümler İle Beslenme Durumlarının Değerlendirilmesi.	Tarama Modeli (Yüksek lisans) -258 çocuk, Anket formu, vücut ölçümleri
2006	Erturaç, M.	4-24 aylık çocuklarda beslenme şekli ile hemoglobin düzeyi ve demir eksikliğinin ilişkisi.	Tarama Modeli (Tıpta uzmanlık) - 200 çocuk
2007	Atalay, N.D.	İnfant dönemi bebeklerde beslenme epidemiyolojisi ve enfeksiyon hastalıkları ile beslenme arasındaki ilişki.	Boylamsal Çalışma (Tıpta uzmanlık) -445 bebek, anne sütü ve ek gıda alma durumu takibi.
2008	Yıldız, K.	Isparta kent merkezinde 0-12 aylık bebeklerin büyüme durumlarının değerlendirilmesi.	Tarama Modeli (Yüksek lisans) -Ağırlıkları ve uzunluk ölçümleri, Anket Formu
2008	Comba, A	Sosyal pediatri polikliniğinde sağlık izlemi yapılan çocukların 24 aylık izlemlerinin sonuçları.	Boylamsal Çalışma (Tıpta uzmanlık), -501 bebeğin izlenmesi
2010	Ulusoy, M.N.	Doğum sonrası altı aylık dönemde Postpartum depresyon sıklığının bebeklerin beslenme ve büyümesi ile ilişkisinin longitudinal incelenmesi.	Tarama Modeli (Yüksek lisans) -157 anne, Anne Tanıtım Formu, Edinburgh Doğum Sonu Depresyon Ölçeği, Bebek Değerlendirme Formu ve LATCH, Çocukların antropometrik ölçümler
2011	Esin, K	0-6 aylık bebeklerde anne sütü ile beslenmenin büyüme ve dışkılamaya etkisi.	Tarama Modeli (Yüksek lisans), - 100 bebek, Anket formu,bebeklerin ölçümleri.
2012	Aktaş, Ş.	9-12 aylık bebeklerde tamamlayıcı beslenme ve bunu etkileyen faktörler	Tarama Modeli (Yüksek lisans) -243 bebek, anket formu, bebeklerin antropometrik ölçümleri
2012	Dikbaş, E.	Düşük ve normal doğum ağırlıklı bebeklerin 12 aylık büyümesinin izlemi ve büyüme etkileyen faktörler	Boylamsal Çalışma (Tıpta uzmanlık), -294 DDA bebek, Bir yıllık izleme
2012	Baysal, T.	Denizli il merkezinde 6-36 aylık çocuk beslenme uygulamaları ve çocukların büyümesine etkisi.	Tarama Modeli (Yüksek lisans) - 465 anne ve bebek, Bebek ve Çocuk Beslenme İndeksi.

Anneleri beslenme ve sağlık durumunun bebeklerin beslenme ve gelişimine etkisi (Baysal, 2015; Hayran-Ateş, 1996;Ulusoy, 2010) incelenmiş, bebeklerin beslenme durumu (Atalay-Terzi, 2005) belirlenmeye çalışılmıştır. Çocuklardaki büyümenin izlenmesine yönelik

yapılan üç çalışmada (Comba, 2008; Dikbaş; 2012; Yıldız, 2008) bebeklerin gelişimine yönelik bulgular ile annelerin bebek bakımı ve besleme konusunda bilgi düzeyleri ortaya konmuştur. Bebeklerin beslenmesine yönelik çalışmalar daha çok anne sütü ve ek gıdalara yönelik çalışmalardır. Günümüzde ek gıda ve gıda güvenliği ve çocuğa etkileri üzerine çalışmaların yeterli olmadığı görülmektedir.

Anne babaların bilgi, tutum ve uygulamaları

Tablo 8’e göre annelerin dış çıkarma konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları Çelebioğlu (1998), eğitim durumu arttıkça ishal ve ishal durumunda beslenme ile ilgili bilgi düzeylerinin arttığı (Hacıhasanoğlu, 1999; Şanlıer, 2004) saptanmıştır. Annelerin bebek bakımına ilişkin uygulamaları ile ilgili 10 çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda (Çalışkan, 2005; Değer, 2011; Delikanlı, 2013; Eğri, 2006; Gökdoğan, 2009; Kahrıman, 2007; Molu, 2011; Özyazıcıoğlu, 2000; Sivri, 2012; Ural, 2011) annelerin emzirme, mama ile besleme, bakım gibi durumlarda eğitim durumu ile geleneksel yöntemleri uygulama arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya konmuştur.

Tablo 8. 0-3 Yaş Çocuğa Sahip Annelerinin Bilgi, Tutum Ve Uygulamalarına Yönelik Yapılan Çalışmalar

Yıl	Araştırmacı	Çalışmanın adı	Yöntemi
1998	Çelebioğlu, A.	Erzurum il merkezinde 24 aylık çocuğu olan annelerin dış çıkarma dönemine ilişkin bilgileri ile bu dönemde yaptıkları uygulamalar.	Tarama modeli (Yüksek lisans) -242 anne, Anket formu
1999	Hacıhasanoğlu, R.	Erzurum il merkezinde 0-24 aylık çocuğa sahip annelerin ishal durumunda yaptıkları uygulamalar ve bilgi düzeylerinin saptanması.	Tarama modeli (Yüksek lisans), - 600 anne, Anket Formu
2000	Özyazıcıoğlu, N.	Erzurum il merkezinde 12 aylık çocuğu olan annelerin çocuk büyütmeyle ilişkin yaptıkları geleneksel uygulamalar	Tarama Modeli (Yüksek lisans) -320 anne, Anket formu
2004	Şanlıer, N.	Sıfır-üç yaş grubunda çocuğu bulunan annelerin beslenme ve ishal konusunda bilgi ve davranışlarının incelenmesi	Tarama Modeli (Yüksek lisans) -Anket Formu
2005	Çalışkan, Z.I.	Nevşehir Belediye sınırları içerisinde yaşayan annelerin bebek bakımına ilişkin uygulamaları.	Tarama modeli (Yüksek lisans) -320 anne, Anket formu
2006	Eğri, G.	Tokat ili bir sağlık ocağı bölgesindeki 15-49 yaş grubu kadınların doğum sonu dönemde anne ve bebek bakımına yönelik geleneksel uygulamaları.	Tarama modeli (Yüksek lisans), -400 anne, Anket formu
2007	Kahrıman, İ.	Trabzon il merkezinde 6-12 aylık çocuğu olan annelerin bebek bakımına ilişkin geleneksel uygulamaları	Tarama Modeli (Yüksek lisans), -400 anne, Yapılandırılmamış görüşme
2008	Şahan, H.	0-24 aylık bebeği olan annelerin anne sütü ve emzirme konusunda bilgi, tutum ve davranışları.	Tarama Modeli (Tıpta uzmanlık), - 363 anne, Anket Formu
2009	Gökdoğan, M.	0-6 aylık bebeği olan annelerin anne sütünü arttırmaya yönelik geleneksel uygulamaları.	Tarama Modeli (Yüksek lisans) -216 anne, Görüşme

Yıl	Araştırmacı	Çalışmanın adı	Yöntemi
2009	Kaya, D.	0-24 aylık bebeği olan annelerin anne sütü ve emzirme ile ilgili bilgi, tutum ve uygulamaları.	Tarama Modeli (Tıpta uzmanlık) -453 anne, Anket Formu
2010	Kuruçırak, Ş	4-12 aylık bebeği olan babaların, babalık rolü algısı ile bebek bakımına katılımı arasındaki ilişki.	Tarama Modeli (Yüksek lisans tezi) - 260 baba, Babaların Bebek Bakımına Katılım Formu, Babalık Rolü Algı Ölçeği.
2011	Ural, S.	Erciyes Üniversitesi Yenidoğan ve Sosyal Pediatri Polikliniklerine başvuran 0-24 aylık bebeği olan annelerin emzirme ve anne sütünü artırmaya yönelik geleneksel uygulamaları.	Tarama Modeli (Yüksek lisans) - 900 anne, Anket formu
2011	Değer, V. B.	Mardin ili Kızıltepe ilçe merkezinde yaşayanevli kadınların doğum sonrası dönemde anne ve bebek bakımına yönelik bildikleri ve/veya uyguladıkları geleneksel yöntemler.	Tarama modeli (Yüksek lisans) -549 kadın, Anket Formu
2011	Molu, B.	0-12 aylık bebeği olan annelerin çocuk bakımında başvurdukları geleneksel uygulamalar.	Tarama Modeli (Yüksek lisans) -382 anne, Anket formu
2012	Sivri, B.B.	0-12 aylık bebeği olan annelerin anne-bebek bakımına ilişkin geleneksel uygulamaları.	Tarama Modeli (Yüksek lisans) - 286 anne, Anket formu
2013	Delikanlı, G.	Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi Farabi Hastanesi'ne başvuran, 0-24 ay arası bebeği olan annelerin emzirme ve bebek beslenmesi konusundaki bilgi düzeyleri ile uygulamalarının belirlenmesi.	Tarama modeli (Yüksek lisans) -250 anne ve bebek, Bebeklerin ölçümleri
2013	Dilsiz, H.	Bebeklik ve erken çocukluk dönemi uyumsal yeme davranışı ve beslenme süreci anne tutumları ölçekleri geliştirme çalışması.	Tarama Modeli (Yüksek lisans) -886 çocuk, 1121 anne, Bebeklik Dönemi Uyumsal Yeme Davranışı Ölçeği, Erken Çocukluk Dönemi Uyumsal Yeme Davranışı Ölçeği ve Bebeklik ve Erken Çocukluk Dönemi Beslenme Süreci Anne Tutumları Ölçeği.
2014	Bal. S.	İlk kez babalık deneyimi yaşayan erkeklerin bebek bakımına katılmaya ilişkin görüşleri ve bakıma katılma durumları.	Tarama modeli (Yüksek lisans), -357 baba, Anket formu
2015	Koç, M.	0-2 yaş arası çocukları olan annelerin ilk 6 ay sadece anne sütü verme durumları ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi.	Tarama Modeli (Yüksek lisans) - 258 anne, Anket Formu

Annelerin anne sütü ve emzirme ile ilgili bilgi ve tutumlarını inceleyen Kaya (2009) annelerin çoğunun doğum öncesi ve lohusalıkta bilgi aldıklarının, Şahan (2008) ve Koç (2015) annelerin anne sütü verme süresinin kısa olduğunu, ek gıdaya erken başlama durumunun bazı değişkenlere göre farklılaştığını belirlemiştir.

Babaların bebek bakımına ilişkin uygulamalarına yönelik iki çalışmaya ulaşılmıştır. Kuruçırak (2010) babaların bebek bakımına katılımlarının ortalamasının üstünde olduğunu Bal (2014) ilk kez babalık deneyimi yaşayan babaların çoğunun bebek bakımına ilişkin kendilerini yeterli gördüklerini saptanmış, Dilsiz (2013) Bebeklik ve Erken Çocukluk Dönemi Uyumsal Yeme Davranışı ve Beslenme Süreci Anne Tutumları Ölçekleri

geliştirmiştir. Çalışmalar tamamen anne babaların bakım ve beslenmeye yönelik bilgi, tutum ve uygulamalarına yöneliktir. Bebeklerin gelişim ve eğitimine yönelik anne babanın bilgi, tutum ve uygulamaları göz ardı edilmiştir.

Sağlık

Tablo 9’da bebeklerin aşılama durumuna yönelik yapılan üç çalışmada bebeklerin aşılama durumu, yaygınlığı ve eksikliği(Babadağlı, 2007; Köse, 1998; Yiğitalp, 2007) ele alınmıştır. Çevrük (2006) ise bebeklerde D vitamini eksikliği ve etkenlerini incelemiştir.

Tablo 9. 0-3 Yaş Çocukların Sağlığına Yönelik Yapılan Çalışmalar

Yıl	Araştırmacı	Çalışmanın adı	Yöntemi
1994	Yıldız, N	Gündüz bakımevindeki çocuklar ve aile çevreleri üzerine yapılmış bir araştırma: Zeytinburnu gündüz bakımevi örneği	Tarama Modeli (Yüksek lisans) Görüşme
1998	Köse, A.	Park Sağlık Ocağı Bölgesinde 0-24 ay arası çocuklarda aşılama yaygınlığının değerlendirilmesi ve aşılamaı etkileyen etmenlerin belirlenmesi.	Tarama modeli (Yüksek lisans), - 554 çocuk, Anket formu
2006	Çevrük, İ.	4-12 aylık bebeklerde raşitizm sıklığı.	Tarama Modeli (Tıpta uzmanlık) -4-12 aylık bebekler, Anket Formu, vücut ölçümleri, laboratuvar ölçümleri
2007	Babadağlı, F.	Yalova devlet hastanesine başvuran 12-36 ay arası çocuklarda aşı eksiklikleri ve bunu etkileyen faktörler. Diyarbakır ilindeki 0-12 aylık çocukların aşıya devamsızlık nedenleri	Tarama modeli (Yüksek lisans), -720 çocuk, Aşı kartı
2007	Yiğitalp, G.	Yalova devlet hastanesine başvuran 12-36 ay arası çocuklarda aşı eksiklikleri ve bunu etkileyen faktörler. Diyarbakır ilindeki 0-12 aylık çocukların aşıya devamsızlık nedenleri	Tarama modeli (Yüksek lisans), - 350 aşıya devamsız çocuk, Anket Formu, aşı kartı
2008	Önoğlu, N.	Fatih bölgesi kreşlerinde iç ortam havasının mikrobiyolojik açıdan değerlendirilmesi.	Tarama Modeli (Tıpta uzmanlık) -15 okul öncesi eğitim kurumu, MerckAir Sampler Mas 100 cihazı
2008	Hisoğlu, I.	Ağrı ili kreş ve anaokullarında kullanılan oyuncaklarda bakteriyel kontaminasyonun belirlenmesi	Tarama Modeli (Yüksek lisans), -10 adet kreş ve anaokulu, 146adet svabörneği

0-3 yaş çocuklara bakım veren kreşlerle ilgili üç çalışma yapılmıştır. Yıldız (1994) kreşteki eğitim ortamı ve eğitime dair annelerin görüşlerine başvurmuş, Önoğlu (2008) kreşlerin iç ortam havasının mikrobiyolojik açıdan değerlendirmiş, Hisoğlu (2008) ise kreş ve anaokullarında kullanılan oyuncaklarda bakteriyel kontaminasyonun yüksek olduğunu saptamıştır.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, Türkiye’de gerçekleştirilen 0-3 yaş çocuklara ilişkin 1994-2016 yılları arasında lisansüstü çalışmalar incelenmiştir. 60 yüksek lisans, 8 doktora ve 17 tıpta uzmanlık tezi olmak üzere toplam 85 çalışmanın 57’si tarama modeli, 18’i deneysel çalışma, 9’u ise boylamsal çalışmadır. Doküman analiz tekniği kullanılarak yapılan araştırma sonucunda ulaşılan lisansüstü tezler konularına göre kategorilere ayrılmıştır. Çalışmalar çocukların eğitimi (5), aile eğitimi (10), gelişimi (28), beslenme (17), anne babaların bilgi, tutum ve uygulamalarına ilişkin çalışmalar (18) ve çocuğun sağlığına ilişkin çalışmalardır(7).

Çocuklara yönelik sadece 5 eğitim çalışması yapılmış, bu çalışmalardan sadece bir tanesi normal gelişim gösteren çocuklara yönelik erken destek eğitimin etkisini inceleyen çalışmadır. Diğer dört çalışmada ise Down Sendromlu çocuklara verilen motor beceri eğitimi, özel gereksinimli çocuklara destek eğitimi, gelişimsel geriliği olan çocuklara yönelik etkileşime dayalı destek eğitim ile zihinsel geriliği olan çocuklara yönelik aile destekli eğitimlerdir.

0-3 yaş arasındaki çocuğa sahip annelere yönelik yapılan eğitimler; lohusalık dönemi çocuk bakım, beslenme eğitimi, prematüre bebeği olan annelere yönelik ev merkezli eğitim ve bebekleri hastanede kalan annelere verilen bakım eğitimi, anne adaylarına verilen beslenme eğitimi, taburculuk eğitimi olmak üzere daha çocuk çocukların bakım ve beslenmesine yönelik eğitim çalışmalarıdır. Normal gelişim gösteren çocuklar ve Down Sendromlu çocukların annelerin yönelik birer eğitim ile annelerin öz yeterlik algısına yönelik ailelere yönelik yapılan 10 eğitim çalışması yapılmıştır.

0-3 yaş çocukların gelişimine yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında psikomotor ve fiziksel gelişime yönelik çalışmalarda anne sütü ve mama ile beslenmenin olumlu etkisi ortaya konulmuştur. Çocukların sosyal ve duygusal gelişimine yönelik yapılan beş çalışmada ise ebeveynlerin duygu durumları, anne yoksunluğunun etkisi, bebeklerde çatışan davranışı ketleme ve süreli ketleme becerilerinin çalışan bellek ve mizaç ile ilişkisi ve otistik çocukların sosyal duygusal gelişim özellikleri ile müziğin gelişim üzerine etkisi ortaya konmuştur. Çocukların gelişimini değerlendirmede kullanılacak yedi ölçme aracının uyarlama çalışması ve bir eğitim programının izleme ve değerlendirmesi yapılarak alana kazandırılmıştır.

Çocukların beslenmesine yönelik yapılan 17 çalışmadan üçünde 0-3 yaş arası çocuklarda beslenme ve malnütrisyon arasındaki ilişki irdelenmiştir. Beslenme ile ilişkili durumları inceleyen 11 çalışmada anne sütü ve mama ile beslenmenin etkileri ortaya konmaya çalışılmıştır. Anne sütü alımını etkileyen durumlar ve annelerin bebek besleme biçimleri incelenmiştir. Annelerin bilgi, tutum ve uygulamalarına yönelik yapılan 18 çalışmada, annelerin çocukların dış çıkarma, ishal gibi durumlardaki bilgi düzeyi, bebek bakımı ve beslenmeye yönelik geleneksel uygulamaları, anne sütü ve emzirmeye ilişkin bilgi düzeyleri ile babaların bebek bakımına ilişkin tutumları incelenmiştir. 0-3 yaş çocuğunun sağlığına ilişkin yedi çalışmada ise bebeklerin aşılama durumuna yönelik üç çalışma, bebeklerdeki raşitizm sıklığını inceleyen bir çalışma yer almıştır. 0-3 yaş çocuklara bakım veren kreşlerle ilgili üç çalışmada kreş ortamları mikrobiyolojik açıdan incelenmiştir.

0-3 yaş çocuklara yönelik çalışmaların daha çok sağlık bilimleri alanında, çocukların bakım ve beslenmesine yönelik çalışmalar olduğu görülmektedir. Bu çalışmalar ise bakım ve beslenmenin çocukların gelişimi üzerine somut etkileri ortaya koymaktan çocuk çocuğun sağlığı üzerine yoğunlaşmıştır. Çocuk gelişimi ve eğitimine yönelik eğitim çalışmalarında da yine bakım ve beslenmenin ağırlıklı olduğu, yetişkin desteğinin önemi, bakım ve beslenmenin çocuğun gelişimini ve eğitimini destekleyecek bir araç olarak kullanılması ve ailelerin, bakım veren kişilerin ve eğitimcilerin bu çocukların gelişimini ve eğitimini desteklemelerine yönelik deneysel çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Son yıllarda hızla artan bakıcı ve bakım veren kurumların uyguladığı bakım ve eğitim programlarının ve eğitimcilerin niteliği, yeterliliği ve eğitim ortamlarının çocuğun gelişimine uygunluğunun belirlenmesi ve geliştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu yaş gurubu çocuğa sahip babalara yönelik sınırlı sayıda araştırmamanın bulunması ve bu alanda çalışmaların arttırılmasının gerekmektedir. Sonuç olarak bugüne kadar yapılmış lisansüstü tez çalışmalarının, 0-3 yaş çocuklarının eğitim gereksinimlerine, ebeveyn ve eğitimcilerin bilgi, yeterlik düzeyine ve eğitim ortamları ve uygulanan eğitim

programlarına ilişkin farklı konu ve boyutları ele alan, 0-3 yaş dönemine bütüncül olarak yaklaşan farklı araştırmalar ile desteklenmesi gerekmektedir.

Kaynaklar

- Ahi, B., ve Kıldan, O. (2013). Türkiye’de okul öncesi eğitimi alanında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi (2002-2011). *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Yıl 13, Sayı 27, Eylül 2013, 23 – 46.
- Akdağ, F. (2015). Çocukta beyin gelişimi ve erken müdahale. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1(2), 97-100.
- Akıncı, Z. (1997). *0-12 ay arası sağlıklı bebeklerde büyümenin değerlendirilmesi*. Yayınlanmış tıpta uzmanlık, Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Ankara.
- Akkoca, Y. (2009). *Doğum sonrasında anne-bebek bağlanmasını etkileyen faktörler*. Yayınlanmış tıpta uzmanlık tezi, Gazi Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Ankara.
- Aktaş, Ş. (2012). *9-12 aylık bebeklerde tamamlayıcı beslenme ve bunu etkileyen faktörler*.Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Alan, H. (2011). Doğum sonrası dönemde sosyal desteğin anne bebek bağlılığına etkisi.Yayınlanmış yüksek lisans tezi.Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Alpan, Y. (2006). *Ankara örneğinde 12-36 aylık bebek ve çocuklar için sosyal ve duygusal değerlendirme aracının Türk çocuklarına uyarlanması*.Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alptekin, A.E. (2011). *0-3 Yaş Özel Eğitim Alan Zihinsel Engelli Çocukların Gelişiminde Aile Katılımlı Eğitimin Etkisinin İncelenmesi*.(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Anonim (2015). Connecticut’s Guidelines for the development of infant and toddler early learning: A handbook for caregivers of young children. Çevrim- içi http://www.ct.gov/dss/lib/dss/dss_early_learning_guidelines.pdf, Erişim tarihi: 13.02.2015.
- Arıkan, D. (1995). *Erzurum il merkezindeki sağlık ocaklarında kayıtlı 0-24 aylık çocuklarda beslenme durumu, malnütriyon prevalansı ve onu etkileyen faktörler*. Yayınlanmış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Atalay, E.B. (2014). *Doğum öncesi eğitimlerin anne - bebek bağlanmasına etkisi*.Yayınlanmış yüksek lisans tezi.Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Atalay, N.D. (2007). *İnfant dönemi bebeklerde beslenme epidemiyolojisi ve enfeksiyon hastalıkları ile beslenme arasındaki ilişki*. Yayınlanmış tıpta uzmanlık. Atatürk Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Erzurum.
- Atalay-Terzi, Ö. (2005). *Bir-üç yaş grubu sağlıklı çocuklarda beslenme alışkanlıkları ve günlük posa alım düzeyleri*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arslan, E. (2013). *Otizmlı çocukların 0 - 2 yaş döneminde gösterdikleri belirtilere ilişkin veli görüşlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Zirve Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Avcu, A. U. (2015). *Ev merkezli anne-bebek etkileşim programının annelerin duyarlılık ve karşılıklı etkileşim davranışları ile bebeğin gelişimine etkisi*. Yayınlanmış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, N. (2001). *Akut solunum yolu enfeksiyonları tanısı ile yatırılan 0-2 yaş grubu çocukların ebeveynlerine taburculuk eğitiminin hastalığın tekrarlamasına etkisi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri, Ankara.
- Ayhan, G. (1996). *Elazığ ili merkez ilçe yeni mahalle sağlık ocağı bölgesinde 2 yaş altı çocuklarda beslenme durumu ve protein-enerji malnütriyonu sıklığı*. Yayınlanmamış tıpta uzmanlık. Fırat Üniversitesi, Tıp Fakültesi Elazığ.
- Aytekin, Ç. (2011). *Ev temelli erken müdahale programının geliştirilmesi: bir vaka çalışması*. Yayınlanmış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arı, S. (2012). *Anne bebek bağlanması ile doğum sonu depresyon arasındaki ilişki*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi.İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Babadağlı, F. (2007). *Yalova Devlet hastanesine başvuran 12-36 ay arası çocuklarda aşı eksiklikleri ve bunu etkileyen faktörler*.Yayınlanmış yüksek lisans tezi.İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bal. S. (2014). *İlk kez babalık deneyimi yaşayan erkeklerin bebek bakımına katılmaya ilişkin görüşleri ve bakıma katılma durumları*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi.Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bertan, M; Haznedaroğlu, D; Koln, P; Yurdakök, K; Güçüz, B.D. (2009). Ülkemizde erken çocukluk gelişimine ilişkin yapılan çalışmaların derlenmesi (2000-2007).*Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 52: 1-8.

- Bayhan P.S. ve Artan, İ. (2004). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Baysal, T. (2015). *Denizli il merkezinde 6-36 aylık çocuk beslenme uygulamaları ve çocukların büyümesine etkisi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Pamukkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Bieth, K., Penny, T., Bulman, K., Robinson, M. (2005). *Children's Care, Learning and Development*. Oxford: Heinmann Educational Publishers.
- Bingöler, E.B. (2006). *T.C. Sağlık Bakanlığı - UNICEF işbirliği: bebeklik ve erken çocukluk döneminde gelişimin izlenmesi ve desteklenmesi programı'nın değerlendirilmesi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara, Pegem Yayınevi.
- Can-Yaşar, M., ve Aral, N. (2011). Türkiye'de okul öncesinde drama alanında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Yıl 11, Sayı 22, 70 – 90.
- Ceylan, R. (1996). *9-12 aylık çocukların beslenme, büyüme ve psikomotor gelişim durumları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Capito, J. M. ve Yarbrough, K. (2015). For Children Birth to Age Three: Illinois Early Learning Guidelines. Çevrim-içi <http://www.isbe.state.il.us/earlychi/pdf/el-guidelines-0-3.pdf>, Erişim tarihi: 18.06.2015.
- Ceber, H. (1998). *Normal ve zihinsel engelli bebeklerde anne-bebek etkileşiminin karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Comba, A. 2008. *Sosyal pediatri polikliniğinde sağlık izlemi yapılan çocukların 24 aylık izlemlerinin sonuçları*. Yayınlanmış tıpta uzmanlık tezi. Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Ankara.
- Çalışkan, Z.I. (2005). *Nevşehir belediye sınırları içerisinde yaşayan annelerin bebek bakımına ilişkin uygulamaları*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Çelebioğlu, A. (1998). *Erzurum il merkezinde 24 aylık çocuğu olan annelerin dış çıkarma dönemine ilişkin bilgileri ile bu dönemde yaptıkları uygulamalar*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Çetin, Z. (2011). *Sağlığı geliştiren hastane kavramı içinde prematüre yeni doğan sağlığı: doğum sonrası annelere verilen eğitimin çocuk bakımına etkisi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çevrük, İ. (2006). *4-12 aylık bebeklerde raşitizm sıklığı*. Yayınlanmış tıpta uzmanlık tezi. Erciyes Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Kayseri.
- Dağlar, G. (2014). *Gebelik ve doğum sonrası dönemde anne-bebek bağlanma düzeyi ve etkileyen faktörler*. Yayınlanmış doktora tezi. Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Damast, A.M., Tamis-LeMonda, C.S., Bornstein, M.H. (1996). Mother-child play: sequential interactions and the relation between maternal beliefs and behaviors. *Child Development*, 67(4):1752-66.
- Değer, V. B. (2011). *Mardin ili Kızıltepe ilçe merkezinde yaşayan evli kadınların doğum sonrası dönemde anne ve bebek bakımına yönelik bildikleri ve/veya uyguladıkları geleneksel yöntemler*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elâzığ.
- Deleverova, B. (2006). *Müziğin 0-3 yaş grubu çocuklarında gelişimlerine etkilerinin incelenmesi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Delikanlı, G. (2013). *Karadeniz Teknik Üniversitesi tıp fakültesi farabi hastanesi'ne başvuran, 0-24 ay arası bebeği olan annelerin emzirme ve bebek beslenmesi konusundaki bilgi düzeyleri ile uygulamalarının belirlenmesi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dikbaş, E. (2012). *Düşük ve normal doğum ağırlıklı bebeklerin 12 aylık büyümesinin izlemi ve büyüme etkileyen faktörler*. Yayınlanmamış tıpta uzmanlık. Pamukkale Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Denizli.
- Demir, R. (2012). *60. yıl sağlık ocağı bölgesinde yaşayan 0-2 yaş grubu çocuklarda malnütrisyon sıklığı, etkileyen faktörler ve annelere verilen eğitimin etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gaziantep Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Dışlıklı, S. (2007). *24-36 aylık otistik çocukların sosyal ve duygusal gelişim özelliklerinin incelenmesi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Dilsiz, H. (2013). Bebeklik ve erken çocukluk dönemi uyumsal yeme davranışı ve beslenme süreci anne tutumları ölççekleri geliştirme çalışması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, D.G. (2006). *Gelişimi izleme ve destekleme rehberi 0-2 yaş standardizasyon çalışması*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dursun, G. (2013). *Yeni doğan dönemindeki kısa süreli annelik yoksunluğunun 2-3 yaş arası çocukların ruh sağlığı ve gelişimi üzerine etkisi*.Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- Eğri, G. (2006). *Tokat ili bir sağlık ocağı bölgesindeki 15-49 yaş grubu kadınların doğum sonu dönemde anne ve bebek bakımına yönelik geleneksel uygulamaları*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi.Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Elibol, F. (2007). *12-36 aylar arasında çocukları olan annelere verilen grup eğitiminin annelerin anne babalık görevlerinde öz yeterliliklerine yönelik katkısının incelenmesi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi.Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erdemir, S. (2009). *Erken destek eğitim programının 18-36 aylık çocukların gelişimine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ertaş, T. (2004). *Şanlıurfa’da bebeklik dönemin b12 vitamin eksikliğinin sıklığı, nedenleri ve b12 vitamini eksikliğinin fiziksel, mental ve psikomotor gelişim üzerine etkileri*.Tıpta Uzmanlık tezi. Harran Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Urfa.
- Erturaç, M. (2006). *4-24 aylık çocuklarda beslenme şekli ile hemogloblin düzeyi ve demir eksikliğinin ilişkisi*.Yayınlanmamış tıpta uzmanlık. Fatih Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Elazığ.
- Esin, K. (2011). *0-6 aylık bebeklerde anne sütü ile beslenmenin büyüme ve dışkılamaya etkisi*.Yayınlanmış yüksek lisans tezi.İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Estes, L.S. (2004). *Essential of childcareandearlyeducation*. USA: PearsonEducation.
- Fox S.E.,Levitt, P, Nelson C.A. (2010). How the timing and quality of early experiences influence the development of brain architecture. *Child Development*, 81(1):28-40. doi: 10.1111/j.1467-8624.2009.01380.x.
- Gökduman, M. 2009. *0-6 aylık bebeği olan annelerin anne sütünü artırmaya yönelik geleneksel uygulamaları*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- Gül, S.O., ve Diken, H.İ. (2009). Erken çocuklukta özel eğitime ilişkin türkiye’de gerçekleştirilmiş lisansüstü tez çalışmalarının gözden geçirilmesi. *Uluslararası Erken Çocuklukta Özel Eğitim Dergisi (INT-JECSE)*, 1:1, 47-78.
- Gümüşok, A. (2001). *0-2 Yaş arası çocuklarda gelişimsel izleme rehberinin denverü ile karşılaştırılması*.Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Ankara.
- Hacıhasanoğlu, R. (1999). *Erzurum il merkezinde 0-24 aylık çocuğa sahip annelerin ishal durumunda yaptıkları uygulamalar ve bilgi düzeylerinin saptanması*.Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Hayran-Ateş, A. (1996). *3 Yaş grubundaki çocukların beslenme ve sağlık durumunun, annenin hamilelik süresindeki beslenme ve sağlık durumu ile ilişkisinin araştırılması*.Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Hisoğlu, İ. (2008). *Ağrı ili kreş ve anaokullarında kullanılan oyuncaklarda bakteriyel kontaminasyonun belirlenmesi*.Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Van
- Kahriman, İ. (2007). *Trabzon il merkezinde 06-12 aylık çocuğu olan annelerin bebek bakımına ilişkin geleneksel uygulamaları*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi.Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Karaaslan, Ö. (2010). *Etkileşime dayalı erken eğitim programı’nın (edep)gelişimsel yetersizliğe sahip çocuklar ve anneleri üzerindeki etkililiği*. Yayınlanmış doktora tezi. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Karaaslan, T. (2002). *Çok düşük doğum ağırlıklı prematüre bebeklerin gelişimine ev merkezli erken eğitim programlarının etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi.Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kasapkar, Ç. S. (2009). Bebeklikte yapılan demir profilaksisinin demir eksikliği gelişimini önleme ve psikomotor gelişim üzerine etkisi. Yayınlanmış tıpta uzmanlık tezi.Gazi Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Ankara.
- Karabekiroğlu, K. (2005). *Erken çocukluk (0-3 yaş) dönemi sosyal ve duygusal sorunları ile ebeveynin depresif duygu durumu ve genel kaygı düzeyi ilişkisi*. Yayınlanmış tıpta uzmanlık tezi.Marmara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, İstanbul.
- Karacan, E. (1998). *Yaşamın ilk bir yılında anne-bebek etkileşimi ve bebeklerde dil gelişimi*. Yayınlanmış tıpta uzmanlık tezi.Gazi Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Ankara.

- Karadağ, F. (2008). *Gebelere lohusalık bakımı ve bebek bakımı konusunda verilen eğitimin etkinliğinin değerlendirilmesi*. (Yayınlanmış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Afyon.
- Kara-Kaya, Ö. (2011). *Bir Yaş Altındaki Riskli Çocukların Normal Gelişim Açısından İncelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karakulak, H. (2009). *Anne-Bebek Bağlanma Ölçeğinin Türk Toplumuna Uyarlanması (Aydın Örneği)*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Kaya, D. (2009). *0-24 Aylık Bebeği Olan Annelerin Anne Sütü ve Emzirme İle İlgili Bilgi, Tutum Ve Uygulamaları*. Yayınlanmış tıpta uzmanlık. Fırat Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Elazığ.
- Kılınç, F.E. (2011). *Anne eğitim programı ile anne çocuk etkileşim programının 24-36 aylık çocukların bilişsel becerilerine ve annelerin çocuk yetiştirme davranışlarına etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Koca, B. (2002). *Anne sütü ve mama ile beslenen prematüre bebeklerin psikomotor gelişimlerinin izlemi -doğumdan itibaren altı aylık izlemi içeren prospektif bir çalışma*. Yayınlanmış tıpta uzmanlık tezi. Sağlık Bakanlığı, Ankara.
- Kobal, G. (2000). *Erken eğitim programına devam eden downsendromlu bebeklere verilen motor beceri eğitiminin büyük kas gelişimlerine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmış Doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Koç, M. (2015). *0-2 yaş arası çocukları olan annelerin ilk 6 ay sadece anne sütü verme durumları ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kondolot, M. (2014). *Otizm spektrum bozukluklarının tanısında m-chatt (modified checklist for autism in toddlers) tarama testinin geçerlilik-güvenilirliği, Kayseri’de 18-24 aylık çocuklarda otizm spektrum bozukluklarının sıklığı ve etiyolojide bazı çevresel faktörlerin rolü*. Yayınlanmış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kostelnik, M.J., Soderman, A.K., Whiren, A.P., Rupiper, M., Gregory, K.M. (2015). *Guiding children’s social development and learning: theory and skills*. Stanford: Cengage Learning.
- Köse, A. (1998). *Park sağlık ocağı bölgesinde 0-24 ay arası çocuklarda aşılama yaygınlığının değerlendirilmesi ve aşılama etkileyen etmenlerin belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kuruçırak, Ş. (2010). *4-12 aylık bebeği olan babaların, babalık rolü algısı ile bebek bakımına katılımı arasındaki ilişki*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri, Antalya.
- Lillard, P.P. (2013). *Montessori, modern bir yaklaşım*. İstanbul: Kaktüs Yayınları.
- Madi, B. (2006). *Öğrenme beyinde nasıl oluşur?* İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Molu, B. (2011). *0-12 aylık bebeği olan annelerin çocuk bakımında başvurdukları geleneksel uygulamalar*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Afyon.
- Myers, R. (1996). *Hayatta kalan on iki. erken çocukluk eğitimi programlarının güçlendirilmesi*. Ankara: Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayınları.
- OCCS, (2015). *Early learning guidelines for infants, toddlers and twos: ages 0 through 36 months*. Çevrim-içi <http://www.zerotothree.org/public-policy/building-early-childhood-systems/early-learning-guide-for-infants.pdf>. Erişim Tarihi: 23.08.2015.
- Önoğlu, N. (2008). *Fatih bölgesi kreşlerinde iç ortam havasının mikrobiyolojik açıdan değerlendirilmesi*. Yayınlanmış tıpta uzmanlık tezi. İstanbul Üniversitesi, Tıp Fakültesi, İstanbul.
- Özdemir, B. (2011). *2 yaşındaki çocuklarda çalışan bellek, ketleme ve mizaç arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öztop, D.B. (2003). *Depresyonu olan annelerin bebeklerinde bilişsel duygusal gelişim ve anne bebek ilişkisi*. Yayınlanmış tıpta uzmanlık tezi. Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Ankara.
- Özyazıcıoğlu, N. (2000). *Erzurum il merkezinde 12 aylık çocuğu olan annelerin çocuk büyütmeyle ilişkin yaptıkları geleneksel uygulamalar*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Ogelman, H.G. (2014). *Türkiye’deki okul öncesi dönem sosyal beceri araştırmaları: 2000-2013 yılları arasındaki tezlerin incelenmesi*. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 41-65.

- Ogelman, H.G., ve Güngör, H. (2015). Türkiye’deki okul öncesi dönem çevre eğitimi çalışmalarının incelenmesi: 2000-2014 yılları arasındaki tezlerin ve makalelerin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(32), 180-194
- Özdemir, B. (2011). *2 yaşındaki çocuklarda çalışan bellek, ketleme ve mizaç arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk-Ertem, İ. (2005). İlk üç yaşta gelişimsel sorunları olan çocuklar: üç sorun ve üç çözüm. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 6 (2) 13-25.
- Richter-Kanık, N. (1998). *Erken eğitim Down Sendromlu bebeği olan annelerin stres ve anne-bebek etkileşim düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sahip, Y. (1997). *0-1 yaş grubu bebeklerde anne sütüyle veya diğer yöntemlerle beslenmenin enfeksiyon hastalıkları üzerindeki etkisi*.Yayınlanmış tıpta uzmanlık tezi.İstanbul Üniversitesi, Tıp Fakültesi, İstanbul.
- Salgın, A. (2002). *Postpartumdepresyonun çocuk bakımı ve gelişimine etkileri*. Yayınlanmış yüksek lisan tezi.İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sertgil, N.K. (2011). Bebeklik ve erken çocukluk döneminde gelişimsel risk tespiti için sosyal iletişim alan tarama testi (SIATT) geçerlilik, güvenilirlik ve norm çalışması. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Silberg, J., (2000). *Brain gamesfortoddlerrandtwos*. Maryland: Gryphon House Inc.
- Sivri, B.B. (2012). *0-12 aylık bebeği olan annelerin anne-bebek bakımına ilişkin geleneksel uygulamaları*.Yayınlanmış yüksek Lisans tezi.Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Summak, M.S.,Summak, A.E. (2006). *Akıllı bebekler akademisi; bebekler için çoklu zekâ ve beyin geliştirme rehberi*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Şahan, H. (2008). *0-24 aylık bebeği olan annelerin anne sütü ve emzirme konusunda bilgi, tutum ve davranışları*. Yayınlanmış tıpta uzmanlık.Erciyes Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Kayseri.
- Şanlıer, N., Aytekin, F. (2004). Ankara’da yaşayan 0-36 ay çocukların bazı antropometrik ölçümleri ve anne sütü ile beslenme durumlarının saptanması.*Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 271-289
- Şen, S. (2007). *Anneanne - anne - bebek bağlanmasının incelenmesi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi.Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Şolt, A. (2011). *Doğum sayısının anne-bebek bağlanmasına etkisi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi.Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tatvan, A. (2009). *0-3 yaş çocuğu olan annelere yönelik beslenme eğitim programı*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ural, S. (2011). *Erciyes üniversitesi yenidoğan ve sosyal pediatri polikliniklerine başvuran 0-24 aylık bebeği olan annelerin emzirme ve anne sütünü artırmaya yönelik geleneksel uygulamaları*.Yayınlanmış yüksek lisans tezi.Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Ulusoy, M.N. (2010). *Doğum sonrası altı aylık dönemde postpartum depresyon sıklığının bebeklerin beslenme ve büyümesi ile ilişkisinin longitudinal incelenmesi*.Yayınlanmış yüksek lisan tezi.Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Uyar, A. (1996). *Ankara gecekondu kesiminde 0-3 yaş grubu çocuklarda malnütrisyonprevalansı üzerinde bir araştırma*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yalçın, H. (2012). *Anne adaylarına verilen eğitimin (asbep) gebelik, doğum, lohusalık ve bebek bakımına ilişkin fonksiyonel olmayan uygulamalara etkisi: Karaman ili örneği*. Yayınlanmış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler, Konya.
- Yiğit, S. (2006). *Çankırı il merkezinde 12-48 aylık çocukların antropometrik ölçümler ile beslenme durumlarının değerlendirilmesi*.Yayınlanmış yüksek lisans tezi.Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yiğitalp, G. (2007). *Diyarbakır İlindeki 0-12 aylık çocukların aşıya devamsızlık nedenleri*.Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dicle Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.
- Yıldız, K. (2008). *Isparta kent merkezinde 0-12 aylık bebeklerin büyüme durumlarının değerlendirilmesi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Isparta.

Yıldız, N. (1994). *Gündüz bakımevindeki çocuklar ve aile çevreleri üzerine yapılmış bir araştırma: Zeytinburnu gündüz bakımevi örneği*.Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yücesoy, M.M. (2001).*0-12 aylık bebeklerin anne sütü ile beslenmesine etki eden faktörler*.Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Extended Abstract

The early childhood period is crucial due to the development and growth is rapid. The experiences between 0-3 years old, that has importance in terms of developmental feature, are Fundamentals for future experiences. Even the studies and researches about the seages are sustaining for many years in the World, the educational studies and researches in Turkey are mainly focused on 3-6 years. 0-3 years are considered for the first time in the preschool education program which is prepared in 1994 and the 0-3 years education program is prepared. Unfortunately, the 0-3 years nursery school programs are not checked until 2013, and the practices and researches about the childrens care and education is limited.

Forth is reason, the research aims to determine the master studies regarding 0-3 years children between the 1994-2016. Because the research put forth the thematic distribution of master thesis, which are conducted in Turkey about the 0-3 years children, it is a descriptive study with scanning model. There search involves the published and unpublished master thesis, graduate thesis and PhD in medicine, which in conducted in 1994-2016. When the study is determined, the study is named by considering the names as “0-3 years”, “babies”, “0-1 year”, “1-2 years”, “2-3 years”, “12-24 months”, “24-36 months”. According to the findings, the thesis, that are conducted about the 0-3 years childrens, involves 6 themes regarding the 0-3 years education, parents education, growth an development, nutrition, the mothers information, attitude and practices and the childrens health. With respect to the findings, there are 85graduate thesis which involves 60 master thesis, 8 PhD thesis and 17 PhD thesis in medicine between 1994-2016. Graduate thesis consist 57 the survey model, 19 the experimental study and 9 the longitudinal study Studies are the grouped as studies about children (5), the family studies (10), childrens development (28), children’s nutrition (17), mother and father information, attitude and practices (18) and child health (7).

Acoording to the findings, the studies about the 0-3 years children education is insufficient, and the studies mostly focused on the childrens care, health and nutrition. The 0-3 years children educational needs, that entegrate the education and care should be considered. Also, it is determined that the studies which create awareness about the critical period regarding the parents, care givers, and teachers are needed.